

COMMENTARIA
IN ARISTOTELEM
GRAECA

EDITA CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMINIS V

PARS VI THEMISTII (SOPHONIAE) IN PARVA NATURALIA

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MCMIII

Sophoniae
THEMISTII
(SOPHONIAE)

IN PARVA NATURALIA
COMMENTARIUM

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

PAULUS WENDLAND

BEROLINI
TYPIS ET IMPENSIS GEORGH REIMERI
MCMIII

PRAEFATIO

I.

Paraphrasis, quam hoc fasciculo edidimus, ideo digna visa est quae repeteretur, quia, cum recte viris doctis aliquid ad textum Aristotelis constituendum valere videretur¹⁾, tamen adhuc neque ea, qua opus est, diligentia edita neque ad suos fontes relata erat. quod munus priusquam expleretur, fieri non poterat quin viri doctissimi in adhibendis paraphrastae testimoniis errarent. erravit igitur Freudenthalius, quod paraphrasta auctore Aristoteli p. 451^b16 ἐτέρας sibi videbatur restituere posse (v. ad p. 9,9), et vix recte eiusdem testimonio nitebatur, cum p. 450^b16 ἡ τούτου scribebat (v. ad p. 6,6). aliis locis vir acutissimus ad constituendum Aristotelis textum paraphrastae eos locos adhibet, quibus Michaelis vestigia eum persequi patet, Aristotelis ipsius verba respicere veri dissimile est²⁾; cf. quae p. 413. 419 de p. 452^b4 et 452^b30, etiam quae p. 409 de p. 451^b27 disputat. haec exempla attuli, non quo detraherem laudi viri de Aristotele optime meriti, sed ut significarem nova Sophoniae et Michaelis editione opus fuisse, ut omnino his testibus uti possemus ad fundamentum firmissimum textus Aristotelici iaciendum.

Iam tetigimus eam difficultatem, quae, cum maxime obstaret eis qui ad paraphrastam testem provocare vellent, iam sublata esse videtur. discrepant enim viri doctissimi de auctore libelli, cum V. Rose Sophoniam auctorem esse eumque Michaelis scholia suo more cum Aristotelis sententiis contexuisse dicat³⁾, contra Freudenthalius, etiamsi de Themistio auctore dubitat, Michaellem a paraphrasta pendere contendat⁴⁾. haec lis, quae

¹⁾ Hac de re discipulus quidam meus accuratius disseret. cf. Freudenthal, *Rhein. Mus.* XXIV p. 88.

²⁾ Idem recentissimo editori Biehlio saepius accidit.

³⁾ *Hermes* II p. 196. 213.

⁴⁾ *Rhein. Mus.* XXIV p. 89. 90, cf. Biehlii ed. p. XVI. Spengelii opinio paraphrasim libri De memoria genuinam Themistii censentis, ceteras inferioris aetatis scriptori tribuentis nullo modo probari potest.

comparatione paraphrastae (p. 2,33—3,1) concludi posse, Michaelē ab eo pendere. item p. 15,9 ss. Soph. (= Mich. p. 39,10 ss.) suo iure paraphrastae ieiunitatem Michaelis loquacitati praefert, contra cur quidquam de aetate et ratione scriptorum concludat, habere non videtur¹⁾.

Sed transeamus ad certiora. apte Michael proemii loco p. 2,20—6,5 *φαντασίας, αἰσθήσεως, μνήμης* notiones fusius explicat, et infra saepius ad hanc introductionem relegat. quam disputationem cum paraphrasta suo loco pulsam p. 4,14—5,13 interserit, et interpretationis conexum interrumpit et ultra paraphrastae muneris fines vagatur, quod ipse transitionis formula (p. 4,17—19) satis significat. — Michaelis mos est immiscendi, ut legentes delectet, quaedam quae ipse in vita expertus erat vel observaverat (v. Rose p. 196). velut p. 46,11 narrat *ὅπερ καὶ ἐγὼ ἐπεπόνθειν· πυρέξας γὰρ τρία διητέλεσα νυχθήμερα κοιμώμενος*. eadem fere habet paraphrasta p. 19,4 *πυρέξας γὰρ τις ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις κοιμώμενος διητέλεσε*, sed cum τις ponit pro prima persona, nullam dubitationem relinquit, quin Michaelis verba in suum usum convertens mutare necesse habuerit. neque igitur cum p. 9,1 *πολλάκις ἐγὼ βουληθεὶς εἰπεῖν Λυκάβητον οὐκ ἀνεμιμνησκόμεν, ἐξ οὗ εἴθισα ἐμαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι λόκον· ἄφ' οὗ δὲ λόκου ὁρμώμενος ἀνεμιμνησκόμεν τὸν Λυκάβητον*, p. 29,21 *ὥσπερ καὶ γὰρ ἰδὼν ὅτι εὖρον βιβλίον, ὃ πάλαι ἐπόθουν, ἐνενόουν ὅτι ἐν ἡνείρω τοῦτο ὁρῶ, καὶ ὁ ἐμὸς ἐταῖρος ἰδὼν τὸν πάνσεπτον ἡμῶν καθηγεμόνα, ὅτι ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ἔτι κοιμώμενος ἐνενοίει, ὅτι ὄναρ ὁρᾷ τὸν διδάσκαλον ἐγγεγεμένον* verbo tenus concinit cum Michaele, dubitabimus quin ex Michaele hauserit²⁾, minus religiose primam personam servans. idem cadit in historias de quorundam insomnia multorum dierum (p. 19,1 Soph.; hic copiosior est Michael), de thesauro a somniantē reperto (p. 30,2), de somnio quodam morbum significante (p. 42,17)³⁾. quas Michaeli vindicamus, quia etiam alibi festivitatis causa talia inserens legentium fastidio occurrit. velut p. 81,7 lepide narrat de amico a muliere melonibus donato, p. 102,19 refert se puerum locustae pedes evulsisse eorumque motus observasse⁴⁾. eodem igitur studio ductum consentaneum est Michaelē p. 24,24 ss. duobus illis carminibus politicis reminiscendi rationem illustrasse. qui ad posteriorem aetatem ducere videntur⁵⁾ et ad

¹⁾ Perspicuitas, quam in Themistii p. 13,13 ss. Freudenthalius laudibus effert, haud scio an inde explicetur, quod Aristotelis vel Michaelis codex figuram ei suppedibat. idem Freudenthalius, cur in explicandis locis Aristotelicis p. 450^a10 et 451^a18 Themistius Michaeli praefereendus videatur, non dixit, equidem me videre nego. exempli p. 2,1, quod laudat Freudenthalius, addendi occasionem Mich. p. 9,18 ei dedit.

²⁾ Is saepius ἐταῖρον vel ἐταῖρος commemorat: p. 81,7. 85,5. 130,34. 148,9 (v. Rose p. 196²). simili modo p. 142,5 ss. de celeberrimo magistro suo narrat.

³⁾ Quod Rose hic tertiam pro prima persona positam esse dicit, errat; falso enim hunc locum ad Mich. p. 79,18 refert.

⁴⁾ cf. etiam V. Rose p. 197.

⁵⁾ De historia versus politici cf. Krumbacher, *Byz. Lit.*² p. 650.

Psellum Platonium, quem scimus versus politicos pepigisse, non sine probabilitate propter sententias Platonicas referri possunt¹⁾.

Plurimum valere etiam aliud argumentum iam in schedis suis optime Hoelkii exposuit. interdum Michael difficiliore quasdam Aristotelis voces faciliore suis illustrat, paraphrasta autem, cum verbo tenus Aristotelem transcribat, pro difficiliore illis vocabulis tritiora Michaelis ponit²⁾ vel iuxta ponit Aristotelica et Michaelis interpretamenta tamquam diversa. velut Arist. p. 449^b 13 scribit οὔτε τοῦ παρόντος (sc. est memoria), ἀλλ' αἰσθησις, Mich. p. 6,26 interpretatur ἔστι δὲ οὔτε τὸ μέλλον μνημονευτὸν οὔτε τὸ ἐνεστώσ· τοῦτο γὰρ εἶπε παρόν, Soph. p. 1,14 in textu Aristotelico statim Michaelis paraphrasim substituit: οὔτε τὸ ἐνεστώσ, addit ἀλλ' ἔστιν αἰσθησις τοῦ παρόντος. eandem rationem aliis locis Hoelkii observavit³⁾. Arist. p. 449^b 18 ἐπίστασθαι, Mich. p. 7,9 ἐπίστασθαι λέγει ἂν τὸ εἰς ἐπιστήμην ἄγεσθαι, Soph. p. 1,20 μανθάνειν καὶ εἰς ἐπιστήμην ἄγεσθαι. — Arist. p. 450^a 7 οὐκ ἐνδέχεται νοεῖν οὐδὲν ἄνευ συνεχοῦς οὐδ' ἄνευ χρόνου τὰ μὴ ἐν χρόνῳ ὄντα, Mich. p. 11,21 ss. μὴ ἐν χρόνῳ λέγει πάντα τὰ αἰδια, et ἄνευ χρόνου atque ἄνευ συνεχοῦς idem valere putat, Soph. iungens lemma et interpretamentum duo membra quasi diversa efficit p. 3,30.31 καὶ αὖτις ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι νοεῖν ἄνευ συνεχοῦς τὰ αἰδια μὴδ' ἄνευ χρόνου τὰ μὴ ἐν χρόνῳ ὄντα. — Arist. p. 450^a 18 ἴσως δ' οὐδὲν τῶν θνητῶν, quod lemma explicat Mich. p. 13,11 ἴσως δὲ οὐδὲν τῶν ἀλόγων, Soph. p. 4,7 hoc solum ponit. — Mich. p. 13,27 πάθος λέγει τὸν τύπον καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα, utrumque iungit et quasi discernit Soph. p. 4,14. 15. — Arist. p. 450^b 15 εἴτ' ἔστιν θρῆνον, Mich. p. 15,2 εἴτ' ἀνόμενον subaudiri vult, Soph. p. 6,6 hoc interpolat. — Arist. p. 451^a 19 ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις, quod Mich. p. 20,16 explicat λέγει τὰ προβλήματα, Soph. p. 7,11 ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις καὶ προβληματικοῖς. — Arist. p. 455^b 22 ὥστε σωτηρίας ἕνεκα τῶν ζώων ὑπάρχει, Mich. p. 49,20 εἴη ἂν τὸ ὥστε ἴσον τῷ ὀγλῶν, Soph. p. 21,32 ὀγλῶν ὡς σωτηρίας κτλ. cf. etiam adnot. ad Soph. p. 22,29. 30 38,12 40,4. 19 et compara Arist. p. 453^b 27 cum Mich. p. 42,17 Soph. p. 17,14.

Sed cui argumentis res nondum profligata esse videtur, ei testimonium persuadeat necesse est. A. Mai olim rettulerat⁴⁾ in B paraphrasim

¹⁾ Alterius carminis ὁ πρῶτος νοῦς non semel a Psello praedicatur. ad prius carmen δύο ψυχὰι ἐξήρχοντο καὶ μία πρὸς (τὴν) ἄλλην || ἔλεγε ποῖ πορευτέον explicandum fortasse pertinet historiola Cornelii Labeonis ab Augustino (Civ. dei XXII 28) servata: *Labeo etiam duos dicit uno die defunctos et occurrisse invicem in quodam compito, deinde ad sua corpora iussos fuisse remeare.* Neoplatonicorum autem scriptis fabulisque, Hermete Trismegisto, Oraculis Chaldaicis delectabantur, qui Byzantinorum aetate studia Platonica renovabant. — ignoti poetae versus idem Michael profert Comm. vol. XXII 3 p. 52,16.

²⁾ Quae non omnia in testimoniis notare potui.

³⁾ Item Soph. p. 1,16 παρεληλυθός, qua voce Mich. p. 6,31 Aristotelicum γενόμενον explicat, substituit, addit καὶ ἔστιν ἡ μνήμη τοῦ γενομένου.

⁴⁾ *Spicilegium Vaticanum* IV praef. p. VIII.

Sophronio tribui, et sagacissime V. Rose p. 213 pro Σωφρονίου coniecerat Σοφρονίου. quae coniectura ita comprobata est, ut errorem, quem utrum Mai an librarius commisisset Rose dubitabat, illitribuendum esse nunc sciamus. atque nomen, quod Freudenthalius ut coniectura natum minoris aestimabat, nunc codicis B¹⁾) testimonio nisum recto talo stat suamque sibi fidem postulat. quod ita redargui non potest, ut comparatione ceterorum Sophoniae scriptorum confirmetur. Sophonias in prooemio De anima paraphrasis novam suam artem praedicat, qua, median viam tenens inter commentatores et paraphrastas, Aristotelis sententias et commentatorum explicationes in unum filum arte cohaerentis et perspicuae orationis coniungere animum induxit, Aristotelis ipse personam induens. explicationes autem, quibus continuat Aristotelis sententias, ipsas quoque aliunde in libro De anima ascivit (v. Comm. XXIII 1 p. V³⁾), et plerasque Philopono se debere sincere in praefatione testatur. plane eadem ratione usus paraphrastes Parvorum naturalium Aristotelis personam induit²⁾), Michaelis sententias cum Aristotelicis in unum contextit. item in Categoriis Aristotelica Simplicii sententiis aucta in unum confundit, in Analyticis novum opus ex Aristotele, Alexandro, Philopono conflatum proponit. maxime autem conspirat Paraphrasis in Sophisticos elenchos, quippe in qua ipsa quoque Michaelis textus cum Aristotelico coaluerit³⁾). ut summam faciam, auctor noster eam compilandi artem exercet, quam se invenisse et principem adhibuisse gloriatur Sophonias, quae plane abhorret a Themistii ratione, quam ante Sophoniam nemo novit. et Sophoniae prior codicum classis libellum attribuit. nihil igitur est, cur de fide huius testimonii dubitemus. alterius enim classis titulus Themistii nomen ferens fide indignus et eodem studio libros clariorem et antiquiorum auctorum nominibus ornandi natus est, quod omnino in hoc litterarum genere agnoscimus. sic Analyticorum paraphrasis Themistii, Michaelis in Sophisticos elenchos et ignoti in Metaphysica E—N Commentaria Alexandri nomen sibi vindicaverunt. quae tituli mutatio in compilatore, qui suam personam exuebat, Aristotelis induebat, facillime fieri potuit⁴⁾).

De Sophoniae aetate non habeo, quod addam argumentis Rosii, qui probabiliter eum exeunte saec. XIII et ineunte XIV vixisse concludit. quod

¹⁾ Accedit, quod in A titulus Θεμιστίου παράφρασις a recentiore manu additus est.

²⁾ Hoc more explicatur, quod auctorum nomina tacet, etiam primam personam servat, ubi repetit quae illi sui nomine rettulerunt, v. p. VIII. — novisse Sophoniam Michaelis in Parva naturalia commentarium e libro De an. p. 89, 17 ss. H. (cf. Mich. p. 128, 1 ss. W.) apparere videtur. De an. p. 3, 2 cum Michaelis prooemio Περί ζώων κινήσεως Rose p. 209 comparavit.

³⁾ Similitudine dicendi generis ductus et editorum coniecturam secutus haec opera omnia Sophoniae tribuo. cum libro De anima huius paraphrasis locos quosdam consentire adnotavi ad p. 2, 18. 3, 1. 11, 20. 21, 23; cf. etiam apparatus criticum ad p. 18, 19.

⁴⁾ Alia exempla suppeditant Comm. XXIII 4 ad p. 1, 1; V. Rose, *De Aristotelis librorum ordine* p. 148 et Busse, *Die neuplatonischen Ausleger der Isagoge des Porphyrios*. Berlin 1892 p. 5.

si verum est, a Michaelis aetate — quamquam ne de ea quidem quidquam certi scimus¹⁾ — certe tanto spatio distat, ut exemplar minus integrum Ephesii ei praesto fuisse mirum non sit.

Indicem huic fasciculo addere nolimus, quia perpaucis exceptis ipsa Aristotelis vel Michaelis verba Sophonias transscripsit.

II.

Codicum, quibus Sophoniae paraphrasis librorum De memoria, De somno, De somniis, De divinatione tradita est, duo genera sunt distinguenda fide atque pretio paene paria, diversitate nominum Sophoniae et Themistii insignita. prioris codicum classis, quae Sophoniam fert auctorem, duo exstant testes:

AMBROSIANUS G 14 sup. bombycinus saec. XIII primo loco inde a fol. 1 A usque ad fol. 19^v hanc paraphrasim continet; quam Analyticorum paraphrasis excipit (v. Comm. V 1 p. VIII). paucis locis, praecipue primi folii, nonnullae voces, quia codex maculis conspersus est, legi non possunt; quod, ubicumque litterarum numerus cum B concinit et de lectione nulla dubitatio est, non adnotavi.

VATICANUS graecus 483 bombycinus saec. XIII praeter varia scripta B post Diogeniani proverbialia (cf. Schneidewini Praef. *Paroem.* I p. XXX) inde a fol. 158^r paraphrasim exhibet. adrosis foliis nonnullis litterae paucae, praesertim in superiore margine, deletae sunt. Ioannes Dios, quem subscriptio commemorat (v. ad p. 44, 25), mihi ignotus est. — codices AB a. 1896 accurate contulit C. Hoelk, vir doctissimus²⁾.

Alterius classis, quae primum Themistii nomen praebet, antiquissimus et optimus testis est

PARISINUS graecus 1888 membraneus saec. XV, iam in horum Commentariorum vol. V 1. 2. 3 adhibitus, fol. 225^v—245^r nostram paraphrasim continet. accuratissimam codicis collationem a. 1895 C. Kalbfleisch, professor Rostochiensis, confecit.

Hunc quasi signiferum sequuntur eiusdem classis alii libri, recentiores, nisi quod de aetate Parisini 1886 dubitari potest.

PARISINUS graecus 1891 chart. saec. XVI fol. 142^r—172^r paraphrasim A nostram continet (cf. Comm. V 2 p. VI). quam totam contulit C. Kalbfleisch. hic ita gemellus est libri C, ut omnia eius vitia, corruptelas, lacunas, falsos accentus ipse quoque exhibeat, bonae frugis nihil afferat. sua autem nonnulla menda addidit. vix igitur dubitari posse videtur, quin a libro C pendeat.

Ceterorum alterius classis librorum specimina modo collationum praesto

¹⁾ Michaellem autem Psellum eius magistrum fuisse verisimile mihi videtur; cf. quae Michaelis editioni praefabor.

²⁾ Eiusdem apparatus, in quem librorum ABCa lectiones contulerat, uti licebat.

erant¹⁾. unde, quamquam eos a C pendere concludi non potest, tamen apparere videtur eos ita cognatos esse familiae C a, ut in edendo Sophonia recte neglecti sint.

Γ PARISINUS graecus 1886 chart. (cf. Comm. V 1 p. X; V 2 p. VI) inde a fol. 93^r manu saec. XV scriptam praebet paraphrasim nostram.

Θ PARISINUS 1887 chart. saec. XVI (cf. Comm. V 1. 2. 3) fol. 287^{rs}.

Ω PARISINUS graecus 1916 chart. saec. XVI post Ioannem Philoponum De generatione et corruptione et Themistium De anima paraphrasim nostram fol. 154^r—179^r exhibet.

K OXONIENSIS COLLEGII NOVI 243 chart. saec. XVI (cf. Comm. V 3 p. VIII; XI p. VI) fol. 1—84.

TAURINENSIS 158 chart. saec. XV exeuntis fol. 65—72 libros De memoria et de somno (des. p. 19,12 *κοινωνοῦντα*), fol. 53—60 libros De somno (inc. p. 19,12 *ὑπνίου*) et De insomniis (des. p. 36,17 *αἰσθητηρίων*) continet (cf. H. Schenkl, Comm. V 2 p. IX). cuius codicis quamquam collationis specimen non adest, tamen in Parvis naturalibus eum eadem ratione, quam in Physicis Henricus Schenkl agnovit, cum Parisino 1888 cohaerere verisimile est et falsum Themistii nomen confirmat.

a Denique ex huius classis codice, qui libro C paulo deterior erat, editio Aldina fluxit.

Utriusque classis idem fere pretium est ad Sophoniae textum constituendum; eclecticica igitur ratione ita utendum erat, ut modo haec modo illa classis adhiberetur. quam rationem veram esse cum sensu et iudicio ad singulos locos adhibito effici videbatur, tum plurimum ad eam comprobendam librorum Aristotelis et Michaelis comparatio valebat. modo enim huius, modo illius ordinis lectionem exemplar, quod Sophonias descripsit, confirmat, cum alterius classis lectio sensu careat. tamen pauci loci restant, quibus, cum momentis paribus classium discrimen certo diiudicari non possit, de lectionibus a me receptis dubitari posse ipse intellegam. res orthographicas, velut *ν* paragogicum, vocales servatas vel elisas, *οῦτω* vel *οὔτω*; scriptum a B pendere, quocum etiam in his minutiis fere concinit A, lectorem monitum velim. restat, ut de editionibus pauca addam.

EDITIO ALDINA Themistii a Victore Trincavello curata a. MDXXXIV prodiiit²⁾. in qua fol. 96—105 Parvorum naturalium paraphrasis exstat. codicem a Trincavello adhibitum, quamquam simillimus est libri C, tamen ab eo diversum esse inde apparet, quod interdum discedens a codice C cum AB consentit.

Iam aliquot annis ante Aldinam a. 1480 versio latina HERMOLAI BARBARI Venetiis edita, deinceps saepius repetita est (titulum v. Comm. V 1 p. XIV). equidem usus sum exemplari Venetiis a. 1560 apud Hieronymum Scotum excuso. praesto autem erat Hermolao alterius classis liber. quod Hermolai

¹⁾ v. Additamentum.

²⁾ Titulum v. Comm. V 1 p. XIV.

cum C *a* consensus docet. velut 1,22 προσούσης ἔτι τῆς εἰκόνης 2,8 ἐγκαταλείπεται 2,14 ἀναγνωρίσας et εἰς τόνδε τὸν βόθρον cum C *a*, 30,17 τόπω cum C² *a* legit. 18,8 περὶ τῶν λεγομένων 26,30 πρῶτον μὲν cum AC *a* omittit. cum eisdem in titulis falso Themistium auctorem nominat. ubi C et *a* differunt, modo cum illo, modo cum Aldina facit. ut 6,9 μὴ 20,27 ἐνεργεῖν cum C exhibet, 8,16. 17 εἰ δὲ—κινηθῆσεται cum C omittit, contra 20,13 ὅτι ὁρᾷ, quod solus C omittit, in suo exemplari invenisse, 23,32 ἔρχονται (ἄρχονται C) legisse videtur. quod 4,25 αὐτός vertit, coniectura in verum incidisse eum veri simile est.

Spengelius in editione anni 1866 plane editione Aldina nititur¹⁾. nova codicum subsidia non adhibuit²⁾, leviora quaedam menda sustulit; sed saepius, cum emendationi studet, vulnera textui inflixit, cf. adnotata ad p. 3,8 9,12 18,19 36,18 39,7. 9. quamquam pleraque vulgatae vitia inde orta sunt, quod adhuc codex prioris classis nullus innotuerat, tamen etiam ideo Spengelio opera minus feliciter successit, quod auctores, quos paraphrasta adhibuit, perraro comparavit. quo factum est, ut interdum eas lectiones librarii incuriae tribueret, quas nunc, postquam locupletissimum auctorum Indicem confeci, iam in fonte paraphrastae fuisse vel patet vel verisimile est; cf. adnotata ad p. 4,9 5,28 6,19 7,22 20,13 22,23. cavendum autem est omnino, ne huic compilatorum generi, qui librarii potius quam scriptoris vice funguntur, nimium tribuamus, statuentes eos semper intellexisse quae describebant, neve solitam emendandi artem eis adhibentes ipsorum vitia corrigamus.

¹⁾ Itaque ubicumque nomen Spengelii in apparatu omissum est, eum cum *a* consentire scito.

²⁾ Victorii lectiones exemplo Aldinae Monacensis adiectae duobus modo locis a Spengelio referuntur; v. ad p. 6,9. 41,6. codicem horum librorum Victorius non habebat.

A D D I T A M E N T U M

(ad. p. XII)

ΛΓΘΩΚ eundem titulum exhibent atque Ca || p. 1,6 οί om. Γ¹ || 10 πρῶτον || 14 ἐνεστὸς Γ || 15 γεγονὸς || 17 γινομένου Ω || ἔτι ὀρθῶς Ω || 18 τὸ om. ΘΚ || 19 φησι ΛΘΩΚ || 22 προσόδου ἔτι τῆς εἰκόνης || p. 2,4 μὴ καθ' ἑαυτοῦ om. Λ || αὐτοῦς Γ, αὐτοῦς ΘΩΚ¹⁾ || 6 ἤκουσεν Ω || 8 τό] τοῦτο τὸ Ω || ἐγκαταλείπεται || 10 γινομένου Ω || 14 ἀναγνωρίσας ΛΓΩ || πρῶτον] εἰς τόνδε τὸν βόθρον ΛΓΩ || 18 ἔτι τῶν ἀλόγων τὰ μὲν] καὶ τούτων τὰ μὲν Λ, καὶ τούτων Γ¹, καὶ τὰ μὲν Γ² || 19 primum καὶ om. ΛΓΩ || 20 ἄμνημα Ω.

¹⁾ Infra ΘΚ collati non sunt.

THEMISTII (SOPHONIAE)

IN PARVA NATURALIA

C O M M E N T A R I A

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ
ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥΤΟΙΣ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ,
ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΣΟΦΟΝΙΟΥ

Themist.
ed. Spengel

Περὶ δὲ μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν λεκτέον τί ἐστὶ καὶ διὰ τίνα p. 232
5 αἰτίαν γίνεται καὶ τίνι τῶν τῆς ψυχῆς μορίων συμβαίνει τοῦτο τὸ πάθος 6
καὶ τὸ ἀναμνησθεῖσθαι· οὐ γὰρ οἱ αὐτοὶ εἰσι μνημονικοὶ καὶ ἀναμνηστικοί,
ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ μνημονικώτεροι μὲν οἱ βραδεῖς, ἀναμνηστικώτεροι δὲ
οἱ ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς. ἐπεὶ δὲ σαφέστερα τῶν ἐνεργειῶν τὰ ἐφ' ἃ αἱ 10
ἐνέργειαι, ὥσπερ ἐν ταῖς Περὶ αἰσθητῶν καὶ αἰσθήσεως ἐκ τῶν ὑποκει-
10 μένων τὸν λόγον ὥς μᾶλλον ἐναργῶν ἐποιούμεθα πρότερον, οὕτω δὴ
κἀναταῦθα πρῶτον μὲν σκεπτέον, ποῦτ' εἰσι μνημονευτά· πολλάκις γὰρ 15
ἐξαπατᾷ τοῦτο. οὕτε γὰρ τὸ μέλλον ἐνδέχεται μνημονεύειν (ἀλλ' ἐστὶ
δοξαστὸν καὶ ἐλπιστόν· εἴη δ' ἂν καὶ ἐπιστήμη τις ἐλπιστική, καθάπερ
τινὲς φασὶ τὴν μαντικὴν), οὕτε τὸ ἐνεστὼς, ἀλλ' ἐστὶν αἰσθησις τοῦ παρόντος·
15 ταύτῃ γὰρ οὕτε τὸ μέλλον | οὕτε τὸ γενόμενον γνωρίζομεν, ἀλλὰ τὸ παρὸν 233
μόνον. λείπεται δὴ τὸ παρελθυτὸς μνημονεύειν, καὶ ἔστιν ἡ μνήμη τοῦ
γενομένου· τὸ δὲ παρὸν ὅτε πάρεστιν, οἷον τοῦτ' ἐκ τοῦ λευκοῦ ὅτε ὄρεα, οὐδεὶς
ἂν φαίη μνημονεύειν, οὐδὲ τὸ θεωρούμενον καὶ νοητὸν ὁ θεωρῶν ἄρτι 5
πρῶτως καὶ νοῶν μέμνηται, ἀλλὰ τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι φασὶ, τὸ δὲ
20 μανθάνειν καὶ εἰς ἐπιστήμην ἄγεσθαι. ὅταν δ' ἄνευ τῶν ἔργων ἔχῃ τὴν
ἐπιστήμην καὶ τὴν αἰσθησιν (ἔργα δὲ λέγω οἷον τοῦτ' ἐκ τοῦ λευκοῦ ἢ τοῦ
λευκοῦ καὶ τὸ ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ τρέγωνον), προσεγνωσὴ δὲ καὶ χρόνον, τότε 10
ἂν ἀπλῶς μεμνησθῇ λέγοιτο. οὕτω μέμνηται τὰς τοῦ τριγώνου γωνίας

4—8 Arist. p. 449^b 4—8
p. 449^b 9—18

8—10 cf. Mich. p. 6,21—23 We.
20—p. 2,17 Mich. p. 7,10—8,20

11—20 Arist.

1—3 Παράφρασις—Σοφονίου Β (βιβλία scripsi: βιβλίον B): Θεμιστίου παράφρασις A²: Θεμισ-
τιοῦ παράφρασις εἰς τὸ περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως ἀριστοτέλους C 5 τοῦτο συμβαίνει
Arist. MSU 6 οἱ cum Arist. C²: om. ceteri 10 ποιούμεθα B πρότερον
AB: πρῶτον Ca δὴ Ca: δεῖ AB 11 ληπτέον Ar. EMY 14 ἐνεστὼς a
15 γενόμενον cum Arist. AB: γεγονός Ca 18 τὸ om. a ὅτε et τυγχάνει cum
Arist. LSU om., ut vid. 19 ἐνομένων Arist. EY 21 τοῦτ' (post ἦ) om. B
22 προσεγνωσὴ δὲ καὶ χρόνον] προσοῦσης ἔτι τῆς εἰκόνης Ca
Comment. in Arist. V 6. Themist. (Sophon.) in Parv. Nat.

ὅτι οὖσιν ὀρθαῖς ἴσαι, καὶ τὸν Σωκράτην ὅτι λευκός, τὸ μὲν ὅτι ἔμαθ' ὅποτε
 παρὰ τοῦδε ἐν τῷδε ἦ ἐθεώρησε, τὸ δὲ ὅτι ἤκουσεν ἢ εἶδεν ἢ τι τοιοῦτον. 15
 αἰεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ ἢ ψυχὴ κατὰ τὸ μνημονεύειν (τὸ δὲ ἐστὶ θεωρεῖν τοὺς
 τύπους τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἀλλ' ὡς εἰκόνας ἐτέρων),
 5 συναισθάνεται χρόνον· οὕτω γὰρ λέγει, ὅτι πρότερον τοῦτο ἤσθετο ἢ
 ἐνόησεν. ἔστι μὲν οὖν ἡ μνήμη οὗτ' αἰσθησις οὔτε φαντασία οὔτε τις ἐτέρα 20
 νόησις, ἀλλὰ τούτων τινὸς ἕξις ἢ πάθος, ὅταν προσλαμβάνηται χρόνος, καθ'
 ὅν τὸ ἐγκαταλείμματα γέγονε καὶ ἀφ' οὗ· τοῦ δὲ νῦν ἐνεργούντος ἢ ἐν τῷ
 νῦν ἐνεργεῖα οὐκ ἐστὶ μνήμη, καθάπερ εἴρηται· ἔστι γὰρ τοῦ μὲν παρόντος 25
 10 αἰσθησις, τοῦ δὲ μέλλοντος ἐλπίς, τοῦ δὲ γενομένου μνήμη, διὸ μετὰ
 χρόνου πᾶσα μνήμη· ὅθεν ὅσα χρόνου αἰσθάνεται, ταῦτα μόνα τῶν ζώων
 καὶ μνημονεύει καὶ μορίῳ ψυχῆς οὐκ ἄλλῳ ἢ ᾧ αἰσθάνεται. ὁ γὰρ πε-
 πτωκὸς πέρυσιν εἰς τόνδε τὸν βόθρον ὄνος, σήμερον | δὲ ἰδὼν καὶ 234
 ἀναχωρήσας μέμνηται ὅτι πρῶτον πέπτωκε, διαφέρει μέντοι· ὁ μὲν γὰρ
 15 ἄνθρωπος πρὸς τῷ συναισθάνεσθαι, πότε εἶδεν ἢ ἤκουσεν, οἶδε καὶ τὴν
 διαφορὰν πρὸς τὸν παρελθυπότα τοῦ μέλλοντος, τὰ δ' ἄλλα τοῦτο μόνον 5
 ὅτι νῦν πίπτει ἢ πάλαι πέπτωκε, καὶ ὁ μὲν ἑαυτοῦ συναισθάνεται
 μνημονεύοντος, τὰ δὲ οὗ· ἔτι τῶν ἀλόγων τὰ μὲν τὴν φαντασίαν
 καθαρώτερα καὶ μνημονικώτερα ὡς μέλισσα καὶ περιστέρη καὶ τὰ ὅμοια,
 20 τὰ δὲ συγκεχυμένην ἔχοντα ὡς μυῖαι καὶ σκώληκες ἀμνήμονα. 10

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις· εἰ δὴ τούτῳ μνημονεύομεν ᾧ καὶ αἰσθανόμεθα,
 οὐκ ἂν εἴῃ μνήμη τῶν νοητῶν· εἰ δὲ ἔστι (μνημονεύομεν γὰρ τῶν
 θεωρημάτων, καὶ τούτων μάλιστα τοῖς καθολικωτέροις ὁ νοῦς ἐνδιατρίβει), 15
 λείπεται μὴ μόνῃς τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς τὸ μεμνησθαι λέγειν, ἀλλὰ καὶ
 25 τῆς λογικῆς· ἢ τῶν μὲν αἰσθητῶν μνήμη καθ' αὐτὸ ὥσπερ καὶ φαντασία,
 τῶν δὲ νοητῶν κατὰ συμβεβηχός· ὁ γὰρ νοῦς συμπλέκεται τῇ φαντασίᾳ
 καὶ τῶν ἐν αὐτῇ παρὰ τῆς ἐνεργείας αἰσθήσεως γεγραμμένων τύπων ἀποσυλᾷ 20
 τὰ καθόλου, καὶ ὥσπερ ἄνευ τῆς ἐνεργείας αἰσθήσεως οὐκ ἔστι φαντασία,
 οὕτως οὐδὲ ταύτης χωρὶς λῆψις τοῦ καθόλου. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι,
 30 καθάπερ ἢ αἰσθησις καθ' αὐτὸ μὲν ὅρᾳ τὸν ἐν Ἀθήναις γεγραμμένον
 ἐλέφαντα, κατὰ συμβεβηχὸς δὲ τὸν ἐν Ἰνδίᾳ νεμόμενον, ἢ ὥσπερ τόνδε τὸν 25
 Σωκράτην ὁρῶντες τὸν κοινὸν προσεννοοῦμεν καὶ εἰδικὸν ἄνθρωπον, οὕτω
 καὶ ἡ μνήμη καθ' αὐτὴν μὲν ἐνεργεῖ περὶ τοὺς ἐν τῇ φαντασίᾳ τύπους καὶ

1 exemplum Socratis ipse addidit
 21—p. 3,25 Mich. p. 8,28—11,12

18—20 nova, cf. Soph. De an p. 55,27 ss. H.

4 ἑαυτοὺς Aa: αὐτοὺς BC

λέλειπται Ca ante ἢ add. ἢ a

13 βόρβορον B (βόθρον etiam Mich.)

πρῶτον AB (πρῶτον πέπτωκεν ἐν αὐτῷ Mich. CRP, πρότερον recte Sa): εἰς τόνδε τὸν
 βόθρον Ca 17 συναίσθεται B

19 primum καὶ om. Ca

21 ἀπορήσεις δ' ἂν Ca: ἀπορήσειεν ἂν AB

8 γέγονε καὶ ἀφ' οὗ B, evanidus A (Michael): ἐγκατα-

12 ψυχῆς Ca, cf. Mich. p. 8,19: ψυχικῶ AB

14 ἀναχωρήσας AB Mich.: ἀναγνωρίσας Ca

18 ἔτι τῶν ἀλόγων] καὶ τούτων C: καὶ a

20 ἀμνήμονα Spengel cf. p. 5,25. 16,4. 7: ἀμνημα ABA

23 διατρίβει B

τὰ ἐγκαταλείμματα, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ περὶ τὰ καθόλου· ὥστε ἔστι καθ' 30
αὐτὸ μὲν ἢ | μνήμη τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, οὗ καὶ ἡ φαντασία, τοῦ δὲ 235
νοουμένου κατὰ συμβεβηκός. συμβαίνει γὰρ τὸ αὐτὸ πάθος ἐν τῇ νοεῖν,
ὅπερ καὶ ἐν τῇ διαγράφειν· ἐκεῖ τε γὰρ οὐδὲν προσχρώμενοι τῷ τὸ ποσὸν 5
5 ὠρισμένον εἶναι τοῦ τριγώνου ὅμως γράφομεν ὠρισμένον κατὰ τὸ ποσόν
(ἐν γὰρ τῇ ἀποδείξει, ὅτι τοῦ τριγώνου αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι,
μὴ χρῆζοντες πρὸς τὴν ἀποδείξιν ὠρισμένου ποσοῦ — καὶ γὰρ δακτυλιαία
ἐκάστη τῶν πλευρῶν ἢ καὶ σπιθαμιαία ὑποτεθείη καὶ ἦτις οὖν, δειχθήσονται 10
ταὶ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι — ὅμως διαγράφομεν ὠρισμένον τρίγωνον· ὁ γὰρ ἂν
10 γραφῇ, ἢ ἰσόπλευρον ἀνάγκη εἶναι ἢ τοιοῦτόν τι, πᾶν δὲ τὸ γεγραμμένον
εὐθύγραμμον ὥρισταί), καὶ ὁ νοῦν ὡσαύτως, καὶ μὴ ποσὸν νοῆ, ἀλλ' 15
ἄλλην τινὰ κατηγορίαν, μετὰ ποσοῦ μέντοι νοεῖ· καὶ γὰρ θερμὸν καὶ ὁσμὴν
ἢ λευκὸν καὶ ἄλλο τι τῶν ἀμερῶν νοῆ, ὅμως τίθεται πρὸ ὁμμάτων ποσόν·
ἢ γὰρ ἐπιφάνειαν λευκὴν ἢ σῶμα θερμόν. ἀλλὰ καὶ ποτε πρὸς τὸν πρῶτον
15 καὶ πολυτίμητον ἐπιστρέψῃ νοῦν, εὐθὺς ὄγκους καὶ διαστάσεις τινὰς ἀνάξει 20
φαντάζεται, καὶ ἀληθές, ὅ φησιν ὁ Πλάτων περὶ τῆς φαντασίας, ὡς ταῖς
τοῦ νοῦ συνημμένη νοήσεσιν οὐκ ἐξ καθαρὰς ποιεῖσθαι. τάχα μέντοι εἰ
καὶ μετὰ ποσότητος νοεῖ τὰ ἄποσα καὶ ἀσώματα, ἀλλ' οὐχ ἡ ποσά, ἀλλ' 25
ἡ τὸ μὲν λευκὸν διακριτικὸν ὄψεως, τὸ δὲ μέλαν συγκριτικόν (καὶ τὸ
20 νοούμενον δὲ τῆς φύσεως τῶν ποσῶν ἦ, ὡς τρίγωνον ἢ τετράγωνον,
ἀόριστον μέντοι ἀκρίβειον καὶ οὐ τοσόνδε κατὰ μέγεθος, λήψεται σπιθαμιαῖον
τυχρὸν ἢ πηχυαῖον), οὐδ' ὅτι σκαληνὸν ἢ | ἰσόπλευρον, ἀλλ' ἀπλῶς τρίγωνον. 236
καὶ ἀδιάστατον μὲν τὸ εἶδος καὶ ὁ ἐν τῷ καθόλου τοῦ τριγώνου λόγος,
διίσταται δὲ ὁ ἐν τῇ φαντασίᾳ τύπος τρόπον τινὰ καὶ κατὰ μέγεθος
25 ὥρισταί· ὅσον γὰρ ἦν ἔξω κείμενον, τοσοῦτον ἔνδον φαντάζεται. οὐδὲν οὖν 5
ἄρα νοοῦμεν ἄνευ φαντάσματος, ἀλλὰ σύνεστιν αἰεὶ τῇ νοήσει ἡ φαντασία
ἢ συνεργούσα ἢ ἐμποδίζουσα, συνεργούσα μὲν ὡς ἐπὶ τῶν μαθημάτων
(οἷον γὰρ ἀβάκιον ἐπὶ τούτων τῷ νοεῖ χρηματίζει), ἐμποδίζει δὲ πρὸς τὴν
θεωρίαν τῶν νοητῶν καὶ θείων σχήματα καὶ μεγέθη καὶ χρώματα 10
30 παρεισάγουσα, καὶ αὕτη ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνδέχασθαι νοεῖν ἄνευ συνεχοῦς τὰ
αἰδία μηδ' ἄνευ χρόνου τὰ μὴ ἐν χρόνῳ ὄντα.

Εἰ δὴ πάντα, ἀφ' ὧν ὁ νοῦς τὸ καθόλου συλᾷ, φανταστά, ἡ δὲ 15

16 cf. Soph. De an. p. 120,9 H.
Mich. p. 11,21. 25. 26

25—p. 4,4 Mich. p. 12,15—25

30. 31 cf.

1 τὰ ABA: τοῦ C

1. 2 καθ' αὐτὸ μὲν post μνήμη Ca

3 τὸ om. a

6 τρεῖς om. B

8 ὑποτεθῇ coni. Spengel (καὶ . . . ἐστίν Mich.)

10 ἢ (ante

ἰσόπλευρον) om. B (habet Mich.)

ἢ τὸ τοιοῦτον B (Mich. Sa)

12 κατηγορίαν

τινὰ AB

13 πρὸ | πρὸς B

16 φησιν ὁ ABA: φησι C

17 συνημμένη

Ca: συνειρομένη B (evan. A, qui variam lectionem supra habebat): παρεμπόπουσα Mich.,
sed cf. etiam Mich. p. 11,28 νοήσεσιν Ca cf. Soph. De an. (Mich.): κινήσεσιν AB

18 ποσότητος νοεῖ τὰ ποσοῦ φαντάζεται τὰ Ca, sed v. Mich.

19 καὶ ante alt. τὸ add.,

δὲ om. AB, sed v. Mich.

20 ὡς om. Ca (οἷον Mich.)

21 ὄψεται Ca (evan. A)

22 ὅλως Ca

28 τῶν οἱ A

31 μὴ ἐν χρόνῳ ABA: μηδὲν ὑπὸ χρόνον C

32 δὴ AB Mich.: δὲ Ca

φαντασία καὶ ἡ μνήμη τῶ ὑποκειμένῳ ταῦτό (πάθη γὰρ ἄμφω τῆς κοινῆς αἰσθησεως), ἅμα δὴλον ὡς τῶν νοητῶν μνήμη καὶ φαντασία κατὰ συμβεβηχός, καὶ ὅτι τῶ πρώτῳ αἰσθητικῷ τούτων ἡ γνώσις καὶ χρόνου δῆπουθεν καὶ κινήσεως. διὸ καὶ ἑτέροις τισὶν ὑπάρχει τῶν ζώων καὶ 20 οὐ μόνον ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἔχρουσι δόξαν καὶ φρόνησιν. εἰ δὲ καὶ τῶν νοητικῶν τινος μορίων ἦν καὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς, οὐκ ἂν ὑπῆρχε πολλοῖς τῶν ζώων, ἵσως δὲ οὐδενὶ τῶν ἀλόγων διὰ τὸ μηδὲ νῦν πᾶσι τῶ μὴ πάντα 25 χρόνου αἰσθησιν ἔχειν. αἰεὶ γὰρ ὅταν ἐνεργῇ τῇ μνήμῃ, καθάπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, προσαισθάνεται ὅτι πρότερον τοῦτο ἢ εἶδεν ἢ ἤκουσεν ἢ 10 ἔμαθεν ἢ ἔπαθεν, τὸ δὲ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν | χρόνῳ ἐστί. τίνος μὲν 237 οὖν ἐστί τῶν τῆς ψυχῆς μνήμη φανερόν, ὅτι οὐπερ καὶ ἡ φαντασία, καὶ ἐστί μνημονευτά μὲν καὶ αὐτὰ ὧν ἐστί φαντασία, κατὰ συμβεβηχός δὲ ὅσα μὴ ἄνευ φαντασίας.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, πῶς ποτε τοῦ μὲν πάθους μόνου παρόντος ἐν 5 15 τῇ φαντασίᾳ καὶ τοῦ ἐγκαταλείμματος, τοῦ δὲ πράγματος ἀπόντος μνημονεύει τὸ μὴ παρόν· τοῦ γὰρ πράγματος ἡ μνήμη, οὐ τοῦ τύπου. ὥς ἂν δὲ καὶ λύσεως τύχωμεν εὐπετέστερον καὶ σαφεῖ τὰ τε εἰρημμένα καὶ τὰ ἐξῆς 10 γένοιτο, μικρόν τι τῶν κατὰ τὴν φαντασίαν ἄνωθεν διαρθρώσωμεν πρότερον. εἴρηται μὲν γὰρ περὶ ταύτης κἂν τοῖς Περὶ ψυχῆς, οὐδὲν δ' ἤττον 20 καὶ νῦν πρὸς τὴν χρεῖαν δεῖ νοεῖν ἐγγίνεσθαι ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τῶν περὶ τὰ αἰσθητὰ οἷον τύπον τινὰ καὶ ἀναζωγράφημα ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητικῷ 15 (τὸ δὲ ἐστὶν ἡ καρδία), καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. τὸ γοῦν τοιοῦτον ἐγκατάλειμμα, ὅπερ ὑπομένει καὶ μὴ τοῦ αἰσθητοῦ παρόντος, φαντασίαν καλοῦσι, διὸ καὶ οὕτως ταύτην ὀρίζονται τύπον ἐν ἡγεμονικῷ. 20 25 μήποτε δὲ οὐχ ὁ τύπος αὐτός ἐστί φαντασία, ἀλλ' ἡ περὶ τὸν τύπον τῆς φανταστικῆς δυνάμεως ἐνέργεια. ἦμεν γὰρ ἂν ἐν φαντασίᾳ καὶ μὴ ἐνεργοῦντες περὶ αὐτόν, ἔχοντες αὐτόν, καὶ ἅμα ἂν ἐν πλείοσι φαντασίαις καὶ τοσαύταις ὅσων καὶ τὸν τύπον σφῆζομεν. ἔτι ἦτοι τὴν ἐγγινομένην νῦν καὶ 25 τυπουμένην εἰκόνα φαντασίαν λέγουσιν ἢ τὴν γεγνουῖαν ἤδη καὶ οὖσαν. 30 ἀλλ' εἰ μὲν τὴν ἐγγινομένην, τὴν αἰσθησιν ἂν λέγοιεν τὴν κατ' ἐνέργειαν, εἰ δὲ τὴν γεγνουῖαν καὶ σφῆζομένην, τὴν μνήμην. ἀλλ' ὥς ἐπὶ τῆς 238 αἰσθησεως (τὸ μὲν γὰρ τι ἐκεί αἰσθητόν, τὸ δὲ δύναμις αἰσθητική, καὶ

4—16 Arist. p. 450^a 15—27

6 cf. Mich. p. 13,8

15 ἐγκατάλειμμα ex Mich.

p. 13,27

16—20 transitum ipse facit (cf. Mich. p. 2,20. 14,7. 8)

20—p. 5,6

Mich. p. 2,31—4,12

22 καθάπερ—δακτυλίοις Arist. p. 450^a 32

5 ἀνθρώπῳ Arist. LSU

καὶ (post δόξαν)] ἡ Arist.

8 ἔχει C

αἰε]

δεῖ Arist. EY

9 προσαισθάνεται Spengel, sed προαἰσθάνεται etiam Arist. libri prave

praefer LU

10 ἡ ἔπαθεν post ὕστερον a: del. Spengel

11 ἡ μνήμη Arist.

EMY

ἡ om. Arist. LS

12 ἐστί Ca: ἐστί μὲν AB

ὧν ἐστί φαν-

τασία] ὅσα (μὴ add. EY) ἐστί φανταστά EMY

15 μνημονεύεται Arist. EMY

16 δὲ om. a

17 τύχωμεν A

εὐπετέστερον corr. ex εὐτελέστερον A

22 δακτυλίοις AB

25 αὐτός B Mich.: οὗτος ACa

27 ἅμα ἂν] ἦμεν ἂν C: ἅμα

ἂν ἦμεν Mich.

29 εἰκόνα] ἐτι Ca

32 τι Ca Mich.: τοι AB

τρίτον αἰσθησίς, ἥ περὶ τὸ αἰσθητὸν ἐνέργεια τῆς δυνάμεως· καὶ ἐπὶ τῆς
 νοήσεως δὲ τὸ μὲν νοητὸν, τὸ δὲ νοῦς, τὸ δὲ νόησις), οὕτως ἔχειν καὶ 5
 περὶ τὴν φαντασίαν ὑποληπτέον· τὸ μὲν τι εἶναι φανταστικόν, τὸ δὲ
 φανταστὸν, τὸ δὲ φαντασίαν, καὶ ὥσπερ ἡ διὰ τοῦ αἰσθητικοῦ παρόντος τοῦ
 5 αἰσθητοῦ γινόμενη ἐνέργεια αἰσθησίς ἐστιν, οὕτως ἡ μὴ παρόντος ἐν τῷ
 τύπῳ καὶ τῷ ἐγκαταλείμματι φαντασία. χρὴ δὲ κοινότερον τοῦ τύπου ἐπὶ 10
 τῆς φαντασίας ἀκούειν· κυρίως γὰρ ὁ κατ' εἰσροχὴν τε καὶ ἐξοχὴν ἢ τὸ τοῦ
 τυποῦτος ἐν τῷ τυπουμένῳ σχῆμα γινόμενον, ὡς ὁρῶμεν τὰ ἐπὶ τῶν
 σφραγίδων ἔχοντα. οὐχ οὕτω δὲ τὰ τῶν αἰσθητῶν ἐγκαταλείμματα ἡμῖν
 10 ἐγγίνονται· οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν κατὰ σχῆμά τι γέρονεν ἢ τῶν αἰσθητῶν 15
 ἀντιληψίς· ποῖον γὰρ σχῆμα τὸ λευκὸν ἢ χρώμα ὄλος ἢ ὁσμὴ· καταχρη-
 στικώτερον οὖν τὸν τύπον ἐνταῦθα φέρομεν τῇ ἀπορίᾳ τοῦ κυριωτέρου. τί
 μὲν οὖν ἐστὶ φαντασία εἴρηται, μνήμη δὲ ἐστὶν ἡ ταύτης μονὴ καὶ σωτηρία. 20
 τούτων οὕτως ὑποκειμένων, ἐπειδὴ περ ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ τοὺς τύπους
 15 τῶν πραγμάτων ἐνσημαινόμεθα, ὥσπερ εἴρηται, τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ὑγρότερον,
 τοῖς δὲ σκληρότερον καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει, τοῖς δ' οὐ, ἀνάγκη καὶ τοὺς 25
 τύπους τοῖς μὲν ἐγγράφεσθαι, τοῖς δὲ οὐ, καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ πολὺ μένειν,
 τοῖς δὲ ἐν βραχεῖ· ὅθεν τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἥττον
 μνημονεύουσιν, οἱ δὲ ἐλάχιστον. καὶ ἐν κινήσει μὲν τοῖς τε πάντων
 20 νέοις καὶ τοῖς ἄλλαν πρεσβυτέροις (τοῖς μὲν γὰρ αὖξει, τοῖς δὲ φθίνει, κινεῖται 30
 δὲ τισι καὶ διὰ νόσον), | οὐ κινεῖται δὲ τοῖς μέσῳ καθ' ἡλικίαν καὶ 239
 κρᾶσιν ἔχουσιν. ὥσπερ οὖν ἐν ὑδατι ῥέοντι οὐκ ἂν ἡ ἐν τῷ θαλάττῳ
 ἐνσημανθεὶς σφραγίς, οὕτως οὐθ' οἷς τὸ αἰσθητήριον δι' ἡλικίαν ἢ νόσον
 [ὄν] ἐν κινήσει, μνήμη γίνεται, οὐτ' αὖ οἷς σκληρότερον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν 5
 25 λίθῳ. διόπερ οἷ τε σφόδρα νέοι καὶ οἱ γέροντες ἀμνήμονές εἰσι· ῥέουσι
 γὰρ οἱ μὲν κατὰ τὴν αὔξην, οἱ δὲ διὰ τὴν φθίνην. ἔοικε γὰρ ἐν τοῖς
 γέρονσιν ἡ καρδία, τὸ πρῶτον αἰσθητικόν, τοῖς παλαιοῖς τῶν οἰκοδομημάτων· 10
 ὥσπερ γὰρ θρύπτεται ψυχομένη καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τῶν πραγμάτων
 ἀπαλείφει τύπους, ὡς ἐκεῖνα τὴν ἀλληλιμμένην τίτανον καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς
 30 γεγραμμένα ζῶα. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λίαν ταχεῖς καὶ βραδεῖς οὐδέτεροι
 φαίνονται μνήμονες· οἱ μὲν γὰρ ὑγρότεροι τοῦ θέοντος, οἱ δὲ σκληρότεροι, 15
 καὶ τοῖς μὲν οὐ μένει τὸ φάντασμα ἐν τῇ ψυχῇ, τῶν δὲ οὐχ ἄπτεται.
 τοσαῦτα ἔξωθεν εἰς σαφήνειαν προσλαβόμενοι πάλιν τὴν κατ' ἀρχὰς ἀπορίαν

6—13 cf. Mich. p. 4,30—5,6 13—25 cf. Mich. p. 14,9—14. 19. 20 25. 26 Arist.
 p. 450^b 5—7 27—30 Mich. p. 14,15—18 30—32 Arist. p. 450^b 7—11
 32—p. 6,1 cf. Mich. p. 14,25. 26

3 τι Ca Mich.: τοι AB 6 post δὲ add. νοεῖν A 8 γινόμενον B (γινόμενον
 etiam Mich.) 15 δὲ AB (coni. Spengel): δ' ἐν Ca 17 ἐγγράφεσθαι ABa
 ἐγγεγράφθαι C 19 τε om. Ca 21 καὶ ante καθ' add. B 22 θαλάττῳ AB
 23 οὐθ' Spengel: οὐδ' libri 24 ὄν delevi 26 κατὰ] διὰ ex Arist. coni.
 Spengel διὰ] κατὰ B ἐν Ca: ἐπὶ AB 28 ψυχομένη Spengel, sed
 v. Mich. 29 ἀλληλιμμένην AB Mich.: ἐκλιθουμένην C: ἐκλιμμένην a αὐτοῖς
 AB Mich.: αὐτῇ Ca 30 οἱ λίαν ante βραδεῖς add. Arist. EY

ἐκτίθεμεν· ἐτοιμότεροι γὰρ πρὸς τὴν λύσιν νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον. εἰ δὲ 20
 τοιοῦτόν ἐστι τὸ συμβαῖνον περὶ τὴν μνήμην, πότερον τοῦτο μνημονεύει τὸ
 πάθος ἢ ψυχὴ ἢ ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ἐγένετο; εἰ μὲν γὰρ τοῦτο, τῶν ἀπόντων
 οὐδὲν ἂν μνημονεύοιμεν· εἰ δ' ἐκεῖνο, πῶς αἰσθανόμενοι τοῦτο μνημονεύομεν
 5 οὐπερ μὴ αἰσθανόμεθα; ἔτι εἰτ' ἔστιν ὁμοιον ὥσπερ τύπος ἢ γραφὴ ἐν 25
 ἡμῖν ἢ τοῦτου αὐτοῦ αἰσθησις εἴτε ἀνόμιον, διὰ τί ἂν εἴῃ μνήμη ἐτέρου
 ἀλλ' οὐκ αὐτοῦ τούτου; ὁ γὰρ ἐνεργῶν τῇ μνήμῃ θεωρεῖ τὸ πάθος τοῦτο καὶ
 αἰσθάνεται τούτου. πῶς οὖν τὸ μὴ παρὸν μνημονεύει; εἴῃ γὰρ ἂν καὶ |
 ὁρᾷν τὸ μὴ παρὸν καὶ ἀκούειν. ἢ ἔστιν ὡς ἐνδύχεται καὶ συμβαίνει 240
 10 τοῦτο; οἷον γὰρ τὸ ἐν πίνακι γεγραμμένον ζῶον καὶ ζῷόν ἐστι καὶ εἰκῶν,
 καὶ τῷ ὑποκειμένῳ ἔν, τῷ δὲ λόγῳ διάφορον, οὕτω κἀνταῦθα. καὶ ὥσπερ 5
 ἐκεῖ, ὅταν μὲν ὡς καθ' αὐτὸ τὸ ζῷον ὁρᾷ τὸ ἐν πίνακι τὴν τέχνην
 θαυμάζων ἢ κακίζων μόνον, μὴ προσενοσούμενος ὅτι μίμημά ἐστιν ἄλλου,
 ζῶον ἀπλῶς λέγεται, ὅταν δὲ πρὸς τῷ ὁρᾷ ἀναφέρῃ καὶ προσλογίζηται ὅτι
 15 μίμημά ἐστι τοῦδε τοῦ ἀληθοῦς ζώου, εἰκῶν λέγεται, οὕτω καὶ τὸ ἐν ἡμῖν 10
 φάντασμα δεῖ ὑπολαβεῖν καὶ αὐτό τι καθ' αὐτὸ εἶναι καὶ ἄλλου ἐγκατά-
 λειμμα. ἢ μὲν οὖν καθ' αὐτό, θεώρημα ἢ φάντασμα ἐστίν, ἢ δὲ ἄλλου
 οἷον εἰκῶν, μνημόνευμα. ὅταν μὲν γὰρ ἐνεργῇ περὶ τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ
 τύπον ἢ κοινὴ αἰσθησις ἢ αὐτόν, θεώρημα τοῦτο. ὡς εἴρηται, ἢ φάντασμα 15
 20 λέγεται· ὅταν δὲ ἐνεργούσα προσαισθάνηται καὶ ὅτι ἄλλου ἐστίν, ἥδη τοῦτο
 εἰκῶν καὶ μνημόνευμα, καὶ ἡ τοιαύτη τῆς ψυχῆς ἐνέργεια μνήμη. διὰ
 τοῦτο ἐνίοτε δὲ διὰ μνήμης ἔχομεν, οὐκ ἴσμεν εἰ κατὰ τὸ αἰσθῆσθαι συνέβη· 20
 πολλάκις γὰρ τῶν ψυχικῶν ἐξαπλουμένων νοημάτων φανταζόμεθα τινα, ὧν
 οὐκ ἴσμεν τὸν χρόνον ἢ τὸν τόπον ἢ παρ' οὗ προσελάβομεν, καὶ
 25 ἀμυψισθητούμεν, πότερον αὐτοὶ τοῦ νοήματος εὑρεταί ἢ μαθηταί, καὶ πότε-
 ρον φαντασία ἀπλῶς τοῦτο ἢ μνήμη. οἷον ἤκουσά ποτε λόγον παρὰ του, 25
 μετὰ δὲ ἐννοεῖσθαι τὸν λόγον, οὐκ ἐνθυμοῦμαι δὲ ἀφ' οὐπερ ἤκουσα·
 ἀπορῶν οὖν λέγω, ἄρα πατὴρ τοῦ λόγου νῦν αὐτός εἰμι, ἢ πόθεν ἔχω
 τοῦτον; καὶ ταλαντεύομαι. ὅταν οὖν ἐνθυμηθῶ ἄλλοθεν με τὸν λόγον 241
 30 ἔχειν, μνήμη τότε γίνεται, νόημα δὲ πρότερον. γίνεται δὲ καὶ τοῦναντίον
 ἐνίοτε, οἷον συνέβη Ἀντιφέροντι τῷ Ὁρεΐτῃ καὶ ἄλλοις ἐξισταμένοις· τὰ

2—11 Arist. p. 450^b11—23

12—16 Mich. p. 15,12—21

17. 18 Arist.

p. 450^b25—27

18—21 Mich. p. 15,21—24

22—30 Mich. p. 16,25—17,14

30—p. 7,1 Arist. p. 451^a8—11

1 ἐκτίθεμεν AB (cf. Mich.): διέλωμεν Ca

μᾶλλον om. Ca

2. 3 τὸ πάθος

om. C 4 τοῦτου a (Arist. praeter L)

5 οὐπερ] οὗ C (Arist.)

μὴ Ca:

s. s. B: om. A

εἴτ' εἰ A

6 ἢ τοῦτου αὐτοῦ B (Arist. MU, εἰ τοῦτου αὐτοῦ

LS, τοῦτου αὐτοῦ ἢ EY): ἢ τοῦτου ACa, quod Aristoteli restituit Freudenthal, Rh. M. XXIV p. 401

8 μνημονεύσει Arist. EY

9 μὴ C (Victorius, Spengel):

om. ABa

11 λόγῳ δὲ a

13 θαυμάζων ἢ κακίζων ABa Mich.: κακ. ἢ θαυμ. C

14 ὅτι B Mich.: ὅτι τοῦτου ACa

15 ὑμῖν C

18 post εἰκῶν male (cf. p. 451^a2) καὶ

add. Arist. libri, cf. Freudenthal l. c. p. 402

μὲν om. B

18. 19 τοῦ et τύπου a

19 αὐτόν] καθ' αὐτό conl. Spengel, sed v. Mich.

20 ἐστὶν εἰκῶν, ἥδη τοῦτο Mich.

29 ὅτε A

31 ἐνίοτε om. Arist. EY

γὰρ φαντάσματα ἔλεγον ὡς γινόμενα καὶ ὡς μνημονεύοντες· πάλιν οὖν ὅ
 ἕτεροι τὰ αἰσθητά ὡς φαντάσματα, καὶ ἄλλοι τὸ ἔμπαλιν. τοῦτο δὲ γί-
 νεται, ὅταν τις τὴν μὴ εἰκόνα ὡς εἰκόνα θεωρῇ ἢ τὴν εἰκόνα ὡς μὴ
 εἰκόνα. αἱ δὲ μελέται τὴν μνήμην σφύζουσι τῷ ἐπαναμνησχεῖν, τοῦτο δὲ
 5 ἔστιν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ θεωρεῖν πολλάκις ὡς εἰκόνα καὶ μὴ καθ' αὐτό. 10
 τί μὲν οὖν ἔστι μνήμη καὶ τὸ μνημονεύειν, εἴρηται, ὅτι φαντάσματος ἕξις,
 ὄντος τοῦ τοιούτου φαντάσματος πράγματός τινος χρονισθέντος μετὰ τὴν
 γένεσιν, καὶ τίνος μορίου τῶν ἐν ἡμῖν, ὅτι τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ καὶ ὃ 15
 χρόνου αἰσθανόμεθα.

10 Περὶ δὲ τοῦ ἀναμνησχεσθαι λοιπὸν εἰπεῖν. πρῶτον μὲν οὖν ὅσα
 ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις καὶ προβληματικοῖς ἡμῖν ἀποδέδεικται, δεῖ
 τιθέναι ὡς ἀληθῆ καὶ ὑπάρχοντα, ταῦτα δὲ ἔστι τὸ μῆτε μνήμης ἀνάληψιν 20
 τὴν ἀνάμνησιν μῆτε λῆψιν εἶναι· οὔτε γὰρ ἀναμνησχεσθαι λέγομεν τὸν
 νῦν πρῶτως μανθάνοντα καὶ λαμβάνοντα, ὃ οὐδέποτε ἔλαβεν ἢ μεμάθηκεν,
 15 ἀλλὰ μάλλον μανθάνειν, οὔτ' αὖ τὸν μαθόντα, σφύζοντα δὲ τὴν μνήμην
 λήθης μεθ' αὐτὸν μεσολαβησάσης, ἀλλὰ τὸν πρότερον μὲν ἔχοντα σφὸν ἅπαν, 25
 ὕστερον δὲ τὸ μὲν ἀποβαλόντα τὸ δὲ σφύζοντα, ἐκ δὲ τοῦ σφύζομένου τὸ
 λοιπὸν ἀναλαμβάνοντα. ἔχει γὰρ ὧδε· ὅταν ὁ τύπος ὅλος καὶ τὸ ἀναζω-
 γράφημα τὸ ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθησεως 30
 20 ἐγγινόμενον ὑπομένη καὶ σφύζεται τρανές | τι καὶ φαῖδρὸν καὶ καθαρὸν 242
 οὕτως, ὥστε ὅλον αὐτὸ δύνασθαι τὴν ψυχὴν κινεῖν καὶ ὅλον ὑπ' αὐτῆς
 ὁρᾶσθαι καὶ προβάλλεσθαι ὡς εἰκὼ τινος, ἢ μνήμη τοῦτο, περὶ ἧς εἴρηται·
 ὅταν δὲ μέρος μὲν τι τοῦ ὅλου μένη, μέρος δὲ τι ἡφάνισται ἢ χρόνῳ ἢ 5
 ἑτέρῳ συμπτώματι, ὥστε μῆτ' αὐτὸ τὴν ψυχὴν κινεῖν μῆτ' ἐκείνην ὑπ'
 25 αὐτοῦ κινεῖσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ὑπολειμμένου μέρους τρανοῦς ὄντος καὶ
 καθαροῦ κινήθῃ κινήσεις τὸ συνεχές τῷ καθαρῷ (τοῦτο δὲ ἦν τὸ ἀμυδρὸν
 καὶ ὅλως ἐξοφωμένον) καὶ οἷον ἀναλυθῇ καὶ εὐρεθῇ τῇ ψυχῇ, τοῦτο 10
 ἀνάμνησις, οἷον αἱ ἀναζωγράφηματα τῆς προτέρας μνήμης, οὐ πάσης (τοῦτο
 γὰρ μάθησις), ἀλλὰ τοῦ μέρους. ὅταν δὲ ὅλον ἀναλάβωμεν δηλονότι
 30 ἀπολέσαντες, μάθησις· οἷς γὰρ μαθεῖν καὶ εὐρεῖν τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται. οἷον 15
 ἐκ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀκοῆς ἢ ὁράσεως γέγονεν ἐν τῇ ψυχῇ τύπος τοῦ

2 cf. Mich. p. 17,28. 29

2—13 Arist. p. 451^a 11—21, sed ad 7 cf. Mich. p. 18,20,

ad 11 Mich. p. 20,16

13—18 cf. Mich. p. 20,30—21,18

18—30 Mich.

p. 19,2—15

30 Arist. p. 451^b 7. 8

30—p. 8,8 Mich. p. 19,20—31

1 γινόμενα B (Arist. M)

πάλιν οὖν ACa: ὥσπερ αὖ B

5 ante καθ' add. ὡς Arist.

6 ἔστιν ἢ μνήμη Arist. SU

7 τοῦ τοιούτου B Mich.: καθ' αὐτὸν in ras. A, ut vid.:

καθ' αὐτό Ca

εἰκόνας πράγματός τινος Mich.

9 αἰσθόμεθα AB

10 tit. Περὶ ἀνα-

μνήσεως add. AB

12 τίθεσθαι Arist. EMY

καὶ ABa: om. C

ἔστι om. B

16 μὲν om. B

18 λοιπὸν Ca Mich.: λείπον AB

20 ἐγγινόμενον conl. Spengel

(ἐνυπάρχον Mich.)

τι τε Mich.

22 εἰκὼν Spengel (Mich. SCa), sed εἰκὼ

etiam Mich. R

23 ἡφάνιστο Ca

25 τρανοῦς AB (sed s. evan. in B) Mich.

CRP: τρανοῦ Ca Mich. Sa

26 κινήσεις AB Mich.: om. Ca, ceterum Michaelis verba

corruptit

29 fort. του

- „μῆνιν αἰεὶ θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλλῆος“. εἰ μὲν οὖν ὁ τύπος οὗτος μένει
 ἅπας ἰσχυρός τε καὶ καθαρός, ὡς ἀνεμποδίστως ὅλον ἡμᾶς αὐτὸν δύνασθαι
 ἀπαγγέλλειν καὶ ὅλον προβάλλεσθαι, τοῦτο μνήμη· εἰ δὲ τὸ μὲν „μῆνιν αἰεὶ θεὰ“
 ἐμμένει, τὸ δὲ ἐξῆς ὑπὸ χρόνου καὶ λήθης ἐκλείπει, εἴτα ἐκ τοῦ
 5 μένοντος ἡ ψυχὴ κινηθεῖσα ὑπὸ τινων τύπων ὁμοίων ἢ ἀνομοίων εὐρήσει
 καὶ τὸ λεῖπον, ἀνάμνησις τοῦτο. καὶ ὁτλον ἐκ τούτων, ὡς τῶν ἀπλῶν
 ὀνομάτων ἀνάμνησις οὐκ ἔστιν, ἀλλ’ ἡ μνήμη ἢ μάθησις, εἰ μὴ πολλάκις
 καὶ ἐν ἐκείνοις μενούσης τῆς πρώτης συλλαβῆς προσεξευρίσκειν τὰς λοιπὰς.
 ἔπεται δὲ τῇ ἀναμνήσει ἐξ ἀνάγκης ἡ μνήμη· ὁ γὰρ ἀναμνησθεὶς τρόπον
 10 τινὰ ἐμνήσθη· μέρους γάρ τινος τῆς προτέρας ἐπανάληψιν ποιεῖται μνήμης, 243
 καὶ δεῖ διαφέρειν μαθήσεως καὶ εὐρέσεως τὴν ἀνάμνησιν τῷ ἐνεῖναι
 πλείονα ὀρχήν ἀναμνησχομένοις ἢ ἐξ ἧς μανθάνουσιν, εἴπερ πᾶσα
 διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώ-
 5 σεως. τί μὲν οὖν ἔστιν ἀνάμνησις, εἴρηται, ὅτι μνήμης ἀνανέωσις· ὅθεν
 15 δὲ συμβαίνει, ὁτλον. ἐπεὶ γὰρ πέφυκε κίνησις ἐν ψυχῇ ἥδε μετὰ τήνδε,
 εἰ μὲν ἐξ ἀνάγκης, ὁτλον ὡς ὅταν ἐκείνην κινηθῇ, τήνδε κινηθήσεται· εἰ 10
 δὲ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀλλ’ ἔθει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κινηθήσεται. ὥσπερ
 γὰρ ἐπὶ τῆς ἀλύσεως τοῦδε τοῦ κρίκου ἀρθέντος ἐξ ἀνάγκης ὁ ἐφεξῆς
 κινεῖται, καὶ δι’ ἐκείνον ὁ μετ’ αὐτόν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τύπων τῶν ἐν
 20 τῇ ψυχῇ· κινηθείσης γὰρ καθάπαξ ὑπὸ τινος τούτων, εὐθὺς κινεῖ αὐτὴν 15
 καὶ ὁ ἐφεξῆς καὶ ὁ μετ’ ἐκείνον. οἶον ἦν μουσικὸς Κορίσκος ἔχων
 λύραν καὶ γέγονεν ἐν τῇ ψυχῇ τύπος καὶ τῆς λύρας καὶ τοῦ Κορίσκου·
 εἶδον μετὰ ταῦτα Σωκράτην φέρε εἰπεῖν κρατοῦντα λύραν, καὶ εὐθὺς
 ἀνεμνήσθη τῆς τοῦ Κορίσκου λύρας, εἴτα Κορίσκου. πάλιν ἤκουσά του 20
 25 ᾄδοντος „δύο ψυχαὶ ἐξήρχοντο, καὶ μία πρὸς ἄλλην ἔλεγε, ποῖ πορευτέον“.
 μετὰ δὲ τινας χρόνους ἤκουσα ἄλλου ᾄδοντος τὸ μὲν μέλος κατὰ ῥυθμὸν
 ἐκείνον, λόγον δὲ ἕτερον οἶον „ὁ νοῦς ὁ πρῶτος ἄγει με καὶ πάλιν κάτω 25
 φέρει“, καὶ κινηθεὶς ἀπὸ μόνου τοῦ μέλους ἦλθον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πρώτου
 λόγου „δύο ψυχαὶ ἐξήρχοντο“ καὶ τοῦ ᾄδοντος.
- 30 Τούτων ὄντων εἰσι μὲν τύποι τινὲς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθοῦντες ἀλλή- 244
 λους· ἀνάγκη γὰρ τὸν μνησθέντα πυρὸς συνεννοῆσαι καὶ θερμότητα, καὶ
 τὸν τυφθέντα ὑπὸ Σωκράτους τῇ τοῦ Σωκράτους ἀναμνήσει καὶ ὅτι ὑπ’
 αὐτοῦ ἐτυφθῇ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ συναναμνησθῆναι. ὅσοι δὲ μὴ ἐξ ἀνά- 5
 κης ἀλλ’ ἔθει, οὐκ αἰεὶ ἔπεται τοῖς προτέροις τὰ δεύτερα, ἀλλ’ ὡς

9. 10 Mich. p. 20,11—13

11. 12 cf. Arist. p. 451^b 8—10

13 Mich. p. 24,7. 8

15—17 Arist. p. 451^b 11—14

17—33 Mich. p. 24,17—25,4

31 ἀνάγκη—

θερμότητα add. Soph.

33—p. 9,8 Mich. p. 25,11—23

1 Πηληϊάδεω C

ἀχιλλῆος A: Ἀχιλλέως Spengel

4 ἐκλείπει B (οὐ μένει Mich.)

5 κινηθεῖσα Ca Mich.: κινηθῇ AB

εὐρήσει Ca Mich.: καὶ εὐρήσει AB

10 ἐπανά-

ληψιν AB Mich.: ἀνάληψιν Ca

16. 17 εἰ δὲ—κινηθήσεται ABA: om. C

23 εἶδον

AB Mich.: εἶδε Ca

24 ἀνεμνήσθη AB Mich.: ἀνεμνήσθη Ca

τοῦ om. AB,

sed v. Mich.

26 καὶ ante ἄλλου add. B

28 post φέρει add. με ABA (om.

etiam Mich. a et metro refellitur)

32 καὶ om. C

ἐπὶ πολὺ. ἔσται δὲ τὸ λεγόμενον ὥδε ὁ γλῶσσος· πολλάκις ἐγὼ βουληθεὶς εἰπεῖν
 Λυκάβητον οὐκ ἀνεμιμνησκόμεν, ἐξ οὗ εἴθισα ἑμαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι λύκον
 (ἄρχονται γὰρ ἀμφότεροι ἐκ τῆς λυ συλλαβῆς)· ἀφ' οὗ δὴ λύκου ὀρμώμενος 10
 ἀνεμιμνησκόμεν τὸν Λυκάβητον. ἄλλος δέ τις τοῦ Ταυρομενίτου ἐπιλαν-
 5 θανόμενος εἴθισεν εὐθὺς ἔρχεσθαι εἰς ἔννοιαν ταύρου, καὶ ἄλλος ἀπὸ τῆς
 πλευρᾶς τὴν πλευρώνην ἐθίσας ἀνέφερεν. ἐπὶ γοῦν τούτων οὐκ αἰετῇ 15
 πρώτῃ ἢ λοιπῇ ἔπεται, ἀλλὰ πολλάκις τὴν μὲν πλευρὰν ἐνθυμοῦμαι, τὴν
 δὲ πλευρώνην οὐκ ἀναμιμνήσκομαι. συμβαίνει δ' ἐνόους ἅπαξ ἐθισθῆναι
 μᾶλλον ἢ ἐτέρους πολλάκις κινουμένους. διὸ ἔνια ἰδόντες ἅπαξ πολλάκις
 20 μνημονεύουσιν ἢ ἕτερα πολλάκις. ὅταν οὖν ἀναμιμνησκώμεθα, κινούμεθα 20
 τῶν προτέρων καὶ ἡγουμένων τινὰς κινήσεων, ἔως ἂν κινήθωμεν, μεθ' ἣν
 ἐκείνη εἴωθε. διὸ καὶ τὰ ἐφεξῆς θηρεύομεν νοήσαντες ἀπὸ τοῦ νῦν ἢ
 ἄλλου τινός, διὰ τοῦτο καὶ ἀφ' ὁμοίου ἢ ἐναντίου ἢ τοῦ σύνεγγυς ἢ ἀνά- 25
 μνησις γίνεται· αἱ γὰρ κινήσεις τῶν μὲν αἱ αὐταί, τῶν δὲ ἄλλα, τῶν δὲ
 15 μέρος ἔχουσιν. οἷον εἰδὲ τις γεγραμμένην λύραν καὶ κινήθεις ἀπὸ ταύτης 245
 ὡς προτέρας καὶ ἡγουμένης ἀνεμνήσθη λύρας, ἐκ ταύτης τοῦ μουσικοῦ,
 ἐκ δὲ τούτου ἦν ἥρδεν ὥδῃν. πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ τινος ἄλλου· εἰ γὰρ
 τύχοι ἐφεξῆς ὦν τῷ τῆς ὥδῃς τύπῳ ὁ τοῦ κίονος, ἀναμνησθήσομαι αὐτὴν 5
 ἀπὸ τοῦ κίονος. ἀπὸ δὲ τοῦ ὁμοίου καὶ ἐναντίου, ὅταν ἀπὸ μὲν τῆς τοῦ
 20 Σωκράτους εἰκόνος ἀναμνησθῶ Σωκράτην, ἀπὸ δὲ τοῦ μέλανος λευκὸν καὶ
 ἐκ θερμότητος ψυχρότητα. ἐκ δὲ τοῦ σύνεγγυς, ὅταν ἀπὸ τοῦ „ἀντὶ πολλῶν,
 ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι“ ἀναμνησθῶ „χρημάτων ὑμᾶς ἐλῆσθαι νομίζω τὸ τῇ 10
 πόλει συμφέρον“. μέγιστον μὲν οὖν παντὸς ἢ ἀρχῇ, καὶ ταύτης εὐρεθείσης
 τὰ μετ' αὐτὴν μικρά· ὅθεν τῆς ἀρχῆς ληφθείσης συνείρεται τὰ ἐξῆς. εἰ δέ ποτε
 25 καὶ εὐρεθείσης καὶ τοῦ πρώτου μέρους κινήθεις οὐχ ἔπεται τὰ ἐκατέρωθεν, 15
 οὐ γὰρ χρὴ θαυμάζειν· ὅταν γὰρ τέλεον ἀφανισθῇ, οὐκ ἀκολουθήσει. ζητοῦσι
 μὲν οὖν οὕτω γίνεται ἢ ἀνάμνησις, ἀφ' ὧν περ εἵπομεν, ἀπὸ τῶν ὁμοίων

8—15 Arist. p. 451 b 14—22 15—23 Mich. p. 26,7—19 20. 21 καὶ—
 ψυχρότητα ipse addidit, item 22. 23 τὸ—συμφέρον 23. 24 Mich. p. 27,3—6
 24—26 Mich. p. 26,30—27,1 26—p. 10,6 Mich. p. 27,9—29

1 ἐπὶ τὸ πολὺ C 2 et 4 λυκάβαντα Ca, sed v. Mich., λυκαβητὸν recte Mich. S
 2 ἑμαυτὸν C Mich.: αὐτὸν ABa (Mich. P, αὐτὸν R) 3 ἀμφότερα rectius Mich.
 praeter a 4 Ταυρομενίτου AB 4. 5 ἐπιλανθανόμενος AB (Mich. SRP): ἐπι-
 λαθόμενος Ca (Mich. Ca) 6 et 8 πλευρώνην AB (πλευρόνην Mich. CRP): πλευρώνα C:
 πλευρώνην a: πλευρώνιαν Mich. Sa, cf. p. 11,24. 25. 12,5 9 ἢ] καὶ B ἐτέρως C: ἐτέρας a:
 (quod nimii aestimat Freudenthal l. c. p. 407): ἄλλους Arist. EMY κινουμένης a
 ἅπαξ ἰδόντες Arist. praeter L πολλάκις] μᾶλλον ex Arist. coni. Spengel
 10 ἕτερα ABa (Arist. ML): ἕτεροι C (Arist. EY) 11 τινὰ Arist., cui τινὰς reddit
 Freud. p. 409 12 τὰ] τὸ ex Arist. Spengel, sed cf. p. 10,10 13 διὰ τοῦτο post
 σύνεγγυς ex Arist. Spengel 15 μέρος Ca Arist.: μέρος AB 17 ἥρδεν Ca (Mich. a):
 ἥρδεν AB: ἥρδεν Mich. SCRP 18 τύχη B ὁ Ca Mich.: τὸ AB 19 τοῦ
 ὁμοίου καὶ ἐναντίου Ca (Mich., Arist.): τῶν ὁμοίων καὶ ἐναντίων AB 21 θερμότητος
 ABa: θερμὸς C πολλῶν ABC Mich.: πολλῶν ἂν a (Dem.)

ἢ τῶν ἀντικειμένων ἢ τῶν ἐγγύς· ὅταν δὲ μὴ ζητοῦσιν ἀναμνησθῆναι τοῦ 20
γέννηται, ἐξ οὐδενὸς τούτων. ὅταν γὰρ ὡδῆς τις μνησθεὶς ἀναμνησθῇ Σω-
κράτους, οὐτ' ἀφ' οὐμοίου οὐτ' ἐξ ἀντικειμένων ἢ τῶν ἐγγύς ἐποιήσατο τὴν
ἀνάμνησιν. τοῦτο δὲ σπάνιον καὶ ὀλιγάκις· τὰ γὰρ πολλὰ ἐτέρων γινομένων
5 κινήσεων ἔπεται. πραγματευομένους δὲ τὰ περὶ τῆς ἀναμνήσεως οὐδὲν δεῖ 25
σκοπεῖν, πῶς τὰ πόρρω ἀναμνησκόμεθα καὶ παλαιά, ἀλλὰ τὰ ἐγγύς καὶ
ἀπὸ ὀλίγου ἡσθόμεθα ἢ ἐδιδάχθημεν· μάλλον γὰρ ταῦτα πρὸς τὴν διδα-
σκαλίαν διὰ τὴν ἐγγύτητα ἢ ἐκεῖνα. | εἰς μέντοι καὶ ὁ αὐτός ἐστι τρόπος 246
τῆς ἀναμνήσεως ἀμφοτέρων. ὥς γὰρ ἐπὶ τῶν σύνεγγυς ἀπὸ τῆς ἐνούσης
10 ἀρχῆς ζητήσας τις συνείρει καὶ ἀναμνησθῆσκει τὰ ἐξῆς (ἀκολουθοῦσι γὰρ
τῷ ἔθει αἱ κινήσεις, ὥς εἴρηται, καὶ ἥδε μετὰ τήνδε), οὕτω καὶ ὅταν τις 5
ἀναμνησθῇ τῶν παλαιὰ τὴν ἐπιστήμην ἔλαβε. ζητήσει γὰρ καὶ ἀρχὴν
λαβέσθαι κινήσεως, μεθ' ἣν ἐκεῖνη ἔσται. διὸ τάχιστα καὶ ἀλλίστα γι-
νονται ἀπ' ἀρχῆς αἱ ἀναμνήσεις. ὥς γὰρ ἔχει τὰ πράγματα πρὸς ἄλληλα τῷ 10
15 ἐφεξῆς, οὕτω καὶ αἱ κινήσεις, καὶ ἔστιν εὐμνημόνευτα ὅσα τάξιν τινὰ ἔχει
καὶ πρῶτον καὶ δευτέρον, ὥσπερ τὰ μαθήματα καὶ μάλιστα τὰ γεωμετρικά,
τὰ δὲ ἄτακτα φαύλως καὶ χαλεπῶς· ὥς γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, εἰ ἐφεξῆς
κεῖνται καὶ μετὰ τάξεως, καλῶς ἢ ὀψις ὀρθῶς, εἰ δὲ συγκεχυμένως, οὐ καλῶς, 15
οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ψυχῇ τύπων. διαφέρει δὲ τὸ ἀναμνησθῆσθαι τοῦ
20 πάλιν μανθάνειν καὶ ὅλως μάθησις ἀναμνήσεως τῇ τὸν μὲν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῆς
ἐνούσης αὐτῷ ἀρχῆς κινεῖσθαι ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῇ ἀρχῇ, τὸν δὲ μὴ δι' αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ δι' ἄλλου, τοῦ διδασκάλου. ἔτι πολλάκις μὲν ἦδη ὁ ἀνα-
μνησκόμενος ἀδυνατεῖ ἀναμνησθῆναι τι αὐτίκα, ζητῶν δὲ ὅμως καὶ
πολυπραγμονῶν τέλος δύναιται καὶ εὐρίσκει. τοῦτο δὲ γίνεται κινῶντι
25 πολλά, ὥς ἂν τοιαύτην κίνησιν κίνησιν, ἢ ἀκολουθήσει τὸ πρᾶγμα. ὥς γὰρ 25
αἱ πολλαὶ ῥανίδες ἐπιτήθειον ἐποίησαν τὴν πέτρην, τέλος δὲ ἡ ἐσχάτη
ἐκοίλανε, καὶ ἐπὶ τῆς ἐν καρδίᾳ ὑγρότητος οὕτως ἔχει· πολλάκις γὰρ
κινήθεῖσα τελευταίαν κινεῖται κίνησιν, καθ' ἣν ἀνίσταται τὸ ζητούμενον. 247
ἔστιν οὖν τὸ ἀναμνησθῆσθαι τὸ ἐνεῖναι δυνάμιν τὴν κινῶσαν, λέγω δὲ
30 δυνάμιν τὴν ὑπάρχουσαν ἀρχὴν· αὕτη γὰρ τὴν διάνοιαν ἐποξύνει καὶ ἀνε-
γείρει πρὸς ἀνάλυσιν τοῦ λοιποῦ, τοῦτο δὲ ὥστ' ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ὧν ἔνδον 5

7. 8 nova

8—12 Mich. p. 28,3—7

12—17 Arist. p. 451^b 30—452^a 4

16 cf. Mich. p. 28,17

17—22 Mich. p. 28,18—26

22—25 Arist. p. 452^a 8—10

25—31 Mich. p. 28,29—29,3

31—p. 11,1 Arist. p. 452^a 11. 12

1 ἐγγύς AB (σύνεγγυς Mich.), cf. v. 3: ἐξῆς Ca

2 γέννηται Ca: γένοιτο AB 5 τὰ om. C

6 καὶ τὰ παλαιά Spengel 7 ἡσθόμεθα C

9 prius τῆς B Mich.: ὁμ. ACa ἐπὶ

ABa: ἀπὸ C 10 τὸ ἐφεξῆς Arist. Mich.

11 prius καὶ om. Mich. del. Freund.

p. 409 cf. 8,15. 11,31

μετὰ τὴν τήνδε A

13 λαβεῖν Arist. (Spengel)

μεθ' ἣ καθ' C

14 ἔχουσι Arist. libri praeter L

πρὸς ἄλληλα hic habet B

(Arist.): post ἔχει ACa

18 κεῖνται a Mich. SCa: κεῖται C: κινεῖται AB Mich. RP

καλῶς hic habet B (cf. Mich.): post ὀρθῶς Ca: om. A

23 ζητεῖν Arist. LSU 25 ὥς

24 ἐν Arist. libri praeter L

κίνησιν κίνησιν B Arist.: κίνησιν κίνησιν ACa (κίνησιν

in ras. C

26 ἐσχάτη ABMich.: τελευταία Ca

27 οὕτως om. a

29 δυνάμει B

31—p. 11,1 ἔχει ἔνδον C

ἔχει κινήσεων κινήθῃναι, ὥσπερ εἴρηται. διὸ δεῖ λαβέσθαι ἀρχῆς. ἔθεν
τάχιστα δοκοῦσιν ἀπὸ τόπων ἐνίοτε ἀναμιμνήσκεισθαι, τόπους δὲ ἢ ἀς ἀρχὰς
ἐνεῖναι δεῖν τῇ ψυχῇ λέγειν, ἢ τοὺς κατὰ τὰ σύστοιχα καὶ ὅμοια καὶ
ἀντικείμενα, ὡς ἐν τῇ Διαλεκτικῇ εἴρηται, ἢ τοὺς σωματικούς καὶ τὰς ἐν 10
τῇδε τῇ μέρει θέσεις. τὸ δὲ αἷτιον, ὅτι ταχὺ ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἐρχε-
ται, οἷον ἀπὸ γάλακτος ἐπὶ τὸ λευκόν, ἀπὸ λευκοῦ ἐπ' ἀέρα, ἀπὸ τούτου
ἐφ' ὑγρόν, ἀφ' οὗ ἐμνήσθη μετοπώρου, ταύτην ἐπιζητῶν τὴν ὥραν. 15

Ἔοικε δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ μέσον πάντων ἀρχῇ, καὶ ἡ τούτου
εὗρεσις τὰ μέγιστα ὠφέλει· ποδηγεῖ γὰρ πρὸς τὴν τοῦ ζητουμένου κατὰ-
ληψιν. οἷον ἐκκείσθωσαν ταυταδὶ τὰ στοιχεῖα ἰσάριθμα ὄντα καὶ ἀνα-
λογουντα τοῖς νοήμασι τῆς ψυχῆς, ἀ κινεῖται ἀναμιμνησκόμενη πρὸς εὗρεσιν 20
τοῦ ζητουμένου, Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ· καὶ ἐπεὶ μέσον τὸ Ε, ὁ τοῦτο εὐρών,
εἰ μὴ ἅμα τῷ εὐρηκέναι αὐτὸ εὐρήσει καὶ ὅπερ ἐζητεῖ, ἐπὶ τὸ Θ ἐλθὼν
μνησθήσεται. ἅπαξ γὰρ τοῦ μέσου λαβόμενον καὶ ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν καὶ
ἐπὶ τὸ ὀπίσθεν κινήθῃναι ἐνδέχεται. οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ ὑπερβατῶς τὰς 25
νοήσεις καὶ ἀνεστραμμένως ποιεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ Ε τὸ Θ νοῆσαι, καὶ
ἀπὸ τοῦ Θ τὸ Ζ, εἶτα τὸ Η. εἰ μὲν οὖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ζητού-
μενον εἴη, οὕτως εὐρήσει ἐλθὼν ἐπὶ τὸ Θ, ὥσπερ εἴρηται· εἰ δ' ἐν τοῖς 30
ὀπίσθεν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ Α. εἰσὶν οὖν τὰ | κατὰ τὰ στοιχεῖα νοήματα ταῦτα, 248
Ἀθῆναι, Λύκιον, οἶκος Πλάτωνος, νεομηνία, συμπόσιον, Σωκράτης, τὸ
τυφθῆναι ὑπὸ Σωκράτους, λύρα.

Τοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐνίοτε μὲν μνησθῆναι, ἐνίοτε δὲ μὴ αἷτιον,
ὅτι πλείους ἐνδέχεται κινήθῃναι κινήσεις ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς· οἷον ἀπὸ 5
τῆς πλευρᾶς ὁρμήσεις ἂν τις καὶ εἰς ἔννοιαν πλευρίτιδος καὶ πλευρωνίας·
εἰ οὖν εἴη συνηδέστερον ἢ πλευρίτις τῆς πλευρωνίας, ἔλξει μᾶλλον πρὸς
αὐτὸ τὴν διάνοιαν, ὥσπερ τὰ λαμπρὰ τῶν σωμάτων τὴν ὄψιν. οὐ μόνον 10
δὲ διὰ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰ ὁ μὲν παλαιὸς εἴη τῶν τύπων, ὁ δὲ νέος, κινήσει
μᾶλλον ὁ νέος εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάμνησιν, εἰ μὴ που εἰς βᾶθος καθ' ἑξῆς
ἐπιστημονικὴν ὁ παλαιὸς ἐνεσημασμένος εἴη καὶ πρὸς τούτοις συνήθης· 15
ὥσπερ γὰρ νέος ἐστὶ τῇ καθ' ἑκάστην μελέτῃ. ὥσπερ δὲ εἰσὶ τινὰ φύσει
τόδε μετὰ τόδε (φύσει γὰρ τῇ τε τοῦ πυρὸς ἀναμνήσει ἢ θερμότης ἔπεται
καὶ τῇ τοῦ ἡλίου ὁ φωτισμός), οὕτω καὶ ἔθι. ἔστι γὰρ ἐξ ἔθους τινά,
ἅπερ ἀναμνησθέντες εὐθὺς ἀναμιμνησκόμεθα καὶ τὰ μετ' αὐτὰ ὄντα. τὸ 20

1—5 Mich. p. 29,4—12

5—7 Arist. p. 452^a13—16

8—p. 12,8 Mich.

p. 29,23—32,4, sed hic paulo liberius versatur Soph., quam solet

20 cf. Soph. De

an. p. 128,13 H.

2 Freud. p. 410 putat, τάχιστα Themistium in Arist. textu invenisse ἀς ΑΒα:
καὶ C 3 τὰ ΑΒα: om. C 10 ταυταδὶ ΑΒα: ταυτὶ C 12 ἐπεὶ] ἔστω
Mich., Spengel τοῦτο ABC: τοῦτο γὰρ α 16 ἀνεστραμμένας B
18 Θ] ᾗ Α 19 alt. τὰ ΑΒα: om. C 23 πλείους Ca: πλείω AB 24 ἄν
om. AB 25 εἴη ΑΒα: om. C 27 ἀλλὰ καὶ εἰ Ca: ἀλλ' εἰ καὶ AB: ἀλλὰ
καὶν εἴη Mich. 28 καὶ ante καθ' add. B 30 καθ' ἐκάστην AB Mich.: καθ'
ἐκαστον Ca 31 τε om. B

δὴ πολλάκις ἐθισθὲν ὥσπερ φύσις, καὶ ἐπεὶ ἐν τοῖς φύσει ἐγγίνεται ἁμαρτία καὶ παρὰ φύσιν, ἐνδέχεται τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐν τοῖς δι' ἔθος. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν κωλύει ἀναμνησθέντα τοῦ προτέρου καὶ ἡγουμένου ἁμαρτάνειν 25 περὶ τὸ ὕστερον καὶ ἐπόμενον καὶ κινηθῆναι ἄλλως ἢ ὡς δεῖ, καὶ πρὸς 5 τοῦτοις ὅταν ἐφέλκῃ ἀπὸ τῆς πλευρωνίας ἢ πλευρεῖτις. διὰ τοῦτο καὶ ὅταν δέξῃ ὄνομα ἀναμνησθῆναι, | ἄλλου μὲν παρομοίου μνημονεύομεν, εἰς δὲ 249 ἐκεῖνο σολοικίζομεν. ὁ γὰρ βουλόμενος ἀναμνησθῆναι Λεωφάνην μνησθεὶς Λεωσθένην ἐσολοκίσεν ὡς πρὸς τὸν Λεωφάνην.

Τὸ μὲν οὖν ἀναμνησθεσθαι τοῦτον συμβαίνει τὸν τρόπον, κοινῶς δὲ 5 10 εἰπεῖν περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως, ὡς τὸ μέγιστον ἐν ἀμφοτέροις δεῖ γνωρίζειν τὸν χρόνον ἢ μέτρον καὶ ὠρισμένως (ὡς ὁ μνημονεύου ἢ ἀναμνησχομαι, χιθὲς εἶδον ἢ πρὸ μηνός) ἢ ἀορίστως, ὡς ἀπλῶς πρότερον ἢ σθῆναι, καὶ πάντα ποτὲ τοῦτ' εἶδον καὶ ἤκουσα. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο γένοιτο, 10 συμβήσεται ἡμῖν ὑπολαμβάνειν, ὡς οὐκ ἀναμνησκόμεθα ἢ μνημονεύομεν, 15 ἀλλὰ νῦν πρῶτως ταῦτα καὶ οἴκοθεν προβαλλόμεθα. ἔστι δὲ τὸ κρίνον τὸν πλείω καὶ ἐλάσσω χρόνον ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἢ πρώτη αἰσθητικὴ ψυχὴ 15 ἢ ἐν τῇ καρδίᾳ καθημένη. ὡς γὰρ ἡ διάνοια κρίνει τὰ μεγέθη οὐ τῷ ἀποτείνεσθαι ἔξω πρὸς ἐκεῖνα, ὥσπερ λέγουσιν ἡμᾶς ὅρᾱν οἱ δι' ἐκπομπὴν ἀκτίνων τιθέμενοι τὸ ὅρᾱν, ἀλλὰ κινῶσα τοὺς ἀπὸ τῶν μεγεθῶν ἐναποκει- 20 μένους ἐν τῇ φαντασίᾳ τύπους (εἰ γὰρ ἐκείνους ἔκρινεν, ὅτε οὐ παρῆσαν, οὐκ ἂν ἡδύνατο κρίνειν· νυνὶ δὲ καὶ ἀπόντων κρίνει· οὐδὲν γὰρ ἑτερόν ἐστιν ἢ διάνοια ἢ νοῦ μετὰ φαντασίας ἐνέργεια), οὕτως εὐλογον καὶ τὴν αἰσθη- 25 τικὴν ψυχὴν τίθεσθαι κρίνειν τὸν πλείω καὶ ἐλάσσω χρόνον ἔνδον μένου- 25 σαν καὶ κινουμένην ὑπὸ τῶν ἐνόντων τύπων. ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ μνείᾳ τῶν 25 περιεκτικῶν καὶ καθόλου λόγων καὶ οἱ καθ' ἕκαστα καὶ περιεχόμενοι συλλαμβάνονται, καὶ ὅταν ὅλην τινὰ περικοπὴν ἀπὸ βιβλίου καὶ μακράν | περίοδον ἀπομνημονεύομεν, ἐννοοῦμεν καὶ τὰ μέρη (τὸ γὰρ ὅλον ἐκ μερῶν, 250 μέρη δὲ ἐνταῦθα κῶλα καὶ κόμματα), τίνι διαίσει ἢ διὰ πάντων ὁμοῦ ἀναμνησις καὶ κατὰ κοινὸν τῆς ἐν μέρει; ἢ καθόσον συμβαίνει ὥδε μὲν τῇ 5 30 τοῦ ὅλου μνήμῃ καὶ τὸ μέρος συνεννοεῖν, ἔχει δὲ τῇ τοῦ καθόλου καὶ τὸ καθ' ἕκαστον; πρότερον μέντοι τὰ ἐντὸς καὶ ἐλάσσω νοήσει τῶν ἄκρων καὶ τῆς ὁλότητος, ἀνάλογα δὲ τὰ ἐντὸς πρὸς τε αὐτὰ καὶ τὰ ἄκρα τῷ ἔχεσθαι ἀλλήλων καὶ ἐξῆς εἶναι, ὡς ἐκεῖνα τὰ ἐν τῷ Τιμαίῳ. „θεοὶ θεῶν, 10

9 Arist. p. 452^b6, 7

24—31 ipse addidit

10—15 Mich. p. 32,11—18

31—p. 13,7 Mich. p. 33,11—25.

15—24 Mich. p. 32,25—33,8

10 liberius adhibuit

1 δὴ AB Mich.: δὲ Ca

(γίνεται Mich. Sa): γιγνομένου ἁμαρτία γίνεται Ca

5 ἐφέλκῃ libri Mich. CRP: ἀφέλκῃ Mich. Sa, Spengel

λεωφάνη A: λεωφάνους B (Mich. RP¹)

τρόπον συμβαίνει C

15 πρῶτως B Mich.: πρῶτον A (coni. Spengel): πρότερον Ca

ὅταν AB

26 βιβλίου a

ἐπεὶ ABA: ἐπειδὴ C

10 εἶπεν conicio (λέγει Mich.)

31 πρότερον B Mich.: πρῶτον ACA

ἐγγίνεται ἁμαρτία AB Mich. CRP

3 post καὶ add. τοῦ Ca

7 Λεωφάνην Ca (Mich. SCA):

9 τοῦτον—τρόπον ABA (Arist.): τοῦτον τὸν

13 γένητο AB

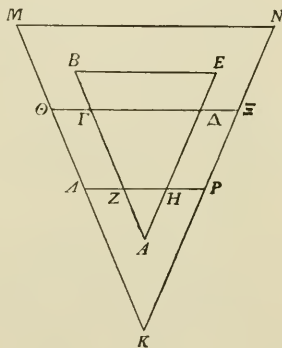
20 ὅτε Ca Mich.:

ἀπόντων] ἀπὸ τούτων B

32 τε ABA: om. C

ὦν ἐξ' αὐτῶν δημιουργοῦ πατήρ τε ἔργων, αὐτὸ δὲ ἐμοῦ γενόμενα ἅλυστα ἐμοῦ γε
 ἐθέλοντος. τὸ μὲν οὖν δὴ δεῖν πᾶν λυτόν, τὸ δὲ γε μὴν καλῶς ἀρμοσθῆναι
 καὶ ἔχον εἰς λύειν ἐθέλειν κακοῦ. δι' αὐτὸ καὶ ἐπεὶ περ γεγέννησθε, ἀθάνατοι
 μὲν οὐκ ἐστε οὐδ' ἅλυστοι τὸ πάμπαν, οὗτι γε μὴν λυθήσεσθε οὐδὲ τεύ- 15
 5 ξεσθε θανάτου μοίρας. τῷ μὲν οὖν δὴ ἅπαντι νοηθέντι συννεόγεται καὶ τὸ
 μέρος, τὸ μέντοι „θεοὶ θεῶν“ πρότερον ἐπὶ λήθην ἢ διάνοιαν τοῦ μετ' αὐτόν,
 κακέειναι τοῦ ἐφεξῆς, καὶ πάντων ὕστερον τὸ κοινόν. τὰ γὰρ καθ' ἕκαστα 20
 ὁμοῦ τὸ ὅλον. ὥς δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ νοημάτων ἔχει, καὶ ἐπὶ τοῦ
 χρόνου ζητεῖν εὐλογον· τοῖς γὰρ νοήμασι καθάπερ ὁ χρόνος συνείρεται, καὶ
 10 ἡ γνῶσις ἅμα· εἶθ' οὖν καὶ ὥς τὸ ἑλάττω πρᾶγμα πρὸς τὸ μείζον ἔχει, καὶ
 ὁ ἐλάττω χρόνος πρὸς τὸν μείζονα ὁμοίως ἔξει, καὶ ἐναλλάξ, ὥς τὸ πρᾶγμα 25
 ἅπαν πρὸς ἅπαντα τὸν χρόνον ἔχει, καὶ τὰ μέρη πρὸς τὰ μέρη.

Δῆλον δ' αὖν εἶναι μᾶλλον ἐπὶ τῆς διαγραφῆς. | ἐκείσθωσαν δύο τρί- 251
 γωνα κάτω τὰς κορυφὰς ἔχοντα καὶ ἐμβεβλημένον ἓν ἐτέρῳ τὸ ἕτερον καὶ
 15 περιέχον μὲν ἔστω τὸ KMN, τὸ δὲ ABE
 περιεχόμενον, καὶ τετμηθῶ ἡ AB κατὰ τὰ
 ΓΖ σημεῖα, καὶ ἐπεξεύχθωσαν κατὰ τὴν 5
 ἀντικειμένην τοῦ αὐτοῦ τριγώνου πλευρὰν καὶ
 ἐπ' εὐθείας ἡ ΓΔ ΖΗ, τετμηθῶ δὲ καὶ ἡ
 20 ΚΜ κατὰ τὰ ΘΛ, καὶ ἐπεξεύχθωσαν πρὸς
 τὴν ἐξ ἐναντίας τοῦ αὐτοῦ τριγώνου πλευρὰν
 καὶ ἐπ' εὐθείας ἡ ΘΞ ΑΡ, κείσθωσαν δὲ
 καὶ ἀμφοτέρων τῶν τριγώνων αἱ τμήσεις 10
 τῶν γραμμῶν πρὸς εὐθείαν. ἔστω δὲ τὸ
 25 ἑλάσσον καὶ ἐντὸς ἅπερ ἡ ψυχὴ νοεῖ πρά-
 γματα, τὸ δὲ μείζον καὶ ἐκτὸς ὁ χρόνος
 ὁ συναισθόμενος ταῖς νοήσεσιν. ὥσπερ οὖν ὁ κινηθεὶς τὴν AB BE ἅμα
 καὶ τὴν ΑΓ ΓΔ κεκίνηται (ἐντὸς γὰρ καὶ περιέχονται), οὕτως ὁ τὴν ΑΓ 15
 ΓΔ καὶ τὴν ΑΖ ΖΗ. ὥπερ γὰρ ἡ ΑΓ πρὸς τὴν AB, τοῦτο ἡ ΓΔ πρὸς
 30 τὴν BE· ἀνάλογα γάρ, εἶθ' οὖν καὶ ἐναλλάξ. πάλιν ὥς ἡ ΑΖ πρὸς τὴν ΑΓ,
 οὕτως ἡ ΖΗ πρὸς τὴν ΓΔ, καὶ ἐναλλάξ. λοιπὸν ὥσπερ ὁ νοῶν τὰς ὅλας |
 τὴν AB καὶ τὴν BE συννοεῖ καὶ τὰς ΑΓ ΓΔ μέρη οὕσας, οὕτως ὁ τὰς 252
 ΑΓ ΓΔ τὰς ΑΖ ΖΗ. ὥς δὲ ἐπὶ τούτων ἔχει, καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου. ὁ
 γὰρ κινηθεὶς τὰς KM MN χρονικὰς γραμμάς, καὶ τὰς ΚΘ ΘΞ κεκίνηται,

10. 11 cf. Mich. p. 35,3—5
 Michaelis figuram secutus

7—10. 11—24 ipse exposuit, fort. Aristotelis vel
 25—p. 14,5 cf. Mich. p. 34,23—36,13

2 οὖν Ca Mich.: γὰρ AB δὴ om. Ca (Mich. a) δέ om. C (Mich. a)
 μὴν] μὴ B γε μὴν ABA (Mich.): μὲν δὴ C (Platonis libri) 4 οὐδὲ Ca Mich.:
 οὕτε AB 5 μοίρας Ca Mich.: μοῖραν AB τῷ] τὸ Ca 6 πρότερον conl.
 Spengel (cf. ad. p. 12,31): πρῶτον libri 9 καθάπαξ B 12 ἅπαν πρὸς om. a
 20 ἡ (ante KM) om. Spengel 27 συναισθανόμενος conicio, cf. ad p. 14,13
 28 καὶ post οὕτως add. C 31 οὕτως—ΓΔ (sim. e conl. Spengel) om. a
 ἡ ACa: ὁ B 32 καὶ (post AB) om. B 33 ἔχει om. a

καὶ ἔτι τὰς ΚΑ ΑΡ. ἦν δὲ τοῦ μὲν ΑΒ ΒΕ πράγματος ὁ ΚΜ ΜΝ ὁ χρόνος (ἅμα γὰρ τῇ ἐκείνου νοήσει καὶ οὗτος συνήγαστο), τοῦ δὲ ΑΓ ΓΔ ὁ ΚΘ ΘΞ χρόνος, τοῦ δὲ ΑΖ ΖΗ ὁ ΚΑ ΑΡ. ἅμα γὰρ πάντα καὶ ἀναλογον. φανερόν οὖν ὡς μνημονεύοντες ἢ ἀναμνησκόμενοι ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸν πληροῦντα χρόνον συνεννοούμεθα.

Διττωσὶ δὲ συμβαίνει τὴν ἀπάτην κατὰ μνήμην γίνεσθαι, ἔνα μὲν τρόπον, ὅταν ἀνταλλαγή γένηται περὶ τὰ μνημονεύόμενα καὶ τοὺς τύπους, οἷον εἴπερ ἡ ψυχὴ ὁρῶσα τὸ τοῦ Θεαιτήτου φάντασμα ὑπολάβοι Σωκράτους εἶναι· τότε γὰρ ὁῶσι μνημονεύειν Σωκράτους Θεαιτήτου μεμνημένη· οὐδὲν γὰρ κωλύει διαψευσθῆναι τινα καὶ δοκεῖν μνημονεύειν μὴ μνημονεύοντα. δεύτερον δὲ ὅταν μνημονεύω μὲν τοῦ, μὴ συναίσθωμαι δὲ δι' ἄλλην τινὰ κίνησιν, ὥσπερ πολλάκις καὶ διαλογιζόμενός τι καὶ ἐννοῶν τὸν ἔμπροσθεν ἰστάμενον οὐχ ὁρῶ, ὡς δοικέναι με τότε τῷ ὁνειρώττοντι καὶ μὴ συναίσθανομένῳ ὅτι ὁνειρώττει. οὐκ ἄρα οὖν ἔστι μνήμη ἢ ἀνάμνησις μὴ τῇ τοῦ πράγματος κινήσει τῆς τοῦ χρόνου ἐφεπομένης, καὶ ἐπὶ τούτοις συναίσθησις. τοῦ δὲ χρόνου, ὡς εἴρηται, ὅτε μὲν ἀορίστως, ὅτε δ' ὠρισμένως μεμνημένα. ὅτε μὲν γὰρ μέτρῳ οὐ μέμνηται αὐτοῦ, οἷον ὅτι τρίτην ἡμέραν ἔχω πράξας ἢ πρὸ μῆνός, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι παλαι ποτὲ τόδε ἐποίησα· ὅτε δὲ καὶ μέτρῳ. σημείον δὲ τοῦ μεμνησθαι καὶ ἄνευ μέτρου τὸ εἰωθὸς λέγειν, ὅτι μέμνηται μὲν, πότε δὲ οὐκ ἴσασιν, ὅταν μὴ γνωρίσωσι τῷ ὠρισμένῳ μέτρῳ.

Ὅτι μὲν οὖν οὐχ οἱ αὐτοὶ μνημονικοὶ καὶ ἀναμνηστικοί, ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, διαφέρει δὲ καὶ τὸ μνημονεύειν τοῦ ἀναμνησθῆσθαι οὐ κατὰ τὸν χρόνον μόνον (πρότερον γὰρ ἡ μνήμη τῆς ἀναμνήσεως), ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦ μὲν μνημονεύειν καὶ τῶν ἄλλων ζώων μετέχει πολλά, τῆς δὲ ἀναμνήσεως οὐδὲν ὡς εἰπεῖν τῶν γνωριζόμενων ζώων πλὴν ἀνθρώπου· ὃ γὰρ τὸ ἀναμνησθῆσθαι, τούτῳ καὶ τὸ συλλογίζεσθαι. ὡς γὰρ ὁ συλλογίζόμενος τῇδε τήνδε συνάπτει πρότασιν, καὶ ὁ ἀναμνησκόμενος τὰ ἐλάττω τοῖς μέζουσιν. ὃ δὲ τὸ συλλογίζεσθαι, τούτῳ καὶ τὸ ζητεῖν, τὸ δέ, οἷς βουλή. ὃ ἄρα ἀνάμνησις, τούτῳ καὶ βούλησις· μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος βουλεύεται, μόνος ἄρα καὶ ἀναμνησκαται. τὸ μὲν οὖν ἀναμνησθῆσθαι ὅτι

6—9 Mich. p. 37,6—10

10 Arist. p. 452^b 25. 26

11—17 Mich. p. 37,15—

20. 32—38,2

17—19 cf. Mich. p. 32,13—15

19—26 Arist. p. 453^a 2—9

26—p. 15,25 Mich. p. 38,10—40,3

1 τὰς ΑΒα: om. C 3 ᾧ ζ α (corr. Spengel) δὲ (ante ΑΖ) om. B 5 συνεννοούμεθα Ba, e corr. A: συνεννοῦμεν C, prius A 7 ἀναλλαγή α: ἐναλλαγή C 8 ὑπολάβη AB
11 μνημονεύωμεν Ca συναισθώμεθα Spengel: συναίσθωσαν α ἄλλην τινὰ B(A) Mich.:
ἐτέραν Ca 12 ὥσπερ AB Mich.: ὡς Ca 13 ὡς ΑΒα: ἀλλ' C τότε
AB Mich.: om. Ca 13. 14 συναίσθανομένῳ Α (αἰσθανομένῳ Mich.): συναίσθομένῳ BCa
14 ἔστι ΑΒ Mich.: ἔσται Ca 15 καὶ ante τῆς add. Ca 19 καὶ (ante μέτρῳ)
om. B 20 δὲ cum Arist. L (δὲ μέντοι S, μέντοι ceteri) 22 ἐν τοῖς
om. Arist. LS 23 διαφέρειν B τοῦ μνημονεύειν τὸ Arist. EMY 26 γνω-
ρίμων Arist. LSU 28 οὕτω ante καὶ add. C 30 ante βουλή, ἀνάμνησις,
βούλησις ter add. ἢ C

διανοίας ἐστὶ, δέδεικται· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι νοῦ. ἀλλ' ἐπεὶ χωρὶς φαντα-
σίας τοῦτο ποιῆσαι ἀδύνατον (τὰ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ εἶδωλα καὶ τὸ ἐν αὐτῇ
πνεῦμα κινουσα ἀναμνησκέσθαι), σωματικόν τι τὸ πάθος ἐστὶ, καὶ ἡ ἀνά- 20
μνησις διανοίας ὀρμὴ ἐν τοιούτῳ φαντάσματι· ὥς γὰρ ὁ βουλόμενος ἀνα-
5 γνῶναι τὸ βιβλίον ζητεῖ καὶ ὁρᾷ τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα, οὕτω καὶ ἐν
τούτοις τῷ μὲν ἀναγινώσκοντι ἔοικεν ἡ διάνοια, ἡ καρδιά δὲ τῷ βιβλίῳ,
τοῖς δὲ γράμμασι τὰ φαντάσματα, καὶ ἔστι σημεῖον τοῦ σωματικὸν εἶναι 25
πάθος τὸ τῆς μνήμης καὶ ἀναμνήσεως τὸ παρενοχλεῖσθαι ἐνόους ἄκοντας,
ἐπειδὴν πειρώμενοι οὐ δύνωνται ἀναμνησθῆναι. καίτοι ἐπέχοντες πάντοτε τὴν
10 διάνοιαν καὶ μὴ περαιτέρω ζητεῖν ἐπιτρέποντες ὁμῶς οὐδὲν ἤττον ζητοῦσιν,
ὥς καθάπαξ κινήσεως τῆς καρδίας ἢ τοῦ ἐν αὐτῇ ὕγρου ἐν τῷ ἐπιχειρεῖν 30
ἡμᾶς ἀναμνησκέσθαι μηκέτι ῥαδίως ἐθέλειν ἵστασθαι τοιοῦτόν τι πάσχοντες,
ὥσπερ ἂν ἡμῶν μὴ θελούντων ἔλκοι τις πρὸς αὐτὸν ἐστράφηαι. μάλιστα 254
δ' ἐνοχλοῦνται οἱ μελαγχολικοὶ ὑπὸ τῶν τοιούτων φαντασμάτων· εὐκίνητοι
15 γὰρ ὄντες ὥς πολλοῦ καὶ παχέος ἐν καρδίᾳ πεπληρωμένοι πνεύματος, ἐπὶ
ἐνὸς φαντάσματος κινήσεις γένηται, εὐθὺς σωρηδὸν ἀνεγείρεται πάμπολλα 5
διὰ τὴν ἐν τῷ ὕγρῳ τῆς καρδίας εὐκινήσιαν. ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἀναμνη-
σθῆναι βουλόμενοι οὐ δυνάμεθα ἢ οὐδ' ὁλως ἢ οὐ τότε, ὅτε βουλόμεθα,
αἴτιον τὸ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς εἶναι, ἀλλὰ καθάπερ τοῖς βάλλουσι λίθον οὐκ 10
20 ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς στῆσαι τῆς φορᾶς, οὕτω καὶ ὁ ἀναμνησκόμενος καὶ ὁ
θηρεῶν σωματικόν τι κινεῖ, ἐν ᾧ τὸ πάθος (οὐδὲν γὰρ ἀσώματον κινεῖ-
ται καθ' αὐτό). διὸ καὶ οὐκ ἐφ' αὐτῷ στῆσαι. καὶ ὥσπερ τῷ ἀναγνῶναι
προθεμένῳ τόδε τὸ χωρίον οὐκ ἤρκεσε μόνῃ ἡ τοῦ βιβλίου ἀνάπτυξις, εἰ 15
μὴ καὶ τὸν τόπον εὔροι, οὕτω καὶ ἐπὶ διανοίας καὶ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ φαντα-
25 σμάτων ἔχει· οὐ γὰρ μνησθήσεται κινουσα τὰ εἶδωλα, εἰ μὴ ἐντύχοι ὁ
ζητεῖ. οὕθεν καὶ μάλιστα ἐνοχλοῦνται, ὥς εἴρηται, οἷς ἂν ὑγρότης τύχη 20
ὑπάρχουσα περὶ τὸν αἰσθητικὸν τόπον· οὐ γὰρ ῥαδίως παύονται κινήθεντες,
ἔως ἂν ἐπέλθωσι τὸ ζητούμενον καὶ εὐθυπορήσῃ ἡ κίνησις. διὸ καὶ
ἕργα καὶ φόβοι, ὅταν τι κινήσωσιν, ἀντικινούντων πάλιν ἐκείνων οὐ κατῆ-
30 στανται, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀντικινῶσι μέχρι τοῦ· οἷον ἡ καρδιά κινήθεῖσα 25
ἐν ταῖς ὁργαῖς καὶ τοῖς θυμοῖς κρίναντος τοῦ λογισμοῦ ὑπὸ τοῦ ζέσαντος
αἵματος καὶ ὥς στερεοτέρα μᾶλλον θερμανθεῖσα ἀντιθερμαίνει τὸ αἷμα.
καὶ ἐν τοῖς φόβοις δὲ γινομένων τῶν ἐναντίων, ψύξεως καὶ συστολῆς, οὐ 30

18—20 Arist. p. 453^a 21—23
Mich. p. 40,12—26

26—30 Arist. ib. 23—27

30—p. 16,1 cf.

1 βουλεύεσθαι ABa: βούλεσθαι C 5 et 6 βυβλίον et βυβλίῳ a 6 μὲν ἀνα-
γινώσκοντι ABa: μὲν οὖν ἀναγινώσκοντι C (ἀναγινώσκοντι Mich.) 7 ἔστι Ca: ἔτι AB
9 ἐπειδὴν—ἀναμνησθῆναι B (Mich.): om. ACa coniunctio desideratur 11 ὥς] καὶ B
12 οὐκέτι ῥαδίως ἵσταμεθα B 13 ἔλκῃ Mich. 18 οὐδ' B Mich.: om. ACa
22 αὐτῷ ABa: ἑαυτῷ C 23 βυβλίου a 26 ἂν Ca Arist.: om. AB
τύχη C (Spengel) Arist.: τύχοι ABa 28 εὐθυπορήσῃ Ca Arist.: εὐθυπορήσει B
(Arist. E): εὐθυπορήσοι A, ut vid. 29 τι κινήσωσιν] κινήθωσιν Arist. SU 29 καὶ
(ante φόβοι) om. A

ῥαδίως ἀποκαθίστανται, καὶ ἔοικε τὸ πάθος | τοῖς ὀνόμασι καὶ μέλεσι καὶ 255
 λόγοις· ὅταν γὰρ διὰ στόματος αὐτῶν γένηται τι σφόδρα, παυσασμένοις καὶ
 οὐ βουλομένοις πάλιν ἄδωιν ἢ λέγειν ἐπέρχεται. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ τὰ ἄνω
 μείζω ἔχοντες καὶ οἱ νανώδεις ἀμνημονέστεροι τῶν ἐναντίων διὰ τὸ πολὺ βάρος 5
 5 ἔχειν ἐπὶ τῷ αἰσθητικῷ καὶ μήτ' ἐξ ἀρχῆς τὰς κινήσεις δύνασθαι ἐμμένειν,
 ἀλλὰ διαλύεσθαι, μήτε ἐν τῷ ἀναμνησέσθαι ῥαδίως εὐθυπορεῖν. οἱ δὲ
 πάντων νέοι καὶ οἱ λίαν γέροντες ἀμνημονες διὰ τὴν κίνησιν· οἱ μὲν γὰρ 10
 ἐν αὐξήσει, οἱ δὲ ἐν φθίσει πολλὰ εἰσιν. ἔτι δὲ τὰ γε παιδία καὶ νανώδη
 εἰσὶ μέγχι πύρρῳ τῆς ἡλικίας. περὶ μὲν οὖν μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν
 10 καὶ τίς ἡ φύσις αὐτῶν καὶ τίς τῶν τῆς ψυχῆς μνημονεύει τὰ ζῷα, καὶ
 περὶ τοῦ ἀναμνησέσθαι, τί ἐστὶ καὶ πῶς γίνεται καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, 15
 εἴρηται.

1—12 Arist. p. 453^a28—453^b11

2 αὐτῶν γένηται τι cum Arist. U (γένηται τι αὐτῶν M, τι αὐτῶν γένηται LS, γένηται τις EY)
 3 οἱ om. Arist. LU 7 καὶ λίαν Arist. 8 εἰσιν om. Arist. LSU post
 ἔτι add. δὲ Ca (Arist. MLSU): om. AB γε AB (Arist.): om. Ca 11 τίνα αἰτίαν
 Ca (Arist. LSU): τίνας αἰτίας AB (Arist. EMY)

1. Περὶ δὲ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως σκοπητέον, τίνα τε τυγχάνει καὶ 5
 ἐν ποίῳ μορίῳ τῆς ψυχῆς, καὶ πότερον ἴδια τῆς ψυχῆς ἢ καὶ τοῦ σώματος,
 καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ὑπάρχει τοῖς ζώοις, καὶ πότερον ἅπαντα κοινωμένωνκεν
 5 ἀμφότεν, ἢ τὰ μὲν ὕπνου τὰ δὲ θατέρου μόνον, πρὸς δὲ τούτοις τί ἐστὶ τὸ
 ἐνύπνιον, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν οἱ καθιεύθοντες ὅτε μὲν ὀνειρώσσουσιν, ὅτε δ' 10
 οὐκ ὀνειρώσσουσιν, καὶ πότερον συμβαίνει μὲν αἰεὶ τοῖς καθιεύθουσιν ἐνυ-
 πνιάζειν, ἀλλ' οὐ μνημονεύουσιν, ἢ οὐ, καὶ εἰ συμβαίνει, διὰ τίνα αἰτίαν
 γίνεται. καὶ πότερον τὰ μέλλοντα ἐνδέχεται προορᾶν ἢ οὐκ ἐνδέχεται, καὶ 15
 τίνα τρόπον, εἰ ἐνδέχεται, καὶ πότερον τὰ μέλλοντα ὑπ' ἀνθρώπου πράσ-
 σεσθαι μόνον, ἢ καὶ ὧν τὸ δαιμόνιον τὴν αἰτίαν ἔχει, καὶ φύσει γίνεται ἢ
 ἀπὸ ταυτομάτου. καὶ πρῶτον μὲν γε τοῦτο φανερόν, ὅτι τῷ αὐτῷ μορίῳ
 τοῦ ζώου ἢ τε ἐγρηγόρσις ὑπάρχει καὶ ὁ ὕπνος· ἀντίκεινται γάρ, καὶ φαί- 20
 νεται στέρησις τις ὁ ὕπνου τῆς ἐγρηγόρσεως. αἰεὶ δὲ τὰ ἔσχατα καὶ ἀντι-
 15 κείμενα καὶ ἐπὶ τῶν τεχναστῶν καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐν τῷ αὐτῷ θεκτικῷ
 φαίνεται γινόμενα καὶ τοῦ αὐτοῦ πάθη εἰσὶ, λέγω δ' οἷον ἁρμονία | καὶ 257
 ἀναρμωστία περὶ τὸ αὐτό, καὶ τάξις καὶ ἀταξία, ἔτι δὲ νόσος καὶ ὑγεία
 περὶ τὸ αὐτό, ἐν σώματι γάρ· αἰσχος δὲ καὶ κάλλος ἐν τοῖς ὀργανικοῖς, ἐν
 νεύροις δὲ ἰσχυρὸς καὶ ἀσθενεία, καὶ περὶ ὄψιν αὖ ὄψις καὶ τυφλότης, καὶ 5
 20 ἐν ἀκοῇ ὁμοίως. ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε ὁτλον· ὃ γὰρ τὸν ἐγρηγορότα γνω-
 ρίζομεν, τούτῳ καὶ τὸν καθ' ὕπνον. γνωρίζομεν δὲ τὸν ἐγρηγορότα τῷ
 αἰσθάνεσθαι ἢ τῶν ἐκτός τινος κινήσεως, ὥς ὅραν ἢ ἀκούειν, ἢ τῶν ἐντός
 καὶ ἐν αὐτῷ, ὥς λογίζεσθαι καὶ φαντάζεσθαι· καὶ ὑπνώττοντα δ' αὖ λέγομεν 10
 τὸν μῆτε τῶν ἐξωτερικῶν τινα ἐνεργουῦντα κινήσεων μῆτε τῶν ἐνδοθεν.

2—14 Arist. p. 453^b8—27

14—20 cf. Mich. p. 42,16—20 et Arist. v. 27—31

20. 21 Arist. p. 453^b31—454^a2

21—p. 18,3 Mich. p. 43,5—10 liberius adhibuit

1 θεμιστίου παράφρασις εἰς τὸ περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως ἀριστοτέλους Ca 2 σχεπ-
 τέον B (cf. Arist.) 5 ὕπνου] θατέρου Arist. EMY μόνον B Arist.: μόνου A Ca
 6 οἱ om. Arist. LSU 7 ὀνειρ. om. Arist. LSU τοῖς om. LSU 8 καὶ] καὶ
 Arist. LSU 10. 11 πράσσεται a (corr. iam Spengel) 12 ἀπ' αὐτ. Arist. EMSU
 13 ἀντίκεινται Ca (Arist.): ἀντίκειται AB (Arist. M) 14 τις στέρησις a αἰεὶ δὲ]
 διό Ca ἔσχατα] ἐναντία Arist. EMY 18 καὶ αἰσχος καὶ Ca 21 καθ'
 ὕπνον cum Arist. SUL (καθυπνοῦντα EM, ὑπνοῦντα Y)

Comment. in Arist. V 6. Themist. (Sophon.) in Parv. Nat.

αἰσθησις δὲ καὶ ἀναισθησία ὡς ἕξις καὶ στέρησις, αὐταὶ δὲ περὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ὑπάρξεουσιν· καὶ ὕπνος ἄρα καὶ ἐγρήγορσις τὸ αὐτὸ ἐξοῦσιν ὑποκαί- 15
μενον.

Ἐπεὶ δ' οὐτε τῆς ψυχῆς ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι οὔτε τοῦ σώματος (οὗ
5 γὰρ ἡ δύναμις, τούτου καὶ ἡ ἐνέργεια, ἡ δὲ λεγομένη ἐνεργεία αἰσθησις κίνησις
τίς ἐστὶ διὰ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς), φανερόν ἐστι οὔτε τῆς ψυχῆς τὸ πάθος
ἐστὶν ἴδιον, οὔτ' ἄψυχον σῶμα δυνατόν αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ τοῦ συναμφοτέρου. 20
διωρισμένων δὲ περὶ τῶν λεγομένων ὡς μορίων πρότερον καὶ τοῦ μὲν
θρηπτικοῦ χωριζομένου τῶν ἄλλων, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς ἄνευ τούτου
10 ὄντος, δῆλον ὡς ὅσα μὲν αὐξήσεως καὶ φθίσεως μετέχει μόνον τῶν ζών-
των, οἷον τὰ φυτά, τοῖσι οὐχ ὑπάρχει ὕπνος οὐδὲ ἐγρήγορσις· οὐ γὰρ 25
ἔχουσι τὸ αἰσθητικὸν μέρος, ἐν ᾧ ταῦτα. τὸ δὲ αἰσθητικὸν τοῦ θρηπτικοῦ
ὅτι ἕτερον τῷ εἶναι καὶ τῇ δυνάμει, φανερόν. εἰ δὲ καὶ τῷ ὑποκειμένῳ,
οὐ παντὶ γε δῆλον. ἔτι τῶν θνητῶν καὶ ὑπὸ σελήνην καὶ δεκτικῶν ὕπνου 30
15 καὶ ἐγρηγόρσεως | οὐδὲν ἐστίν, ὃ ἀεὶ ἐγρήγορεν ἢ ἀεὶ καθεύδει· ἀλλὰ 258
τοῖς αὐτοῖς ὑπάρχει τῶν ζῴων ἀμφοτέρω τὰ πάθη ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἐστὶ
ζῶον ἀμφοτέρων στερούμενον· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τῶν ἀψύχων. ὑπεξαιρείσθω
μέντοι καὶ τούτοις τὰ θεῖα ἐνεργούντα ἀεὶ· ἡ γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐγρήγορσις 5
ἀναντίθετος. ὕπνος δὲ καὶ ἐγρήγορσις, ὡς πολλάκις εἴρηται, πάθη περὶ
20 αἰσθησιν τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, τῆς καρδίας. ἔτι ὅσων ἐστὶν ἔργον τι
κατὰ φύσιν, ὅταν ὑπερβάλλῃ τὸν χρόνον, καθ' ὃν πέφυκε τοῦτο ποιεῖν, 10
ἀνάγκη κάμνειν καὶ μὴ δυνάμενον πρόσω βαίνειν παύεσθαι. φέρουσι γὰρ
τὰ ὑποζύγια φόρτον ἄχρι τινός, ἣν δὲ τις περαιτέρω βιάσαιτο, πίπτουσι·
καὶ ἀναγνώσεται τις ἕως τινός, εἴτα καμῖται· καὶ ἀνδριανοποιὸς καὶ τέκτων
25 καὶ πᾶς ὅστις οὖν ἐνεργήσει μέχρι τοῦ, εἴτα στάσις τὴν κίνησιν διαδέξεται. 15
κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὅμματα καὶ ὦτα, ἔτι δὲ χεῖρες καὶ πόδες καὶ ἅπαν
ὀργανικόν. εἰ δὲ τινός ἐστιν ἔργον τὸ αἰσθάνεσθαι, συνεχῶς ἀδυνατήσει
καὶ οὐκέτι τοῦτο ποιήσει· ἐκμετρήσαντα γὰρ τὰ μέρη τὸν πληροῦντα χρόνον 20
τὴν δύναμιν παύσεται. εἰ τοίνυν ἐναντίον τῷ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν, τῶν
30 δ' ἀμέσων ἐναντίων ἢ τῶν καθ' ἕξιν καὶ στέρησιν ἂν θάτερον τῷ
δεκτικῷ μὴ παρῇ, ἀνάγκη παρῆναι θάτερον, καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως μὴ
παρούσης παρέσται ὁ ὕπνος· καὶ εἰ ἡ ὑπερβολὴ τοῦ ἐγρηγορέναι ὅτε μὲν 25

4—12 Arist. p. 454^a7—17

7 τοῦ συναμφοτέρου e Mich. p. 43,21

12—17

Mich. p. 43,31—44,18

17—19 ipse addidit

19. 20 cf. Mich. p. 44,18—21

20—27 Mich. p. 44,29—45,7

27. 28 cf. Arist. p. 454^a28—32

28. 29 ipse

addidit

29—32 Mich. p. 45,10—12

32—p. 19,11 Mich. p. 46,4—2

7 ἐστὶν om. B

8 δὲ περὶ τῶν λεγομένων B Arist.: om. A: δ' Ca

πρότερον

posuit ut Arist. EMY

10 ὄντος om. Arist. libri praeter U

13 τῇ] τὸ B

δὲ ABa: om. C

14 prius καὶ del. Spengel

19 ἀναντιλεπτος coni. Spengel, sed

v. Soph. Comm. XXIII 2 p. 23,21

21 ὑπερβάλλῃ Ca (Mich. Sa): ὑπερβᾶλη AB

(Mich. CRP)

23 βιάσεται Mich.

27 καί—αἰσθάνεσθαι om. cum Arist. LSU,

supplet Spengel

30 ἐναντίον Spengel

31 καὶ del. Spengel

32 ὁ B

(Mich.): om. ACa

νοσώδης (διετέλεσαν γάρ τινες καὶ ἔως ἡμερῶν ἐννέα ἄῤῃνοι δι' ἀσθενείαν),
 ὅτε δὲ ἄνευ νόσου, ὥσπερ οἱ δι' ἰσχνανσιν ἢ ξήρανσιν αὐτὸ τοῦτο παθόν-
 τες, καὶ ἡ ἀδυναμία ἄρα καὶ ὁ μακρὸς ὕπνος ὅτε μὲν | διὰ νόσον, ὅτε δ' 259
 ἄνευ νόσου γενήσεται· πυρέξας γάρ τις ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις κοιμώμενος
 5 διετέλεσε, τὰ τε βρέφη καὶ οἱονοὶ τὴν διαίταν ἢ τὴν κράσιν ὑγρότεροι ἐπὶ
 πλείστον ὥσον ὑπνώττουσιν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτω, πᾶν ἄρα τὸ ἐργηγορὸς 5
 καθεύδει καὶ τὸ καθεύδον ἐργήγορεν. εἰ γὰρ ὁ ὕπνος πάθος τί ἐστὶ τοῦ
 αἰσθητικοῦ μορίου καὶ οἷον δεσμός τις καὶ ἀκινήσια, αἰσθητικὸν δὲ τὸ δυ-
 νατὸν αἰσθάνεσθαι κατ' ἐνέργειαν, πᾶσα δὲ δύναμις ἄγεται εἰς ἐνέργειαν,
 10 ἀνάγκη ἄρα τὸ καθεύδον καὶ δύναμιν γρηγορήσαι ἔχον ἐργηγορὸς γενέσθαι, 10
 καὶ οὐδεὶς ὕπνος ἀνέγερτος. τὰ μὲν οὖν ἄλλα σχεδὸν πάντα ὅτλα κοινω-
 νοῦντα ὕπνου, καὶ πλωτὰ καὶ πτηνὰ καὶ πεζὰ· καὶ γὰρ τὰ τῶν ἰχθύων
 γένη πάντα καὶ τὰ τῶν μαλακίων ὥπται καθεύδοντα καὶ τᾶλλα πάνθ' ὅσ' 15
 ἔχει ὀφθαλμοῦς· καὶ γὰρ τὰ σκληρόφθαλμα φανερά καὶ τὰ ἔντομα κοιμώ-
 15 μενα, βραχύπυνα δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα· διὸ καὶ λανθάνοι ἂν τινα πολλάκις,
 πότερον μετέχουσι τοῦ καθεύδου ἢ οὐ. τῶν δ' ὁστρακοδέρμων κατὰ μὲν
 τὴν αἰσθησιν οὐδέπω γέγονε φανερόν, εἰ καθεύδουσιν, εἰ δὲ τῷ πιθανὸς ὁ 20
 λεγόμενος λόγος, τούτῳ πεισθήσεται. ὅτι μὲν οὖν ὕπνου κοινωνεῖ τὰ ζῷα
 πάντα, φανερόν ἐκ τούτων· τῷ γὰρ αἰσθησιν ἔχειν ὥριστα τὸ ζῷον, τῆς
 20 δ' αἰσθήσεως τρόπον μὲν τινα τὴν ἀκινήσιαν καὶ οἷον δεσμόν τὴν ὕπνον 25
 φαμέν, τὴν δὲ λύσιν καὶ τὴν ἄνεσιν ἐργήγορσιν. τῶν δὲ φυτῶν οὐδὲν
 οἷον τε κοινωνεῖν οὐδετέρου τῶν παθημάτων· ἄνευ μὲν γὰρ αἰσθήσεως
 οὐχ ὑπάρχει οὐτ' ὕπνος οὐτ' ἐργήγορις· οἷς δ' αἰσθησις ὑπάρχει, τούτοις καὶ
 τὸ λυπεῖσθαι καὶ χαίρειν, οἷς δὲ ταῦτα, καὶ ἐπιθυμία. τοῖς δὲ φυτοῖς οὐδὲν 30
 25 ὑπάρχει τούτων. οὐδεὶς δὲ προσαναγκάσει λόγος ἡδεσθαι ἢ λυπεῖσθαι τὰ
 φυτὰ ἢ θλας ἐπιθυμεῖν ἢ αἰσθάνεσθαι, οὐδ' ἔπεται παντὶ θρεπτικῷ τὸ 260
 αἰσθητικόν, ὥσπερ τὸ ἔμπαλιν, ἀλλὰ κεχώριστα. σημειῖον δ' ὅτι καὶ τὸ
 ἔργον τὸ αὐτοῦ ποιεῖ τὸ θρεπτικὸν μόριον ἐν τῷ καθεύδειν μᾶλλον ἢ ἐργη-
 γορέναι· τρέφεται γὰρ καὶ αὔξεται μᾶλλον τότε ὥς οὐδὲν προσδεόμενα 5
 30 πρὸς ταῦτα τῆς αἰσθήσεως.

Διὰ τί δὲ καθεύδει καὶ ἐργήγορε, καὶ διὰ ποίαν τινὰ αἰσθησιν, ἢ
 καὶ ποίας, εἰ καὶ διὰ πλείους, σκεπτέον. ἐπεὶ δ' ἔνια μὲν τῶν ζῶων ἔχει
 τὰς αἰσθήσεις πάσας, ἔνια δ' οὐκ ἔχουσιν, οἷον ὄφιν, τὴν δ' ἀφήν καὶ τὴν 10
 γεῦσιν πάντ' ἔχει, καὶ μάλιστα κοινοτάτη πασῶν ἡ ἀφή, ὥς ἐν τοῖς Περὶ

11—25 Arist. p. 454^b14—32

25—27 cf. Mich. p. 47,2—6

27—p. 20,3

Arist. p. 454^b32—455^a11

1 § AB 3 νόσον B Mich.: νόσου ACa S. 9 δυνατὸν om. B 11 τὰ
 ante κοινωνοῦντα add. Ca (om. etiam Arist.) 12 πτηνὰ καὶ πεζὰ ABa Arist. EMY (πτηνὰ
 LSU): πεζὰ καὶ πτηνὰ C 13 τᾶλλα πάνθ' ὅσ' B Arist.: πάντα τᾶλλα ὅσα ACa ὅσαπερ
 Arist. LSU 15 λάθαι Arist. 17 καθεύδει Arist. LSU 20 μὲν τινα τὴν AB
 (μὲν τινα Arist. L, τινὰ τὴν μὲν ceteri): τινὰ τὴν Ca 21 εἶναι φαμεν Arist. LS(M)
 22 ante τῶν add. τούτων Arist. EY(L) 24 τὸ χαίρειν Arist. EMYI 25 δὲ ABa:
 γάρ C 31 ποίαν om. Arist. EMY 32 τῶν ζῶων om. Arist. EMUY
 33 οἷον om. Arist. LMSU

ψυχῆς εἴρηται. ἀδύνατον δ' ἐστὶν ἀπλῶς ὁποιανοῦν αἰσθῆσιν αἰσθάνεσθαι
 τὸ καθ' ἑαυτὸν ζῆν, φανερόν ἐστι πᾶσιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ πάθος 15
 ἐν τῷ καλουμένῳ ὕπνῳ, λέγω δὴ τὴν παντελῆ ἀκινήσιαν καὶ ἀναισθησίαν. εἰ
 γὰρ τῇ μὲν τῶν αἰσθήσεων, ὡς εἰπεῖν τῇ ἀκούῃ, ἐνεργούῃ, τῇ δὲ μὴ, τῇ
 5 ὄψει, συμβήσεται περὶ ταῦτ' ἀναντία ἅμα· καθ' ἑαυτὸν γὰρ αἰσθήσεται. τοῦτο
 δὲ ἀδύνατον. πρότερον δὲ πάσας ἐπίσης ἐν ταῖς εἰρημένους αἰτιατέον παθή- 20
 μασιν, ἢ τινὰς μὲν μᾶλλον, τινὰς δ' οὐ; ἢ καὶ μίαν μόνην (καὶ ἔστιν αὕτη
 ἡ ἀφή) ὡς ἀναγκαιότεραν καὶ προτέραν φύσει τῶν ἄλλων καὶ τῇ κοινῇ
 αἰσθήσει ταυτιζομένην κατὰ τὸ ὑποκείμενον; ἐπεὶ γὰρ ὑπάρχει καθ' 25
 10 ἐκάστην αἰσθῆσιν τὸ μὲν τι ἴδιον, τὸ δὲ κοινόν, ἴδιον μὲν οὔτε τῇ ὄψει τὸ
 ὄραν, τῇ δ' ἀκούῃ τὸ ἀκούειν, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκάστη κατὰ τὸν αὐτὸν
 τρόπον, ἔστι δὲ τις καὶ κοινὴ δύναμις ἀκολουθοῦσα ταύταις, ἣ καὶ ἐπὶ
 ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ αἰσθάνεται (οὐ γὰρ διὰ τῇ γε ὄψει ὁρᾷ ἐπὶ ὁρᾷ), καὶ 261
 κρίνει διὰ καὶ δύναται κρίνειν, ἐπὶ ἕτερα τὰ γλυκέα τῶν λευκῶν, οὔτε γέσσει
 15 οὔτ' ὄψει οὔτ' ἀμφοῖν, ἀλλὰ τινι κοινῷ μορίῳ τῶν αἰσθητικῶν πάντων (ἦν καὶ
 κοινήν ἀπλῶς προσαγορεύομεν αἰσθῆσιν καὶ κυρίως, ἥς καὶ τὸ αἰσθητήριον 5
 κοινότατον καὶ κυρίως ἐν, καὶ μία μὲν, τῷ δὲ γε λόγῳ πλείους καὶ τοσαῦται,
 ὅσα καὶ ὑποκείμενα ταῖς καθ' ἕκαστα· ἕτερον γὰρ ψόφου χρῶμα καὶ ἀμ-
 φοτέρων ὁσμὴ), ὑπάρχει δ' αὕτη ἅμα καὶ πρώτως μάλιστα τῷ ἀπτικῷ 10
 20 (τοῦτο μὲν γὰρ χωρίζεται τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, τὰ δ' ἄλλα τούτου
 ἀχώριστα. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς Περὶ ψυχῆς θεωρήμασι), φανε-
 ρόν, ἐπὶ τούτου ἐστὶ πάθος ἡ ἐγγήγορσις καὶ ὁ ὕπνος, τῆς κοινῆς δηλαδὴ
 αἰσθήσεως περὶ τὸ κοινὸν αἰσθητήριον, τὴν καρδίαν. τῇ ἀφῇ δὲ κατὰ τὸ 15
 ὑποκείμενον τὴν κοινήν συνήψαμεν αἰσθῆσιν, διὸ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς
 25 ζῴοις· καὶ γὰρ ἡ ἀφή μόνη πᾶσιν. ἐπὶ δὲ ἀργία μόνης καὶ πρώτης ἀφῆς
 ὁ ὕπνος, καὶ οὐχ ἀπλῶς κοινῶς τῶν αἰσθήσεων, ἐντεῦθεν ἂν εἴη δῆλον· 20
 εἰ γὰρ μὴ ἀνάγκη ἅμα πάσας ἐνεργεῖν, οὐδὲ ἅμα πᾶσαι ἀκινήτιστασιν.
 ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον (τίς γὰρ ἀνάγκη τὸν ὁρῶντα εὐθύς καὶ ἀκούειν ἢ
 τὸν γευόμενον ὁρᾶν), καὶ τὸ δεύτερον ἄρα. τοῦναντίον γὰρ εὐλογώτερον
 30 αὐταῖς συμβαίνειν ἕμελλε τὸ ἅμα πάσας ἐνεργεῖν ἢ περ ἅμα ἀκινήτιστασιν. εἰ 25
 δὲ ἅμα ἐνεργεῖν οὐκ ἐνδέχεται, ὁ μᾶλλον εὐλογον, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ
 ἀκινήτιστασιν. ἔπεται μέντοι τῷ τὴν ἀφῆν ἀργεῖν καὶ πάσας. οὐ μὴν ἐκ

3 λέγω—ἀναισθησίαν addidit

3—5 cf. Arist. p. 455^a11—12

5. 6 cf. Mich.

p. 47,23

6—9 ipse addit

9—17 Arist. p. 455^a12—21

17—19 Mich.

p. 47,26—28

19—23 Arist. p. 455^a22—26

23. 24 Mich. p. 48,4. 7

25. 26 Arist. p. 455^a26. 27

25—p. 21,2 Mich. p. 48,12—49,1

2 ἀναγκαῖον AB Arist.: ἀνάγκη Ca

11 ἐκάστη om. Arist. LSU (ἐκάστη scripsi)

12 ἡ α (Arist. EYLU): ἡ ABC (Arist. MS)

ἐπὶ B (Spengel): om. ACa (Arist. EY)

13 καὶ (post ἀκούει) del. Spengel (om. Arist. IU)

ἐπὶ ὁρᾷ om. C

15 αἰσθη-

τηρίων Arist. EMY

16 ἥς ABA: ὦ C

17 μέν ABA: μέν αἰσθησις C (e conl.

Spengel)

19 ὁρμαί C

21 τούτων Arist. SU

25 πρώτως B

26 κοινὸς B

27 ἐνεργεῖν C Mich. (e conl. add. Spengel): ἡρμεῖν B: om. Aa

ἀκινήτιστασιν A Mich.: ἀκινήτιστασιν Ca: ἀκινήτιστασιν B (Mich. C)

28 καὶ (ante

ἀκούειν) om. C

τῆς πασῶν ἀρχίας ὁ ὕπνος ἐστίν, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς πρώτης τῆς ἀπικτῆς. τοῦ 30
γὰρ κυρίου τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων καὶ πρὸς ὃ συντείνει τὰ ἄλλα πεπονθότος 262
τι συμπάσχειν ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ἐκείνων δὲ τινος ἀδυνατοῦντος
οὐκ ἀνάγκη τοῦτο ἀδυνατεῖν.

5 "Ἐτι δ' ἐκ τῶνδ' ἐκ μᾶλλον φανερώτερον ὥς οὐκ ἐν τῷ τὰς αἰσθήσεις
ἀργεῖν καὶ μὴ χρῆσθαι αὐταῖς ὁ ὕπνος, οὐδ' ἐν τῷ μὴ δύνασθαι αἰσθάν- 5
νεσθαι. ἐν γὰρ ταῖς λειποψυχίαις τοιοῦτόν τι συμβαίνει· ἀδυναμία γὰρ
αἰσθήσεων πασῶν ἢ λειποψυχία, ὕπνος δ' οὐ. γίνονται δὲ καὶ ἔκνοαι τινες
τοιαῦται· οἱ γὰρ μαινόμενοι οὐθ' ὀρώσιν οὐτ' ἀκούουσιν οὐτ' ἄλλην τινα αἰσθά- 10
νεται αἰσθησιν· πῶς γάρ, οἱ τὰς σάρκας τὰς ἑαυτῶν κατεσθιόντες οὐδεμιᾶς
δούνης λαμβάνουσιν αἰσθησιν; καὶ τὰς ἐν τῷ αὐγμένῳ δὲ δύο φλέβας εἴ τις θήσῃ,
ἀναισθητὲ τὸ ζῶον· ὕπνος δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅταν ἡ ἀδυναμία τοῦ αἰσθάν- 15
νεσθαι μῆτε ἐν τινι τῶν αἰσθητηρίων γένηται (τύχοι γὰρ ἂν τινος πηρω-
θῇ τὰ αἰσθητήρια καὶ ἀδυνατεῖν αἰσθάνεσθαι, καὶ οὐ καθεύδουσιν τοῦτο
15 γε) μῆτε δι' ἣν ἔτυχεν αἰτίαν, ἀλλὰ, καθάπερ εἴρηται νῦν, ἐν τῷ πρώτῳ
αἰσθητηρίῳ, τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ πρώτῃ αἰσθήσει καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν 20
τοῦ ἐγορηγορέναι, τοῦτο ἐστίν ὁ ὕπνος. ὅταν μὲν γὰρ τοῦτο ἀδυνατήσῃ,
ἀνάγκη καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις πᾶσιν ἀδυνατεῖν αἰσθέσθαι, ὅταν δὲ ἐκείνων
τι, οὐκ ἀνάγκη τοῦτο.

20 Τούτων οὕτω διωρισμένων λεκτέον ἥδη καὶ δι' ἣν αἰτίαν τὸ καθεύδειν 25
συμβαίνει, καὶ ποῖόν τι τὸ πάθος ἐστίν. ἐπεὶ δὲ τρόποι πλείονες τῆς
αἰτίας (τέσσαρας γὰρ τοὺς κυριωτέρους ἐν τοῖς φυσικοῖς ἀποδεδώκαμεν·
καὶ γὰρ τὸ τίνος ἕνεκα τελικὸν αἶτιον ἐκείσε ἐλέγομεν, καὶ ποιητικὸν ὅθεν
ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, καὶ τὸν λόγον καθ' ὃν τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι εἰδικόν, 263
25 καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν ὄλην, ἐξ οὗ ἐνυπάρχοντος ἀποτελεῖται τι), εἴη ἂν ὕπνου
μὲν αἰτία ὥς οὐ ἕνεκα ἡ σωτηρία τῶν ζώων καὶ ἀνάπαυσις, ποιητικὴ δὲ
ἡ τοῦ καρδιακοῦ πνεύματος κίνησις, ὕλικὴ δὲ ἡ παλίρροια τῆς ἀναχθείσης 5
ἀναθυμιάσεως πρὸς τὰ κάτω, καὶ εἰδικὸν ἡ τοιαύτη τῶν ἐκτὸς καὶ ἐντὸς
μελῶν καὶ μερῶν σύμπτωσις καὶ διαθήσις. ἔχει γὰρ ὧδε. πρῶτον μὲν
30 οὐδ' ἐπειδὴ λέγομεν τὴν φύσιν ἕνεκά του ποιεῖν, τοῦτο δ' ἀγαθόν τι, τὴν
δ' ἀνάπαυσιν ἀναγκαίαν εἶναι καὶ ὠφέλιμον τῷ πεφυκότι κινεῖσθαι, μὴ 10
δυναμένῳ δ' αὖ καὶ συνεχῶς κινεῖσθαι μεθ' ἡδονῆς, δῆλον ὡς σωτηρίας
τῶν ζώων ὁ ὕπνος ἕνεκα· ὅθεν καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τῷ ὕπνῳ τὴν
μεταφορὰν ταύτην προσάπτουσιν, ἀνάπαυσιν μόνον τῶν ἄλλων λέγοντες. 15

1—9 Arist. p. 455^a33—b6

9—17 Mich. p. 49,6—15

17—21 Arist.

p. 455^b11—14

22 ipse addidit

23. 24 Mich. p. 49,18. 19 cf. Soph. De

an. p. 24,19 H.

24—29 ipse exposuit, cf. Arist. p. 455^b16 ss.

29—p. 22,2

Arist. p. 455^b17—25

32 δῆλον] v. Mich. p. 49,20

2 αἰσθητηρίου Arist. praeter S

7 λειποψυχίας Arist. E

τι om. Arist.

8 αἰσθήσεως Arist. EMY

λειποψυχία Arist.

10 αἰσθησιν ABC Mich.: om. a

τὰς (ante ἑαυτῶν) om. C

18 αἰσθάνεσθαι Arist. EM

20 καὶ om. B

22 Φυσι-

κοῖς] v. Bonitz. Ind. p. 22^b36

ἀπεδώκαμεν B

28 εἰδικὴ conicio

τοιαύτη]

τοιαύδε B

30 οὐδ' om. Arist. EMY

33 καὶ om. Ca

αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ Arist. EY

ἡ δ' ἐγρηγόρσει τὸ τέλος· τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν πᾶσι τέλους,
 οἷς ὑπάρχει θάτερον αὐτῶν· βέλτιστα γὰρ ταῦτα, τὸ δὲ τέλος βέλτιστον,
 τέλος δὲ ἀλόγοις μὲν αἰσθησις, ἀνθρώποις δὲ φρόνησις. ἔτι δ' ἀναγκαῖον
 ἐκάστῳ τῶν ζώων ὑπάρχειν τὸν ὕπνον διὰ τὴν τοιάνδε ὕλην, ἣν καὶ ἐξ
 5 ὑποθέσεως ἀνάγκη λέγειν εἰσθᾶμεν. εἰ γὰρ ζῶον ἔσται ἔχον τὴν φύσιν
 αὐτοῦ, ἐξ ἀνάγκης τινὰ ὑπάρχειν αὐτῷ δεῖ, καὶ τούτων ὑπαρχόντων ἕτερα
 ὑπάρχειν. οἷον ὑποτεθέντος τοῦ ζῶον εἶναι ἔπεται ἐξ ἀνάγκης τὸ τρέφε-
 20 σθαι, τρεφομένου δὲ ἀναθυμιάσιν γίνεσθαι, ταύτης δὲ τελεσθείσης ὕπνον.
 ἔτι δὲ ποίας κινήσεως καὶ πράξεως ἐν τῷ σώματι γινομένης συμβαίνει τὸ
 10 ἐγρηγορεῖν καὶ τὸ καθυθεῖν τοῖς ζώοις, καὶ ὅλως περὶ τοῦ ποιητικοῦ
 αἰτίου μετὰ ταῦτα λεκτέον. ἔσται δὲ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος μακρότερος. 30
 πρότερον δὲ ταῦτα λέγομεν, ὥς τοῖς μὲν ἄλλοις καθάπερ τοῖς ἀναίμοις ὑπο-
 ληπτέον εἶναι τὰ αἷτια τοῦ πάθους ἢ τὰ αὐτὰ ἢ τὰ ἀνάλογον, τοῖς δ'
 264 ἐναίμοις ἅπερ τοῖς ἀνθρώποις, ὥστ' ἐκ τούτων ὡς ἐγγυτέρω καὶ περὶ πάν-
 15 των θεωρητέον. ὅτι μὲν οὖν ἡ τῆς αἰσθήσεως ἀρχὴ γίνεται ἀπὸ τοῦ
 αὐτοῦ μέρους τοῖς ζώοις, ἀφ' οὗπερ καὶ ἡ τῆς κινήσεως, διωρίσται πρότερον 5
 ἐν ἑτέροις. αὕτη δὲ ἐστὶ τριῶν διωρισμένων τόπων ὁ μέσος κεφαλῆς καὶ
 τῆς κάτω κοιλίας. τοῖς μὲν οὖν ἐναίμοις τοῦτ' ἐστὶ τὸ περὶ τὴν καρδίαν
 μέρος· πάντα γὰρ τὰ ἐναίμα καρδίαν ἔχει, καὶ ἀρχὴ ἅρα τῆς κινήσεως καὶ 10
 20 τῆς αἰσθήσεως τῆς κυρίας ἐντεῦθεν ἐστὶ. τῆς μὲν οὖν κινήσεως φανερόν ὅτι καὶ
 ἡ τοῦ πνεύματος ἀρχὴ καὶ ὅλως ἡ τῆς φύξεως ἐστὶν ἐνταῦθα, καὶ τὸ ἀνα-
 πνεῖν καὶ τὸ τῷ ὀργῷ ψύχεσθαι πρὸς γὰρ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἐν τούτῳ μορίῳ
 θερμοῦ ἢ φύσις πεποιήκε. ῥηθήσεται δὲ περὶ αὐτῆς ὕστερον καθ' αὐτήν. 15
 25 τοῖς δ' ἀναίμοις καὶ τοῖς ἐντόμοις καὶ μὴ δεχομένοις πνεῦμα ἐν τῷ ἀνά-
 30 λογον τὸ σύμφυτον πνεῦμα ἀναφυσώμενον καὶ συνιζάνον φαίνεται. ὁῦλον
 δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀλοπτέρων, οἷον σφηκῶν καὶ μελισσῶν, καὶ ἐν ταῖς μυαῖς 20
 καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὁρῶμεν γὰρ φανερώς ἐν τούτοις τὸ μέρος τὸ ἐν τῇ
 τομῇ ἐγγίζον εὐρυνόμενον καὶ συστελλόμενον. ἐπεὶ δὲ κινεῖν μὲν τι ῥῆ
 ποιεῖν ἄνευ ἰσχύος ἀδύνατον, ἰσχὺν δὲ ποιεῖ ἡ τοῦ πνεύματος ἐποχὴ καὶ
 30 καθύπερθε, ἔσται τοῖς μὲν εἰσφερομένοις καὶ ἀναπνεύουσιν ἡ θύραθεν, τοῖς δὲ 25

3 cf. Mich. p. 49,30—50,1

4—7 Arist. p. 455^b25—28

5 cf. Mich. p. 50,8

7. 8 Mich. p. 50,9. 10

9—11 Arist. v. 28—31, Mich. p. 50,17

12—27 Arist.

p. 455^b31—456^a15

27. 28 Mich. p. 51,13—15

28—p. 23,2 Arist.

p. 456^a15—18

29 ἐποχὴ Mich. p. 51,19

30 ἀναπνεύουσιν Mich. p. 51,21

1 τὸ τέλος ABa (Arist. MSU, τέλος EYL): τοῦ τέλους C MEUP)

5 τὸ ἔχον Arist. LSU

8 ὕπνος a

3 ἔτι δὲ cum Arist. LS (ὥστε

Arist. EMY

11 μετὰ ταῦτα ABa: τούτων C

ἐσεῖται AB

9. 10 τὸ τε ἐγρηγορεῖν

(Arist. S)

13 ἀνάλογον ABa: ἀνάλογα C

14 ὡς ἐγγυτέρω fort. del.

ὡς om. B

20 ἐντεῦθεν ἐστὶ Ca (Arist.): ἐστὶν ἐντεῦθεν AB

22 τὸ ἐν τῷ Ca,

sed v. Arist.

τῷ cum Arist. EMYL (om. SP)

τὴν om. Arist. SUP

post τούτῳ ex Arist. add. τῷ Spengel

23 πεπορίκειν ex Arist. MSPL, Spengel

24 alt. τοῖς om. Arist. EMUY

27. 28 τῇ ἐντομῇ Mich.

28. 29 τι post ποιεῖν

Arist. SU

μη ἀναπνεύουσιν ἢ σύμφυτος. διὸ καὶ βομβοῦντα φαίνεται τὰ περρωτά,
 ὅταν κινῆται· τριβομένου γὰρ τοῦ συμφύτου πνεύματος ἐν τῇ πτῆσει καὶ
 προσπίπτοντος ἐν τῷ ὑποζώματι τῶν ὀλοπτέρων βομβεῖ. οὐ γὰρ ὁ-ἔξω 30
 ἀὴρ ἐστὶν ὁ ψοφῶν, | ἀλλὰ τὸ σύμφυτον πνεῦμα. γίνεται δὲ βόμβος καὶ 265
 5 διὰ τοῦ ἔξω ἐν τοῖς ἐντόμοις τοῖς ἔχουσι σχίσμα ὑπὸ τὸ ὑπόζωμα. κινεῖ-
 ται δὲ ἅπαν αἰσθησέως τινος γινομένης οἰκείας ἢ ἀλλοτριᾶς ἐν τῷ πρώτῳ
 αἰσθητηρίῳ, οἰκείας μὲν λέγομεν διὰ τὴν οἰκοθεν ὁρμήν (κινούμεθα γὰρ 5
 καὶ ὑπὸ τινων ἐν ἡμῖν φαντασμάτων), ἀλλοτριᾶς δὲ διὰ τὴν ἔξωθεν, ὁηλαδὴ
 τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν. φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ἐν ᾧ τόπῳ καὶ ἐν ᾧ
 10 μωρίῳ πρώτῳ ὁ ὕπνος γίνεται καὶ ἡ ἐγρηγόρσις. ἐν ἐκείνῳ γὰρ οὐ πάθη, 10
 τῆς δὲ καρδίας εἰσὶ πάθη, καὶ ἐν ταύτῃ ἄρα. κινεῖνται δ' ἔνιοι καθεύ-
 δοντες καὶ ποιοῦσι πολλὰ ἐγρηγορικά, οὐ μέντοι ἄνευ φαντάσματος καὶ
 αἰσθησέως τινος· τὸ γὰρ ἐνύπνιον ἐστὶν αἰσθημα τρόπον τινά. λεκτέον δὲ
 15 περὶ αὐτῶν ὕστερον. διότι δὲ τὰ μὲν ἐνύπνια μνημονεύουσιν ἐγερθέντες, 15
 15 τὰς δ' ἐγρηγορικάς πράξεις οὐ μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς Προβληματικοῖς ἡμῖν
 εἴρηται.

Τούτων οὖν προδιωρισμένων ἐχόμενον τῶν εἰρημένων ἐστὶν εἰπεῖν,
 τίνων γινομένων καὶ πόθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ πάθους γίνεται, τοῦ ἐγρηγορέναι 20
 καὶ τοῦ καθεύδειν· ἴσως γὰρ τὴν ποιοῦσαν αἰτίαν ἐν τούτοις ἂν μᾶλλον
 20 εὐρήσοιμεν καὶ τὴν ὑλικὴν τελεώτερον. φανερὸν οὖν ὡς ἀναγκαῖον τῷ
 ζῳῳ, ὅταν αἰσθησιν ἔχῃ, τότε πρῶτον ἡ ζῳὸν τροφήν τε λαμβάνειν καὶ
 αὔξῃσιν. τρέφεται γὰρ καὶ ἔμβρυον ὄν, ἀλλ' οὐχ ἡ ζῳὸν, ἀλλ' ἡ φυτὸν· 25
 ἐπειδὴν δὲ αἰσθησιν λάβῃ, τότε πρῶτον τρέφεται ἡ ζῳὸν. ἐγγίνεται δὲ
 αὐτῷ ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ ὑστέρα ἀποτεχθέντι. τροφή δὲ ἐστὶ πᾶσιν ἡ ἐσχάτη
 25 τοῖς μὲν ἐναίμοις ἡ τοῦ αἵματος φύσις, τοῖς δ' ἀναίμοις τὸ ἀνάλογον. 30
 τόποι δ' αἵματος αἱ φλέβες, τούτων δ' ἀρχὴ ἡ καρδιά. φανερὸν δὲ τὸ 266
 λεχθὲν ἐκ τῶν ἀνατομῶν. τῆς μὲν οὖν θύραθεν τροφῆς εἰσιούσης εἰς τοὺς
 δεκτικοὺς τόπους, κοιλίαν λέγω καὶ ἔντερα, γίνεται ἡ ἀναθυμίασις εἰς τὰς
 φλέβας, ὅφ' ὧν ἀποκομισθεῖσα ἐν τῷ ἥπατι ἐκείτῃς μεταβάλλουσα ἐξαιμα- 5
 30 τοῦται, ἐκεῖθεν δὲ πορευθεῖσα ἐπὶ τὴν ἀρχήν, τὴν καρδίαν, κυρίως πέττεται
 καὶ αἷμα τέλειον γίνεται· τῶν γὰρ φλεβῶν αἱ μὲν ἐπὶ τὴν καρδίαν φέρονται,
 αἱ δὲ ἐκεῖθεν ἄρχονται. κομίζουσι γὰρ αἱ μὲν ὥσπερ τινὲς διάκονοι πρὸς 10
 αὐτὴν ἀπὸ τῶν περὶ τὸ ἥπαρ τόπων τὸ ἀκατέργαστον αἷμα καὶ ἄπεπτον,

2—5 Mich. p. 51,25—30

6 Arist. p. 456^a20. 21

7—9 Mich. p. 52,3. 4

9—19 Arist. ib. v. 21—32

19. 20 ipse addidit

20—22 Arist. v. 32—34

22—24 Mich. p. 52,7—9

24—29 Arist. ib. 34—456^b4

28 cf. Mich. p. 52,12

29—p. 24,3 Mich. p. 52,16—26

2 ὅταν κινῆται B Arist.: ὅτε κινεῖται ACa

5 διὰ τὸ B

6 τινος B Arist.:

om. ACa

7 ὁρμήν AB Mich.: κίνησιν Ca

8 δὲ om. Ba

10 γίνεται

bis habet a

11 δ' ἔνιοι ABa: οἱ C

15 ἀμνημονεύουσιν Arist. EMY

17 προσδιωρισμένων B

20 εὐρήσοιμεν a, e corr. A: εὐρήσαιμεν B, prius A: εὔροιμεν C

26 δ' ὅ δὲ τοῦ Arist. LSU

αἱ om. Arist. LSU

32 ἄρχονται C: ἐρχονται ABa

(sed cf. Mich.)

ἥτις δεχομένη πέττει καὶ κατεργάζεται· αἱ δὲ τὴν χρεῖαν ἀποπληροῦσιν
 ἐπὶ τὸ ἔμπαλιν μετὰ τὴν πέψιν καὶ κατεργασίαν ἐπὶ τὸ ἅπαν σῶμα παρα-
 πομπήν. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐπὶ πλεόν ἐν τοῖς περὶ τροφῆς, νῦν δ' 15
 ἀναληπτέον ὑπὲρ αὐτῶν τούτου χάριν, ὅπως τὰς ἀρχὰς τῆς κινήσεως
 5 θεωρήσωμεν, καὶ τί πάσχοντος τοῦ μορίου τοῦ αἰσθητικοῦ συμβαίνει ἢ ἐκρη-
 γορσίς καὶ ὁ ὕπνος. οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ ὕπνος ἥτισον ἀδυναμία τοῦ αἰσθητικοῦ, 20
 καθάπερ εἴρηται· καὶ γὰρ ἔκνομια καὶ πνιγμός τις καὶ λειποψυχία ποιεῖ τὴν
 τοιαύτην ἀδυναμίαν, ἣν δὲ γεγένηται τισι καὶ φαντασία λειποψυχήσασιν
 ἰσχυρῶς καὶ ὁρῶσι. τοῦτο μὲν οὖν ἔχει καὶ τινα ἀπορίαν· εἰ γὰρ ἐνδέχεται
 10 καταδαρθάνειν τὸν λειποψυχήσαντα, ἐνδέχοιτ' ἂν καὶ ἐνύπνιον εἶναι τὸ 25
 τούτου φάντασμα. ἀλλ' οὐ τὸ πρῶτον, οὐδὲ τὸ δεύτερον ἄρα. ὁ γὰρ
 ὡς τῶν μὲν ἐνυπνίων εἰ καὶ μὴ πάντων ἀλλὰ τῶν πλείστων ἐγερθέντες
 μνημονεύομεν, οὐθενὸς δὲ τῶν ἐν ταῖς λειποψυχίαις μνημονεύουσι φαντα- 30
 σμάτων μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν. πολλὰ δὲ ἐστὶν ἃ λέγουσιν ἐν τῷ καιρῷ οἱ
 15 σφόδρα λειποψυχήσαντες καὶ θόξαντες τεθνάναι, | ὧν οὐθενὸς ἐγερθέντες 267
 μνημονεύουσιν. οὐκ ἄρα ἐνύπνια τὰ ἐκείνων φαντάσματα, ὥστε οὐδὲ
 ὕπνος ἢ ἐπιληψίς. τὰ αὐτὰ δὲ δεῖ λέγειν καὶ περὶ πνιγμοῦ καὶ ἐκνομίας καὶ
 τῶν ὁμοίων.

Ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ εἵπομεν, οὐκ ἐστὶν ὁ ὕπνος ἀδυναμία πᾶσα τοῦ 5
 20 αἰσθητικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς περὶ τὴν τροφήν ἀναθυμιάσεως γίνεται τὸ πάθος
 τοῦτο· ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀναθυμιώμενον ὠθούμενον μέχρι που ὠθεῖσθαι,
 εἴτα ἀντιστρέφειν καὶ μεταβάλλειν καθάπερ εὐριπον· τὸ γὰρ θερμὸν ἐκάστου 10
 τῶν ζώων πρὸς τὸ ἄνω πέφυκεν αἵρεσθαι, ὅταν δ' ἐν τοῖς ἄνω τόποις
 γένηται καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου κράσεως ἑαυτοῦ ψυχρότερον ἀποτελεσθῇ,
 25 ἀθρόον πάλιν ἀντιστρέφει καὶ κάτω φέρεται ἐπὶ τὴν καρδίαν καὶ καταψύχει
 τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν, καὶ οὕτω καθεύδει τὸ ζῶον. διὸ γίνονται μάλιστα οἱ 15
 ὕπνοι ἀπὸ τροφῆς· ἀθρόον γὰρ πολὺ τό τε ὑγρὸν καὶ τὸ σωματικῶδες
 φέρεται. ἕως μὲν οὖν ἰστῆται ἐν τῇ κεφαλῇ, βαρεῖ αὐτὴν (διὸ καὶ κινου-
 μεν αὐτὴν τῇδε κἀκεῖσε νυστάζοντες), ἡνίκα δὲ βέψει ἀντιστρέψαν τὸ θερμὸν τὸ 20
 30 ἀγαθὸν ἄνω τὰ ὑγρά καὶ σωματικώδη, συρρέουσιν ἅμα αὐτῷ καὶ ταῦτα, καὶ οὕτω
 γίνεται ὁ ὕπνος, καὶ τότε τὸ ζῶον καθεύδει. σημεῖον δέ, ὡς τὰ ὑγρά καὶ σωμα-
 τώδη βαρύνουσι τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπὸ τῶν ὑπνωτικῶν· πάντα γὰρ ἐπιδήλως
 καρηβαρεῖν ποιοῦσι τῇ παχύτητι τῆς ἀναφορᾶς τῶν παρ' αὐτοῖς σωματο- 25
 ειδῶν ὑγρῶν, καὶ τὰ ποτὰ καὶ τὰ βρωτὰ, μέλιων, μανδραγόρας, οἶνος, αἶραι.

3—11 Arist. p. 456^b5—15

9 καὶ ὁρῶσι e Mich. p. 53,3

11 ἀλλ'—

ἄρα ipse addit

11—18 Mich. p. 53,16—22

19—24 Arist. ib. v. 17—24

24 cf. Mich. p. 53,26

25. 26 Mich. p. 53,27. 28

26. 27 Arist. ib. v. 24—26

28—34 Mich. p. 53,31—54,6

1. 2 διακονοῦσι πρὸς τὴν τοῦμπαλιν Mich.

2 μετὰ Ba Mich.: κατὰ A: καὶ κατὰ C

2. 3 παραπομπήν ABa Mich.: παραπέμψουσιν C

16. 17 οὐδὲ ὁ ὕπνος ἐπ. ABa, sed

v. Mich.

21 ἀνάγκη Arist. LSU

που ABa (Arist. praeter l.): του C

(Arist. l.)

24 ἀποτελεσθεῖτ AB

25 ἀθρόου a

27 τότε Arist.

28 οὖν] ἂν Mich.

βαρύνει Ca (βαρεῖ etiam Mich.)

29 βέψη a (Mich. RPa)

31 τότε] τότε B

33 παχύτητι Spengel

αὐτῆς B

γίνεται οὖν μετὰ τὰ σῖτα μάλιστα τοιοῦτος ὁ ὕπνος (πολλή γὰρ ἡ ἀπὸ
 τῶν σίτων ἀναθυμίασις), γίνεται δὲ καὶ ἐκ κόπων ἐνίων· ὁ μὲν γὰρ κόπος 30
 συντηχτικόν, τὸ δὲ | σύντηγμα γίνεται ὥσπερ τροφὴ ἄπεπτος, ἀν μὴ ψυχρὸν 268
 ἦ· τὰ γὰρ ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ τοῖς ἐντέροις ἐνόντα περιττώματα ἢ παρὰ τοῦ κόπου
 5 θερμότης συντήξασα ὥσεν ἐπὶ τὸν ἄνω τόπον καὶ τὸν ὕπνον ἐποίησε. καὶ 5
 νόσοι δὲ τινες τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσιν, ὅσα ἀπὸ περιττώματος ὕγρου καὶ
 θερμοῦ, οἷον συμβαίνει τοῖς πυρέττουσι καὶ ἐν ταῖς ληθάργοις. ἔτι δὲ ἐν
 τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ μᾶλλον ὁ ὕπνος ἢ ταῖς ἄλλαις· τὰ γὰρ παιδία καθυδύει
 σφόδρα διὰ τὴν τροφὴν ἄνω φέρεσθαι πᾶσαν. σημείον δὲ τὸ ὑπερ- 10
 10 βᾶλλειν τὸ μέγεθος τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν διὰ
 τὸ ἐπὶ ταῦτα γίνεσθαι τὴν αὔξησιν. ἐν οἷς γὰρ πλείων ἢ τροφὴ, μεῖζω
 ταῦτα. διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ ἐπιληπτικὰ γίνονται· ὅμοιον γὰρ ὁ
 ὕπνος ἐπιλήψει· ἐκάτερον γὰρ ἀργία αἰσθήσεων. διὸ καὶ συμβαίνει τισιν 15
 ἢ ἀρχὴ τοῦτου τοῦ πάθους καθυδύουσι, καὶ καθυδύοντες μὲν ἀλίσκονται,
 15 ὅταν καὶ θέη τοῦτο παθεῖν, ἐγρηγορότες δ' αὖ. πολλὸ γὰρ, ὡς εἴρηται,
 φερόμενον τὸ πνεῦμα ἄνω ἐν τοῖς ὕπνοις, καταβαῖνον πάλιν ὥσπερ εὐρίπρος 20
 ὀγκοῖ τὰς φλέβας· ἀνάγκη γὰρ τοῦτου μὲν κατιόντος ἐτέρου δ' ἀνιόντος διὰ
 τὸ ἅμα γίνεσθαι τὴν ἀπάτμισιν κάτω, τὴν δὲ κατὰπτυσιν καὶ σύστασιν ἄνω
 ἐξογκοῦσθαι τὰς φλέβας, ὅφ' ὧν συνθλίβεσθαι καὶ συστέλλεσθαι τὸν τῆς
 20 ἀναπνοῆς πόρον· οὗ στενωθέντος ἀνάγκη μὴ γίνεσθαι εἰσπνοήν, καὶ ἐντεῦθεν 25
 ἐπιληψίς. ἐπεὶ δὲ τοῖς παιδίοις τὰ ἄνω πλήρη τροφῆς, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν
 πνεύματος ἐκ τροφῆς ἀναδοθείσης, πνευματώδης δὲ καὶ ὁ αἶνος καὶ τοῦτου
 μᾶλλον ὁ μέλας, οὗ συμφέρει αὐτοῖς οὐδὲ ταῖς τίτθαις· διαφέρει γὰρ οὐδὲν 30
 ἴσως αὐτὰ πίνειν ἢ τὰς τίτθας, ἀλλὰ δεῖ πίνειν ὑδαρώδη καὶ ὀλίγον. οὕτω
 25 δὲ τὰ ἄνω πλήρη | τροφῆς τοῖς παιδίοις, ὥστε πέντε μηνῶν οὐδὲ στρέ- 269
 φουσι τὸν αὐχένα. ὅμοιον δὲ τὸ πάθος τοῖς σφόδρα μεθύουσιν· ὑγρότης
 γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ἐπὶ τὰ ἄνω ἀνηγέχθη πολλή. εὐλογον δὲ τοῦτο τὸ πάθος
 αἰτίαν εἶναι λέγειν καὶ τοῦ ἡρεμεῖν ἐν ταῖς μήτραις τὰ ἔμβρυα τὸ πρῶτον. 5
 Καὶ τὸ ὅλον δὲ φύλυποι οἱ ἀδελφόμενοι καὶ οἱ νανώδεις καὶ οἱ μεγα-
 30 λοκέφαλοι. τῶν μὲν γὰρ αἱ φλέβες στεναὶ καὶ λεπταί, ὅθεν κατελθὼν τὸ
 πνεῦμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥαδίως ἐπλήρωσε· τὸ γὰρ μικρὸν τάχιον πλη- 10
 ροῦται. διὰ τοῦτο δὲ ψυχρῶν τῶν φλεβῶν γενομένων (καὶ γὰρ αἱ κοιλίαι

1—3 Arist. p. 456b32—457a1

4. 5 Mich. p. 54,10—12

5—7 Arist.

p. 457a1—3

7. 8 Mich. p. 54,22

8—11 Arist. ib. v. 4—7

11. 12 Mich.

ib. v. 24. 25

12. 13 Arist. ibid. v. 7—9

13 Mich. p. 54,25—27

12—15 Arist. ibid. 9—11

15—23 Mich. p. 55,3—15

22 Arist. ib. v. 17

23—30 Arist. ib. 14—23

30—p. 25,6 Mich. p. 55,20—31

1 ὁ om. B

2 σιτίων B

3 συντηχτικός C

ψυχρός A

4 περι-

πτώματα B

9 ἄνω φέρεσθαι ABA: φέρεσθαι ἄνω C

13 τισιν] πολλοῖς Arist.

LSU

18 ἀπάτμισιν B Spengel: ἀπάτμισιν ACa (Mich. R)

19 ὅφ' ὧν συν-

θλίβεσθαι om. B

21 ταῦτόν δὲ εἰπεῖν AB Mich.: ταῦτό δ' ἐστὶ C

22 καὶ

(post δὲ) ABA Mich.: om. C

23. 24 ἴσως οὐδὲν Arist. praeter M

24 ὑδρώδη B

25 τῆς τροφῆς Arist. LU

26 τοῖς om. B

27 ἐπ' ABA: καὶ C

29 alt. οἱ

om. Arist. LSU

tert. οἱ om. Arist. LSU

πληρωθεῖσαι ψυχραίνονται). ἀνάγκη χρονίζειν ἐν αὐταῖς τὸ πνεῦμα (θεῖται γὰρ θερμότητος εἰς τὸ διαρρεῦσαι καὶ σκεδασθῆναι), χρονίζοντος δὲ τοῦ πνεύματος ἐξ ἀνάγκης γίνεται καὶ ὁ ὕπνος μακρότερος· ἄλλως τε ὥσπερ 15 τὸ ὕδωρ διὰ στενῶν σωλήνων βραδέως ἐξέρχεται, διὰ δὲ τῶν εὐρέων τάχιν, 5 οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα σωματικῶδες ὃν βράδιον ἐξελεύσεται διὰ τῶν στενῶν πόρων. οἱ μὲν οὖν ἀδελφόμενοι διὰ τοῦτο φιλοπνοῖ. ταῖς δὲ νανώδεσι καὶ 20 μεγαλοκεφαλαῖς ἢ ἄνω ὁρμηὶ πολλῇ καὶ ἀναθυμιάσις· τὰ γὰρ μέγιστα πολλῆς δεῖται τροφῆς, ἵνα πληρωθῇ καὶ χορτασθῇ. πολλῆς οὖν ἄνω γινομένης ἔπεται τὸ καὶ κάτω πολλὴν γίνεσθαι τὴν παλίσροϊαν, τὸ δὲ πολὺ ἀπὸ τῆς 10 αὐτῆς ἴσως θερμότητος βραδέως πέττεται καὶ κρατεῖται. οἱ δὲ φλεβώδεις 25 οὐχ ὑπνωτικοὶ δι' εὐροίαν τῶν πόρων. ἂν μὴ τι ἄλλο πάθος ἔχουσιν ὑπεναντίον, οὐδ' οἱ μελαγχολικοί· κατέψυκται γὰρ ὁ εἶσος τύπος, ὥστε οὐ γίνεται πληθος αὐτοῖς ἀναθυμιάσεως. διὰ τοῦτο γὰρ βρωτικοὶ ξηροὶ ἄντες. 30 ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἀπολελευχότα διάκειται τὰ σώματα αὐτοῖς εὐκρίτα ξύλοις 15 ἐν ἀνέμῳ χώρᾳ οὔσιν. ἡ γὰρ μέλαινα χολὴ φύσει ψυχρὰ οὔσα | καὶ τὰ 270 θρεπτικά, κοιλίαν, ἥπαρ, ψυχρὰ ποιεῖ καὶ τὰ ἄλλα μύρια, ὅπου ἂν ὑπάρχῃ ἡ δύναμις τοῦ τοιοῦτου περιττώματος. ἐπεὶ δὲ ἀναγινώσκοντες καὶ νοοῦντες 5 πολλάκις νυστάζομεν, ἰστέον ὡς αἴτιον τὸ ἐν κινήσει καὶ φροντίζει τότε τὴν 6 διάνοϊαν εἶναι· ἀπεπτοῦσης γὰρ διὰ τοῦτο τῆς τροφῆς ἀνάγκη παχεῖαν 20 εἶναι τὴν ἀνιούσαν καὶ κατιούσαν ἀτμίαν. ὥστε φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ ὕπνος σύνσδός τις τοῦ θερμοῦ εἶσω τῆς καρδίας καὶ ἀντιπερίστασις φυσικὴ διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. ὅθεν δ' ἐκλείπει τὸ θερμόν, καταψύχεται. 10 καὶ διὰ ψύξιν καταπίπτει τὰ βλέφαρα· τὸ γὰρ σονέχον πάντα τὰ μέρη καὶ κινεῖ καὶ ὀρθοῦν τὸ θερμόν ἐστι. κατέψυκται οὖν ἐν τῇ ὕπνῳ τὰ ἄνω 25 καὶ τὰ ἔξω καὶ κύκλῳ παντὸς τοῦ σώματος, τὰ δ' ἐντὸς καὶ τὰ κάτω 15 θερμά, οἷον τὰ περὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ εἶσω.

Καίτοι τοῦτό τις ἀπορήσειεν ἂν, διὰ τί μετὰ τὰ σιτία ἰσχυρότερος ὁ ὕπνος καὶ ἐστὶν ὑπνωτικὸς οἶνος καὶ ἄλλα τοιαύτην ἔχοντα θερμότητα. ἐστὶ δ' οὐκ εὐλόγον τὸν μὲν ὕπνον εἶναι καταψύξιν, τὰ δ' αἰτία τοῦ 20 30 καθιεύδειν θερμά. ἡ τοῦτο συμβαίνει πρῶτον μὲν, ὅτι ὥσπερ ἡ κοιλία κενὴ μὲν οὔσα θερμὴ ἐστίν, ἡ δὲ πλήρωσις αὐτῆς καταψύχει (ἐπιπνίγει γὰρ καὶ

6. 7 Arist. p. 457a24. 25 7—10 Mich. p. 56,1—4 10—16 Arist. ib. v. 25—32 14. 15 Mich. p. 56,8 16—20 Mich. p. 56,10. 11. 18—22 20—23 Arist. p. 457a33—b4 23. 24 Mich. p. 56,30 24—31 Arist. ib. v. 4—12 30 cf. Mich. p. 57,13 31—27,14 Mich. p. 57,17—58,1

6 μὲν ABa: om. C 9 ἀπὸ AB Mich.: ὑπὸ Ca 10 ἴσης B: καὶ ἴσης Mich. 11 πόρων] φλεβῶν Arist. EMY 13 γὰρ] γὰρ καὶ Arist. 14 οὐδὲν Arist. 17 ἀναγινώσκοντες ABa Mich.: om. C νοοῦντες Ba Mich.: νοσοῦντες A: διανοοῦμενοι C 23 συμπίπτει Arist. SU 25 τὰ ante κύκλῳ add. C 27 τοῦτο om. ¶ Arist. praeter EY διὰ τί e Mich. p. 57,3] ὅτι Arist. μετὰ οἶτον Arist. LSU ἰσχυρότατος Arist. ὁ om. B (Arist. ESUY) 28 ὑπνωτικά Arist. EMYS, ὑπνωτικόν L ὁ ante οἶνος add. C θερμότητος Arist. praeter EY 29 μὲν om. C 30 πρῶτον μὲν B (Mich.): om. ACa κενῇ] κοινῇ Spengel per errorem 31 αὐτῆς cum Arist. M (αὐτὴν EY, om. LSU)

σβέννυσι τὸ θερμὸν ἢ τῶν βρωμάτων πλήρωσις, ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ τὸ τῶν
ξύλων πλήθος), οὕτω καὶ αἱ φλέβες καὶ οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ πόροι κατα- 25
ψύχονται τῷ πλήθει τῆς ἀναφερομένης ἀναθυμιάσεως, τούτου δὲ γενομένου
συνίσταται ἡ ἀναθυμίασις καὶ κάτω ῥεῖ, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὰ σιτία ὕπνος.
5 δεύτερον δὲ ὥσπερ τοῖς προσχωμένοις τὸ θερμὸν ἐξαίφνης φρίκη γίνεται 30
(τοῦ γὰρ θερμοῦ προσχωμένου τὸ ἐκτὸς ψυχρὸν ἀντιπεριστάμενον εἰς ἐν
καὶ ἀθροιζόμενον τῇ φύρῃ εἴσω ποιεῖ φρίκην), οὕτω καὶ κατ' ἀνιόντος τοῦ 271
θερμοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀθροιζόμενον τὸ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφαλοῦ διαδιδόμενον
εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους ψυχρὸν εἰς ἐν καὶ ἰσχυρότατον γινόμενον διὰ τὴν
10 εἰς ἐν ἀθροισιν καταψύχει καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἐκείσε ἀναχθὲν ὑγρὸν καὶ 5
θερμὸν ποιεῖ ἐξαδυνατεῖν καὶ συνίστασθαι καὶ ὑποχωρεῖν κάτω. καὶ πρὸς
τούτοις ὥσπερ τὸ πῦρ ἐπιτιθεμένων τῶν ξύλων σβέννυται, οὕτω πολλῆς
ἐμπιπτούσης τροφῆς καταψύχεται καὶ οἷον σβέννυται τὸ ἐν καρδίᾳ θερμὸν,
ἕως ἂν καταπεσθῇ ἡ τροφή. γίνεται γὰρ ὁ ὕπνος, ὥσπερ εἴρηται, ἐν τῇ 10
15 ἀνθυποστροφῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ σωματώδους ὑγροῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ
ἀναφερομένου διὰ τῶν φλεβῶν πρὸς τὴν κεφαλὴν. ἔταν γὰρ μηχανεῖ δύνηται
ἄνω εἶναι τὸ ἀναχθέν, ἀλλὰ τῷ πλήθει ὑπερβάλλῃ καὶ βαρύνῃ καὶ πρὸς 15
τούτοις δὲ ψυχθῇ, πάλιν ἀνταπωθεῖ καὶ κάτω ῥεῖ. διὸ καὶ καταπίπτουσι
νυστάζοντες οἱ ἄνθρωποι ὑποσπωμένου καὶ κάτω ῥέοντος τοῦ θερμοῦ τοῦ
20 ἀνάγοντος καὶ ἰστώντος. ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος κείμενος ὑπνώττει διὰ τὸ 20
μόνον τῶν ζώων ὁρθὸν εἶναι, καὶ ἐπιπεσὼν πρῶτα μὲν ἔκνοιαν ποιεῖ καὶ
παντελεῖ ἀναισθησίαν, ὕστερον δὲ φαντασίαν. ἡ αἱ μὲν εἰρημέναι λύσεις
ἐνδεχόμεναί εἰσι καὶ πρὸς τὸ πιθανὸν ἐκδεδόνται μᾶλλον ἢ τὸ ἀληθές,
ἐκείνη δὲ κυρίως ἔσται, καὶ τοῦτο τοῦ ὑπνώττειν μᾶλλον ἀληθέστερον αἴτιον. 25
25 ὁ γὰρ περὶ τὸν ἐγκεφάλου τόπος, ὥσπερ ἐν ἄλλοις εἴρηται, πάντων τυγχάνει
ψυχρότατος τῶν ἐν τῷ σώματι, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι τὸ ἀνάλογον τούτου
μόριον. ὥσπερ δὲ τὸ ἀπατμίζον ὑγρὸν ἐκ γῆς καὶ τῶν ὑδάτων ὑπὸ τῆς 30
τοῦ ἡλίου θερμότητος, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν ἄνω | τόπον, διὰ τὴν ψυχρότητα 272
αὐτοῦ καταψύχεται καὶ συστάν καταφέρεται γινόμενον πάλιν ὕδωρ,
30 οὕτως ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ θερμοῦ τῇ πρὸς τὸν ἐγκεφάλου ἢ μὲν πε-
ριττωματικῇ ἀναθυμιάσις εἰς φλέγμα συνίσταται (διὸ καὶ οἱ κατάρροι 5
φαίνονται γινόμενοι ἐκ τῆς κεφαλῆς), ἡ δὲ τρώφικος καὶ μὴ νοσώδης κατα-
φέρεται καὶ συνισταμένη καταψύχει τὸ θερμὸν. πρὸς δὲ τὸ καταψύχεσθαι
καὶ μὴ δέχεσθαι ῥαδίως τὴν ἀναθυμιάσιν συμβάλλεται καὶ ἡ στενότης καὶ

14—22 Arist. p. 457^b20—27 cf. Mich. p. 58,1—9

22—24 ipse addidit

25—p. 28,1 Arist. p. 457^b29—458^a8

6 ἀντιπεριστάμενον ABa Mich.: περιστώμενον C 9 τοὺς om. a (habet etiam Mich.)
10 ἐκείσε ἀναχθὲν ABa (ἐκείσε δὲ Mich.): ἀναχθὲν ἐκείσε C 10. 11 ὑγρὸν καὶ θερμὸν
AB (ὑγρὸν θερμὸν Mich.): θερμὸν καὶ ὑγρὸν Ca 25 ὁ ἐγκεφαλός p. 457^b30 non legit
cum LSUY, ut vid. 26 ψυχρότατος C (Arist. MSU, ψυχρότατον EYL: ψυχρότερος ABa
τούτω Arist. 27 δὲ Ca: om. AB 28 θερμῆς Arist. EY 30 τῇ (ante πρὸς)
om. C 31 συνέρχεται Arist. EMY 32 φαίνονται γίνονται B 33 συνιστα-
μένη καὶ Arist. δὲ ABC (ex Arist. Spengel): om. a 34 δέχεσθαι a Arist.:
γίνεσθαι ABC

λεπτότης τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον φλεβῶν. διὰ γὰρ τὴν λεπτότητα ὀλίγῳ 10
θερμα, τὸ δὲ ὀλίγον εὐπαθέστερον.

Τῆς μὲν οὖν καταψύξεως τοῦτ' ἐστὶν αἷτιον καὶ τοῦ ὕπνου. ἐγείρεται
δ', ὅταν πεφθῇ καὶ κρατήσῃ ἡ συνεωσμένη θερμότης ἐν ὀλίγῳ πολλῇ ἐκ
5 τοῦ περιστῶτος καὶ διακριθῇ τό τε σῶματωδέστερον αἷμα καὶ τὸ καθαρῶ- 15
τατον. ἔστι δὲ λεπτότατον μὲν αἷμα καὶ καθαρώτατον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ,
παχύτατον δὲ καὶ θολώτατον τὸ ἐν τοῖς κάτω μέρεσι. παντὸς δὲ τοῦ
αἵματος ἀρχή, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν ἄλλοις. ἡ καρδιά, τῶν δ' 20
ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκατέρᾳ τῶν θαλαμῶν κοινὴ ἡ μέση, ἐκείνων δὲ ἐκατέρᾳ
10 δέχεται ἐξ ἐκατέρας τῆς φλεβός, τῆς τε μεγάλης καλουμένης καὶ τῆς ἀορτῆς,
ἀγούσων ἀπὸ τοῦ ἥπατος τὸ αἷμα ἄπεπτον ἔτι καὶ ἀκατέργαστον, ἐν δὲ τῇ
μέσῃ γίνεται ἡ διάκρισις. ἀλλὰ τὸ μὲν διορίζειν περὶ τούτων ἐτέρων λόγων 25
ἐστὶν οἰκειότερον. διὰ δὲ τὸ γίνεσθαι ἀδιακριτώτερον τὸ αἷμα μετὰ τὴν
τῆς τροφῆς προσφορὰν ὕπνος γίνεται, ἥτοι ἂν διακριθῇ τοῦ αἵματος τὸ μὲν
15 καθαρώτερον ἄνω, τὸ δὲ θολώτερον εἰς τὸ κάτω. ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, 30
ἐγείρονται ἀπολυθέντα τοῦ ἐκ τῆς | τροφῆς βάρους. 273

Τί μὲν οὖν τὸ αἷτιον τοῦ καθεύδειν εἴρηται, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ σωματώ-
δους τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ συμφοῦτος θερμοῦ ἀντιπερίστασις ἀθρόως
ἐπὶ τὸ πρῶτον αἰσθητήριον, καὶ τί ἐστὶν ὁ ὕπνος, ὅτι ἡ τοῦ πρῶτου 5
20 αἰσθητηρίου κατὰληψις πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐξ ἀνάγκης μὲν γινώ-
μενον (οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ ξῆνον εἶναι μὴ συμβαινόντων τῶν ἀπεργαζομένων
καὶ συντηρούντων αὐτό. ὣν ἐν ἡ τροφή, ἐξ ἧς ἡ ἀναθυμίασις), ἔνεκα δὲ
σωτηρίας· σφίξει γὰρ ἡ ἀνάπαισις. 11

1. 2 Mich. p. 58,19. 20

3—23 Arist. p. 458^a8—32

22 Mich. p. 59,7

2 ὀλίγον om. ABC¹

7 θολερώτατον ex Arist. Spengel

9 ἐκατέρας Arist.

θαλάμων libri

10 τε om. Arist. SUY

καλουμένης B (Arist. MLSU): om. ACa

(Arist. EY)

14 ὁ ὕπνος Arist. LSU

15 καθαρώτατον ACa (Arist. EM)

θολερώτερον ex Arist. YSL (θολερώτατον EMU) Spengel

τὸ κάτω cum Arist. EMU(Y),

τὰ κάτω Arist. LS

17 ἡ om. B (Arist. M)

19 ὁ om. C (Arist. Y)

20. 21 γινόμενον ABa (Arist. LU, γινόμενος EMY): γινομένη C

1. Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ ἐνυπνίων ζητητέον, καὶ πρῶτον τίνι τῶν 5
 τῆς ψυχῆς φαίνεται, καὶ πότερον τοῦ νοητικοῦ τὸ πάθος ἐστὶ τοῦτο ἢ τοῦ
 αἰσθητικοῦ· τούτοις γὰρ μόνοις τῶν ἐν ἡμῖν γνωρίζομέν τι. ὅτι δὲ ἀπλῶς
 5 οὐδετέρου δῆλον. εἰ γὰρ χρῆσις ὄψεως ὄρασιν καὶ ἀκοῆς τὸ ἀκούειν καὶ
 ὁλως αἰσθήσεως τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ αἱ δυνάμεις τῶν ἐνεργειῶν ἕνεκα, τῶν 10
 δ' ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν αἰσθητῶν τὰ μὲν κοινὰ τὰ δὲ ἴδια, κοινὰ μὲν οἶον
 σχῆμα μέγεθος κίνησις (πλείοσι γὰρ ὑποπίπτει) καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα,
 ἴδια δὲ οἶον χρῶμα φῶς χυμός, τὸ μὲν ὄψει τὸ δὲ ἀκοῇ τὸ δὲ γεύσει, 15
 10 ἀδυνατεῖ δὲ τὰ ζῶα πάντα μύοντα καὶ καθιεύδοντα ὁρᾶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν λοιπῶν, δῆλον ὡς οὐκ αἰσθανόμεθα οὐδὲν ἐν τοῖς ὕπνοις. οὐκ ἄρα γε
 τῇ αἰσθήσει τὸ ἐνύπνιον αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῆς διανοίας ἢ
 τῆς δόξης πάθη εἰσὶ τὰ ἐνύπνια. ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις οὐ μόνον συγ- 20
 κατατιθέμεθα τὸ προσὶόν εἶναι ἔπνον ἢ ἀνθρῶπον ἢ ὅλως οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ
 15 ὅτι λευκὸν (ἢ) καλόν, ταῦτα δὲ ἡ δόξα ἄνευ αἰσθήσεως οὐχ | ὑπο- 275
 λαμβάνει, ἢ δὲ αἰσθησις ἐν τοῖς ὕπνοις οὐκ ἐνεργεῖ, οὐκ ἄρα οὐδὲ τῆς
 δόξης ἢ τῆς νοήσεώς εἰσι τὰ ἐνύπνια.

Ἔτι παρὰ τὸ ἐνύπνιον πολλάκις ἐννοοῦμεν ἄλλο τι. καθάπερ γὰρ ἐν
 τῷ ἐγρηγορέναι αἰσθανόμενοι τι διανοοῦμεθα πολλάκις περὶ αὐτοῦ ἑτερόν 5
 20 τι, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις παρὰ τὰ φαντάσματα ἐνίοτε ἄλλα ἐννοοῦμεν.
 ἰδὼν γὰρ ἐν ὕπνῳ τις Σωκράτην ἐννοεῖ, ὅτι ἐν ὕπνῳ τοῦτον ὁρᾷ· ὥσπερ
 καὶ ὁ ἰδὼν ὅτι εἶδρον βιβλίον, ὃ πάλαι ἐπόθουν, ἐνενοήσας ὅτι ἐν ὀνείρῳ 10
 τοῦτο ὁρᾷ, καὶ ὁ ἐμὸς ἐταῖρος ἰδὼν τὸν πάνσεπτον ἡμῶν καθιγεμόνα, ὅτι

2—12 Arist. p. 458^a 33—b 9

13—17 Mich. p. 61, 17—25

18—20 Arist.

p. 458^b 15—18

21—p. 30, 3 Mich. p. 61, 31—62, 7

1 θεμιστίου παράφρασις εἰς τὸ περὶ ἐνυπνίων ἀριστοτέλους Ca

2 ἐνυπνίου Arist.

praeter U

3 ἐκ ante τῆς add. B

τὸ om. Arist. LU

5 γάρ] δὴ Arist.

LSU, δὲ EMY

6 ὅλως δ' Arist. praeter EY

8 καὶ κίνησις legit cum Arist.

EMY 9 ἴδια δὲ] ἢ τὰ ἴδια Arist. LMSU

12 τῇ αἰσθήσει γε Arist. LM

τοῦ ἐνυπνίου Arist. MS

15 ἢ ex Mich. addidi

18 τι ἄλλο Arist. LSU

20 ἐνίοτε om. C

21 τοῦτον AB Mich. SCa: τοῦτο Ca Mich. P

22 βυβλίον Ca

23 ἡμῶν om. C (habet etiam Mich.)

ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ἔτι κοιμώμενος ἐνενόει, ὅτι ὄναρ ὁρᾷ τὸν διδάσκαλον ἐγγεγενημένον. ἀλλὰ καὶ τις ἰδὼν ἐν ὕπνῳ, ὅτι εὖρε χρυσόν, ἔτι κατεχόμενος τῷ ὕπνῳ ἐδόκει διηγεῖσθαι τοῖς φίλοις, ὡς ἐν ὕπνῳ εὖρε θησαυρόν. οὐκ αἰεὶ δέ, ἐπὶ μέντοι τῆς δόξης αἰεὶ ὁ δοξάζομεν συναισθανόμεθα ὅτι δοξάζομεν. οὐκ ἄρα οὐδὲ οὕτω δόξης τὰ ἐνύπνια. ἅμα δὲ δῆλον ὡς οὐ πᾶν τὸ ἐν ὕπνῳ φάντασμα ἐνύπνιον ἐστίν, ἀλλ' ὅταν μὲν τι ὁρῶν τις μὴ ἐννοῇ, ὅτι ὅπερ ὁρᾷ ὄναρ ἐστίν, ἐνύπνιον τοῦτό γε· ὅταν δὲ ὁρῶν δύνῃται ἐννοεῖν ὅτι τὸ ὁρώμενον ἐνύπνιον ἐστίν, ἥδη τοῦτο φάντασμα, ἐνύπνιον δὲ οὐδαμῶς. δοκεῖ γὰρ εἶναι ἐνύπνια, οὐκ ὄντα, ἀλλὰ φαντάσματα, τὰ δὲ εἰσι τῶν κατ' 10 ἐνέργειαν αἰσθημάτων τῶν ὑπὸ τὴν εἰς τὸν ὕπνον καταφορὰν γινομένων ἐσχύρασιν ἡμῖν ἀντιλαβέσθαι, ὅτι ἐργηγορήσιν ἐφαντάσθη. τρέπον γάρ τινα ἐργηγορήσις ἐστὶ τὸ δύνασθαι ἐννοεῖν, ὅτι τὸ ὁρώμενον ἐνύπνιον ἐστίν. ὅτι δὲ πολλάκις ἐννοοῦμεν ἄλλο τι, δῆλόν ἐστι τοῖς περρωμένοις μνημονεύειν 20 τὰ ἐνύπνια μετὰ τὴν ἀνάστασιν. ὥσπερ γὰρ τινες περρωμένοι τὰ ἀποστοματισθέντα λόγια μνημονεύειν μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν ἀποστοματιζόντων, μὴ | περρωμένων δὲ μνημονεύειν τῷ τοῦς μὲν τιθέναι κατὰ τὸ διαλεκτικόν 276 παράγγελλμα ἐν τῷ μνημονικῷ τόπῳ τὰ προβαλλόμενα, τοὺς δὲ μή, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐνυπνίων μᾶλλον μνημονεύουσιν ἀναστάντες ἃ εἶδον οἱ ἑαυτοὺς ἡσυχῆς μεμνησθαι τὰ ὀνειράτα. γίνεται δὲ τοῦτο, ὅταν τις ἅμα τῷ 20 ἀναστῆναι τοῦ ὕπνου εὐθὺς ἀνανεῶται ἃ ἐωράκει καθ' ὕπνου.

Δῆλον δ' ἐκ τούτων πάντων γε τοσοῦτον, ὅτι τὸ αὐτὸ ᾧ καὶ ἐργηγορότερος ἐν ταῖς νόσοις ἀπατώμεθα, τοῦτο αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ ποιεῖ τὴν ἀπάτην. ὡς γὰρ ἐν ταῖς νόσοις τὸ ἀνὶδὸν παχὺ πνεῦμα συνταράττει διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ σφοδρὰν κίνησιν τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα 25 καὶ ποιεῖ ἡμᾶς ἀπατᾶσθαι καὶ δοκεῖν τὸ ἐν δύο τάς τε ἐν τοῖς τοίχοις γραμμὰς ζῶα (τὰ γὰρ εἶδη τῶν γραμμῶν χωρὶς ὕλης ἐν τῇ ὥσφι ἐμπέπτοντα καὶ συνταραττόμενα ὥδι πως καὶ συντιθέμενα διὰ τὴν τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος κίνησιν ἔμφασις ποιεῖ ζώου), οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις τὸ τοιοῦτον πνεῦμα αἴτιον ἡμῖν ἀπάτης γίνεται. καὶ ὑγιαίνουν καὶ εἰδόσιν οὐδὲν 30 κωλύει ἀπατᾶσθαι ἢ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἀποστήματος ἢ διὰ τὸ τὴν ὥσιν πάσχειν τι· ὁ τε γὰρ ἥλιος ποδιαῖος δοκεῖ καὶ ἡ γῆ κινεῖσθαι ἐν πλοίῳ οὔσιν. εἰ δὲ τοῦτο, πολλῶν μᾶλλον νοσοῦσι καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν ὕπνῳ. ἀλλ' εἴτε δὴ τὸ αὐτὸ εἶθ' ἕτερον τὸ φανταστικόν τῆς ψυχῆς καὶ αἰσθητικόν, οὐδὲν ὅλως γίνεται ἀπάτη ἄνευ τοῦ ὁρᾶν ἢ ὅλως αἰσθάνεσθαι τι· τὸ γὰρ

3—5 Mich. p. 61,28—30

5—20 Mich. p. 62,12—32

21. 22 Arist.

p. 458b25—28

23—29 Mich. p. 63,20—26

29—32 Mich. p. 64,20—25

33—p. 31,5 Arist. p. 458b29—459a4

1 ἐνενόει] ἐνεργεῖ ἔτι κοιμώμενος ἐνενόει C

6 τι] τοι B

7 ὅτι περ C

17 τόπῳ C^{2a} (Mich.): τύπῳ ABC¹

20 καὶ ante καθ' add. B

21 γε] τό γε

Arist. EMY, om. SU

22 αὐτὸ] αὐτῷ C

23 ταῖς om. a

24 πυρετοῦ]

ὀπτικοῦ C

29 post οὐδὲν add. γὰρ B, Hoelkhus καὶ ὑγ. καὶ εἰδόσιν v. 31 post δοκεῖ

ponit

33 καὶ τὸ αἰσθητικόν Arist.

34 τι om. Arist. EMY

παρορᾶν καὶ παρακούειν ὁρῶντος ἀλγῆδες τι καὶ ἀκούοντος, οὐ τοῦτο δὲ ὁ
οἶσται. ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ ὑπόκειται μηδὲν ὄραν μηδ' ἀκούειν μηδ' ὅλως 30
αἰσθάνεσθαι. ἄρ' οὖν τὸ μὲν ὄραν μηδὲν ἀλγῆδες, τὸ δὲ μηδὲ αἰσθάνεσθαι
οὐκ ἀλγῆδες. ἀλλ' ἐνδέχεται καὶ τὴν ὕπνιν πάσχειν τι καὶ | τὰς ἄλλας 277
5 αἰσθησεις; τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐγκαταλείμματα καὶ ἐν ὕπνῳ φέρουσι,
ὧν ἕκαστον ὥσπερ καὶ ἐργηγορότων ἡμῶν προσβάλλει τῇ αἰσθητικῇ ἀρχῇ,
τῇ καρδίᾳ, καὶ ὅτε μὲν ἡ διάνοια λέγει, ὅτι ψεύδους, καὶ συνήσθητο ὅναρ 5
εἶναι, ὅταν μὴ πολλὴ ἡ κατιοῦσα ἀναθυμίασις ἢ καὶ ὧμεν ὥσπερ ἐργηγορό-
τες, ὅτε δὲ κατέχεται, ὅτε πληθὺς ἐστὶ τὸ κατεργόμενον, καὶ ἀχολουθεῖ
10 ὡς ἀλγῆδε τῷ φαντάσματι, τοὺς τύπους τῶν πραγμάτων ὡς αὐτὰ θεωροῦσα
τὰ πράγματα. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι τοῦ δοξάζοντος οὐδὲ τοῦ διανοομένου 10
ἢ ὅλως τοῦ νοούντος τὸ πάθος ὃ καλοῦμεν ἐνυπνιάζειν, φανερόν, ἀλλ' οὐδὲ
τοῦ αἰσθανομένου ἀπλῶς· ὄραν γὰρ ἀνάγκη καὶ ἀκούειν ἀπλῶς. ἀλλὰ πῶς
δὴ καὶ τίνα τρόπον, ἐπισκεπτέον.

15 'Υποκείσθω δ' ὅπερ ἐστὶ φανερόν, ὅτι τοῦ αἰσθητικοῦ τὸ πάθος, 15
εἴπερ καὶ ὁ ὕπνος· οὐ γὰρ ἄλλῃ μὲν τινι μορίῳ τῶν ζώων ὑπάρχει ὁ ὕπνος,
ἄλλῃ δὲ τὸ ἐνυπνιάζειν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ. ἐπεὶ δὲ περὶ φαντασίας ἐν τοῖς Περὶ
ψυχῆς εἴρηται, καὶ ἔστι μὲν τὸ αὐτὸ τῷ αἰσθητικῷ τὸ φανταστικόν, τὸ δ' 20
εἶναι φανταστικὸν καὶ αἰσθητικὸν ἕτερον, ἐστὶ δὲ φαντασία ἡ ἀπὸ τῆς κατ'
20 ἐνέργειας αἰσθησεως γενομένη κίνησις καὶ μὴ παρόντων τῶν αἰσθητῶν, τὸ
δὲ ἐνύπνιον φάντασμα τι φαίνεται εἶναι (τὸ γὰρ ἐν ὕπνῳ φάντασμα ἐνύπνιον 25
λέγομεν εἶθ' ἀπλῶς εἶτε τρόπον τινὰ γενόμενον), φανερόν ὅτι τοῦ αἰσθητικοῦ
μὲν ἐστὶ τὸ ἐνυπνιάζειν, τούτου δ' ἢ φανταστικόν.

Τί δὲ ἐστὶ τὸ ἐνύπνιον καὶ πῶς γίνεται, ἐκ τῶν περὶ τὸν ὕπνον συμ-
25 βαινόντων μάλιστ' ἂν θεωρήσαιμεν. τὰ γὰρ αἰσθητὰ καθ' ἕκαστον αἰσθη- 30
τήριον | ἡμῖν ἐμποιοῦσιν αἰσθησιν, καὶ τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν πάθη καὶ 278
ἐγκαταλείμματα οὐ μόνον ὑπάρχει ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐνεργουσῶν τῶν αἰ-
σθησεων, ἀλλὰ καὶ ἀπελθουσῶν, ὧν ὅσα σφύζεται καὶ μὴ τέλεον ἡφάνισται 5
διὰ πληθὺς ἀναθυμιάσεως, τῇ αἰσθητικῇ ἀρχῇ προσπίπτοντα κατὰ τοὺς
30 ὕπνους διὰ τὴν τότε εἰς τὸ κάτω τοῦ πνεύματος παλῖρροιαν καὶ κινήσαντα
τὴν αἰσθησιν παραπλησίως τῇ κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει ποιεῖ τὰ ἐνύπνια.
ὅταν μὲν οὖν πολλὴ ἢ ἡ ἀναθυμίασις, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς καὶ μὴ δύνα- 10

5—11 cf. Mich. p. 63,32—64,7

10 Arist. p. 459a7

11—26 Arist. ib.

v. 8—25

26—p. 32,8 Mich. p. 63,29—64,14

1 ἀλγῆδες a τοῦτο δὲ cum Arist. EY (μέντοι τοῦτο ceteri) 8 om. Arist. EY
3. 4 τὸ δὲ—ἀλγῆδες Ca (cf. Arist.): om. AB 4 καὶ τὴν] κατὰ τὴν Arist. EY
5 αἰσθητῶν Ca (cf. Mich.): αἰσθητικῶν AB 8 ὧμεν Ca: ἐσμέν AB 13 ἀνάγκη
male cum EY (2ν ἢ LS, 2ν ἢ U, ἢν M) 14 δὴ Ca (Arist.): δεῖ AB (Arist. Y)
15 δ'] μὲν οὖν Arist. LU 16 ὅπερ B 17 prius δὲ] δέ τινα Arist. praeter EY
19 δὲ] δ' ἢ Arist. ELMY ὑπὸ ex Arist. conl. Spengel 20 γενομένη Arist.
21 ἐνυπνιάζειν Arist. EMY 22 γινόμενον Arist. praeter U 23 φανταστικόν
Ba (Arist.): φανταστικοῦ AC 26 ποιοῦσιν Arist. EMY 27 post ἐγκαταλείμ-
ματα add. καὶ B 29 προσπίπτοντα BMich.: προσεμπίπτοντα Ca: ἐμπίπτοντα A, in ing.
add. προσ 30 τὸ AB Mich.: τὰ Ca

σθαι ἐπιλαβέσθαι ὅτι ἐργηγόραμεν, ἀπατώμεθα, καὶ ὁρῶντες τὰ εἰ-
 δωλα καὶ ἐγκαταλείμματα τῶν αἰσθητῶν δοκοῦμεν αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ
 ἀληθῆ αἰσθητὰ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν· ὅταν δὲ μὴ οὕτως ἢ πολλῇ ἢ αἰμα-
 τικῇ ἀναθυμιάσει, ἀλλὰ σύμμετρος, ὥστε μὴ λανθάνειν, οὐκ ἀπατώμεθα, 15
 ἀλλὰ λέγομεν ὑπνώττοντες, ὅτι φαίνεται μὲν τὸ εἰδῶλον τοῦτο ὅτι Σωκράτης
 ἐστίν, οὐκ ἔστι δὲ ἀλλ' ὁ τύπος Σωκράτους καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα. δῆλον
 οὖν ὅτι τὸ κατιὼν πνεῦμά ἐστι τοῦ τε ἀπατάσθαι καὶ μὴ αἶτιον, ὅπερ καὶ 20
 ἐν ταῖς νόσοις ἄνω ὄν.

Ὅτι δὲ καὶ μὴ παρόντων τῶν αἰσθητῶν μέχρι τινὸς μένει ἐν τοῖς
 10 αἰσθητηρίοις τὸ ἐγκατάλειμμα, καὶ ἐκ τούτων δῆλον. παραπλήσιον γὰρ τὸ
 πάθος ἐπὶ τε τούτων καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων ἔοικεν εἶναι· καὶ γὰρ ἐπὶ 25
 τῶν φερομένων τοῦ κινήσαντος οὐκέτι θιγγάνοντος κινεῖται· τὸ γὰρ κινήσαν
 ἐκίνησεν ἀέρα τινά, κακείνος πάλιν κινούμενος ἐκίνησεν ἕτερον, καὶ τοῦτον
 ὁ γὰρ τὸν τρόπον, ἕως ἂν στή, ποιεῖται τὴν κίνησιν καὶ ἐν ἀέρι καὶ ἐν ὑγροῖς.
 15 ὁμοίως δ' ὑπολαβεῖν τοῦτο δεῖ καὶ ἐπ' ἀλλοιώσεως· τὸ γὰρ | θερμανθὲν 279
 ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τὸ πλησίον θερμαίνει καὶ τοῦτο διαδίδωσιν ἕως τῆς ἀρχῆς·
 ὥστε καὶ ἐν ᾧ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἐπειδὴ ἐστὶν ἀλλοιώσις τις ἢ κατ' ἐνέργειαν
 αἰσθησις, ἀνάγκη τοῦτο συμβαίνειν. διὸ τὸ πάθος ἐστὶν οὐ μόνον αἰσθανο- 5
 μένοις ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις, ἀλλὰ καὶ πεπαυμένοις τῷ φανταστικῷ καὶ ἐν
 20 βᾶθει καὶ ἐπιπολῇ. φανερόν δ' ὅταν συνεχῶς αἰσθανώμεθα τι· μεταφε-
 ρόντων γὰρ τὴν αἰσθησιν ἀκολουθεῖ τὸ πάθος, οἷον ἐκ τοῦ ἡλίου εἰς τόπον
 ἀλαμπῆ καὶ ἀνῆλιν· συμβαίνει γὰρ μηδὲν ὅρᾶν διὰ τὴν ὑποῦσαν κίνησιν 10
 ἐν τοῖς ὅμμασιν ὑπὸ τοῦ φωτός. καὶ πρὸς ἐν χρώμα πολλὸν χρόνον
 βλέψωμεν ἢ λευκὸν ἢ χλωρόν, τοιοῦτον φαίνεται ἐν ᾧ ἂν τὴν ὄψιν μετα-
 25 βάλωμεν. καὶ πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες ἢ ἄλλο τι λαμπρὸν μύσωμεν, 15
 παρατηρήσας κατέναντι τοῦ λαμπροῦ κεκαλυμμένων τῶν βλεφάρων ὄντων
 φαίνεται κατ' εὐθυορίαν, ἢ συμβαίνει τὴν ὄψιν ὁρᾶν, πρῶτον μὲν τοιοῦτον
 τὴν χροάν, εἴτα μεταβάλλει εἰς φοινικῶν κάπειτα πορφυροῦν, ἕως ἂν εἰς
 τὴν μέλαιναν ἔλθῃ χροάν καὶ ἀφανισθῇ. καὶ ἀπὸ τῶν κινουμένων δὲ τὰ 20
 30 ὅμματα μεταβάλλει οἷον ἀπὸ τῶν ποταμῶν, μάλιστα δ' ἀπὸ τῶν τάχιστα
 ῥεόντων· φαίνεται γὰρ τὰ ἡρεμοῦντα κινούμενα. γίνονται δὲ καὶ ἀπὸ τῶν

9. 10 Mich. p. 65,27. 28

10—p. 33,2 Arist. p. 459 a 28—b 23

22 cf. Mich.

p. 65,30

25. 26 Mich. p. 65,32. 33

1 ἀντιλαβέσθαι Mich. SCA

4 post ἀναθυμιάσει add. ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς CaA, sed

A rursus del. (om. Mich.)

7 τε om. C

ὅπερ] ὥπερ C

11 ἔοικεν

εἶναι om. Arist. LU(S)

14 ἕως ἂν] μέχρι περ ἂν οὗ Arist. LSU

ὑγροῖς AB

(τοῖς ὑγροῖς Arist. praeter L): ὑγρῷ Ca

15 δ' Ca (Arist.): om. AB (Arist. Y)

17 post τις add. ἐστὶν B

18. 19 ἐν αἰσθανομένοις Arist. EMY

19 post prius

καὶ add. ἐν Arist. praeter LU

πεπαυμένων Arist. LSU

ἐν ante τῷ add. C

20 ἐπὶ πολλῷ AB

ἔτι a (corr. Spengel)

22 post τὴν add. ἔτι Arist. praeter EY

23 ἐν om. Arist. LSU

24 ἐν ᾧ] ὑφ' ᾧ Arist. EY, ἐφ' ὅπερ ceteri

24. 25 μετα-

βάλλωμεν Ca (Arist. ES)

28 ἔπειτα Arist. LSU

εἰς post κάπειτα add.

Ca (om. etiam Arist.)

29 καὶ αἱ ἀπὸ Arist. EMY

31 δὲ om. a

31. p. 33,1 καὶ ὑπὸ τῶν ὁσμῶν B

ἰσχυρῶν ὁσμῶν δύσσομοι τῶν ὁμοίων. φανερώς δὲ ταῦτα συμβαίνει, ὥς 25
λέγομεν.

Ἔστι δὲ ταχὺ τὰ αἰσθητήρια καὶ μικρὰς διαφορὰς αἰσθάνεται, σημεῖον
τὸ ἐπὶ τῶν ἐνόπτρων γινόμενον, περὶ οὗ καὶ κατὰ αὐτὸ ἐπιστήσας σκέψαι-
5 τις ἂν καὶ ἀπορήσειεν. ἅμα δὲ ἐξ αὐτῶν δῆλον, ὅτι ὥσπερ ἡ ὄψις πάσχει, 30
οὕτως καὶ | ποιεῖ τι. ἐν γὰρ τοῖς ἐνόπτοις τοῖς σφόδρα καθαροῖς, ὅταν 280
τῶν καταμηνίων τὰς γυναιξὶ γινομένων ἐμβλέψωσιν εἰς τὸ κατόπτρον, γίνεται
τὸ ἐπιπολῆς τοῦ ἐνόπτρου οἷον νεφέλη αἱματώδης· καὶ μὲν καινὸν ἢ τὸ 5
κατόπτρον, οὗ ῥῆδιον ἐκμάξαι τὴν τοιαύτην κηλῖδα, εἰ δὲ παλαιόν, ῥᾶν.
10 αἷτιον δέ, ὥσπερ εἴπομεν, ὅτι οὐ μόνον πάσχει ἡ ὄψις ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ
καὶ ποιεῖ τι καὶ κινεῖ, ὥσπερ καὶ τὰ λαμπρά· καὶ γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς τῶν
λαμπρῶν ἐχόντων χρῶμα. τὰ μὲν οὖν ὅμματα διάκεται ἐν τῇ καιρῷ τοῦ 10
τοιοῦτου πάθους ὥσπερ καὶ ἕτερον μέρος εὐλόγως τοῦ ὅλου σώματος· πάντα
γὰρ μεταβέβληνται τῇ τῶν καταμηνίων ἀγωγῇ, οἱ δὲ καὶ μᾶλλον φλεβώδεις
15 ὄντες. διὸ γινομένων τῶν καταμηνίων διὰ ταραχὴν καὶ φλεγμασίαν αἷμα- 15
τικὴν τοῖς μὲν ἄρρεσιν ἢ ἐν τοῖς σώμασι διαφορὰ ἀδηλός (ἀτενίζοντες γὰρ
ἐν τῇ προέσει τοῦ σπέρματος τῇ κατόπτρῳ οὐχὶ συγχينوῦμεν αὐτό), ἔνεστι
δὲ (ἢ γὰρ αὐτὴ φύσις σπέρματος καὶ καταμηνίων), ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι
λευκὸν καὶ ὅμοιον τῇ κατόπτρῳ οὐχὶ μεταβάλλει συγχινούμενον αὐτό· ὁ 20
20 μέντοι ἄλλῳ κινεῖται ὑπὸ τῶν καταμηνίων καὶ τὸν ἐπὶ τῶν κατόπτρων ἀέρα
συνεχῇ ὄντα ποιόν τινα ποιεῖ καὶ τοιοῦτον οἷον αὐτὸς πάσχει, ὁ δὲ τοῦ
κατόπτρου τὴν ἐπιφάνειαν. ὥσπερ δὲ τῶν ἱματίων τὰ μάλιστα καθαρά 25
τάχιστα κηλιδοῦται (τὸ γὰρ καθαρὸν ἀκριβῶς δηλοῖ ὅτι τι ἂν δέξηται, καὶ
μάλιστα τὰς ἐλαχίστας κινήσεις), οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων. ὁ δὲ χαλκὸς διὰ
25 μὲν τὸ λεῖος εἶναι αἰσθητὰς τὰς ἐν αὐτῷ κηλῖδας ἡμῖν ἐμποιεῖ, διὰ δὲ τὸ κα-
θαρὸν ἐκδηλούς. δεῖ δὲ νοῆσαι οἷον τρεῖς οὖσαν τὴν τοῦ ἀέρος ἀφῆν 30
30 καὶ ὥσπερ | ἔκμαξιν καὶ ἀναπλυσιν. ὥς γοῦν ἐν τοῖς λεῖοις σώμασι μάλ- 281
ιστα γίνεται ὁ φύφος διὰ τὸ μὴ θραύεσθαι ἐν αὐτοῖς τὸν ἀέρα μηδ' ὅλως
εἰς λεπτὰ κατακερατίζεσθαι, οὕτω καὶ ἐν τοῖς λεῖοις κατόπτοις αἱ κηλῖδες
30 διαδηλοῖ γίνονται διὰ τὸ μένειν οἷονεῖ μία διὰ τὴν τοῦ κατόπτρου λειότητα. 5

3—27 Arist. p. 459b23—460a18

18. 19 cf. Mich. p. 66,13

25 cf. Mich.

p. 66,16. 17

27—30 Mich. p. 66,17—21

1 ante τῶν add. καὶ ἐπὶ Arist. LU ταῦτά γε δὴ φανερώς συμβαίνει τοῦτον τὸν τρόπον
Arist. LSU συμβ. ταῦθ' Arist. EMY 3 post σημεῖον add. δὲ C
4 οὗ ὧν Arist. EMY καὶ κατὰ αὐτὸν Arist. LSU (καὶ αὐτοῦ U, καὶ αὐτοῦ EM)
5 αὐτοῦ Arist. LSU πάσχει ἡ ὄψις Arist. LS 6 ἐν γὰρ τοῖς AB Arist.:
καὶ γὰρ ἐν τοῖς Ca καθαρῶς om. A 8 prius τὸ AB Arist.: om. Ca post
νεφέλη add. τις Ca (om. etiam Arist.) 10 πάσχει τι Arist. S 12 λαμπρὸν]
λαμπρῶν καὶ α (Arist.) 13 propius accedit ad Arist. EMY 14 καταβέβληνται C
16 ὅμματα ex Arist. conicio 17 προδέσει B ἐν αὐτῇ τῇ add. C 19 οὐχὶ Ca
(cf. A): οὐ B οὐχὶ μεταβάλλει συγχ.] οὐχὶ συγχينوμ corr. in οὐ μεταβάλλει A συγχινού-
μενον Ca (cf. A): om. B 23 τάχιστα om. C 23. 24 καὶ τὸ (τὰ vel τῷ M) μάλιστα
Arist. EML 25 λεῖος] καθαρὸς Arist. EMY κηλῖδας] s. s. ἀφᾶς C 25. 26 καθαρὸν]
s. s. ἡγουν τὸ κατόπτρον C 30 μία διὰ AB (Mich.): μίαν διὰ Ca (μίαν Mich. a)

Comment. in Arist. V 6. Themist. (Sophon.) in Parv. Nat.

3

τοῦ δὲ μὴ ἀπείναι τάχιον ἐκ τῶν καινῶν κατόπτρων αἵτιον τὸ καθαρὸν εἶναι καὶ λεῖον· διαδύεται γὰρ διὰ τῶν τισούτων καὶ εἰς βάθος καὶ πάντη, διὰ μὲν τὸ καθαρὸν εἰς βάθος, διὰ δὲ τὸ λεῖον πάντη. ἐν δὲ 10 τοῖς παλαιοῖς οὐκ ἔμμενει, ὅτι οὐχ ὁμοίως εἰσδύεται ἡ κηλὶς, ἀλλ' ἐπι- 5 πολαιότερον. ὅτι μὲν οὖν καὶ ὑπὸ τῶν μικρῶν διαφορῶν γίνεται κίνησις, καὶ ὅτι ταχέϊα ἢ αἰσθησις, ἔτι δὲ καὶ ὅτι οὐ μόνον πάσχει ἀλλὰ καὶ ἀν- τιποιεῖ τὸ τῶν χρωμάτων αἰσθητήριον, φανερόν ἐκ τούτων. μαρτυρεῖ δὲ 15 τοῖς εἰρημένους καὶ τὰ περὶ τοὺς οἴνους καὶ τὴν μυρεψίαν συμβαίνοντα. τό τε γὰρ παρασκευασθὲν ἔλαιον ταχέως λαμβάνει τὰς τῶν πλησίον ὁσμὰς, 10 καὶ οἱ οἴνοι τὸ αὐτὸ τοῦτο πάσχουσιν· οὐ γὰρ μόνον τῶν ἐμβολλομένων ἢ ὑποκριναμένων, ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον τοῖς ἀγγείοις τιθεμένων ἢ πεφυκότων 20 ἀναλαμβάνουσι τὰς ὁσμὰς.

Πρὸς δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς σκέψιν ὑποκείμεθω ἐν μὲν ὅπερ ἐκ τῶν εἰρη- μένων φανερόν, ὅτι καὶ ἀπελθόντος τοῦ θύραθεν αἰσθητοῦ ἐμμένει τὰ 15 αἰσθητὰ αἰσθητὰ ὄντα, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι ῥαδίως ἀπατώμεθα περὶ τὰς 25 αἰσθήσεις ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες, ἄλλοι δὲ ἐν ἄλλοις, οἷον ὁ δειλὸς ἐν φόβῳ, ὁ δὲ ἐρωτικὸς ἐν ἔρωτι. ὥστε δοκεῖν ἀπὸ μικρᾶς ὁμοιότητος τὸν μὲν τοὺς πολέμιους ὄραν, τὸν δὲ τὸν ἐρώμενον· καὶ ταῦτα ὅσον ἂν ἐμπαθέστερος 30 ἦ, τοσοῦτον ἀπ' ἐλάσσονος ὁμοιότητος. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν 282 20 ὁργαῖς καὶ πάσαις ἐπιθυμίαις εὐαπάτητοι γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐν τοῖς πάθεσιν ὦσι. διὸ καὶ τοῖς πυρέττουσιν ἐνότε φαίνεται 5 ζῶα ἐν τοῖς τοίχοις ἀπὸ μικρᾶς ὁμοιότητος τῶν γραμμῶν συντιθεμένων, καὶ ταῦτ' ἐνότε συνεπιτείνει τοῖς πάθεσιν οὕτω, ὥστε, ἂν μὴ σφόδρα 25 σθῇ πρὸς αὐτά. αἷτιον δὲ τοῦ συμβαίνειν ταῦτα τὸ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν 10 δύναμιν κρίνειν τό τε κύριον, ὃ ἐστὶν ἡ διάνοια, καὶ ὃ τὰ φαντάσματα γίνονται, ὃ δὴ πῶς προσαγορεύμεν αἰσθησιν. τούτου δὲ σημεῖον ὅτι φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος τῇ αἰσθήσει ποδίαῖος, ὁ δὲ νοῦς ἀντιφάσκει ἔνδον μὴ τοσοῦτον 15 εἶναι ὅσος φαίνεται. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἔκριναν, τοσοῦτος ἂν 30 ἐδοξάζετο ὅσος καὶ ὁράται. ἐν τισι δὲ νόσοις οὐδὲν κωλύει τῆς αἰσθήσεως παρατραπείσης συννοεῖν καὶ τὸν νοῦν καὶ ταῦτοδοξεῖν περὶ τὰ φαινόμενα, ὥσπερ ἔνιοι τῶν ἐκστατικῶν κινουμένας τὰς γραμμὰς καὶ ζῶα οἰόμενοι· 20 καὶ τί δεῖ ἐπὶ νοῦ καὶ αἰσθήσεως τὴν κατὰ τὴν κρίσιν διαφορὰν ἐπιζητεῖν,

1—27 Arist. p. 460^a 18—b 19

26 Mich. p. 67,12

27—30 Mich. p. 67,27—31

31—p. 35,2 Mich. p. 67,19—24. 31—p. 68,1

1 ἐξίεναι Arist. LSU

3 μὲν γὰρ τὸ Arist. EMYU

4 εἰσδύεται C, ex Arist.

EMY (ἐνδύεται LSU) Spengel: εἰσδέχεται ABa

6 ἔτι δὲ καὶ cum Arist. LU (ἔτι δὲ

MS, καὶ EY)

9 formam textus LSU praebet

λαμβάνει ταχέως C

11 ὑποκριναμένων C

12 ἀναλαμβάνουσι C, ex Arist. Spengel: ἀναλαμβάνειν ABa

16. 17 οἱ δειλοὶ ἐν φόβοις, οἱ δὲ ἐρωτικοὶ Ca, sed v. Arist.

17 ἐν ἔρωτι Ca (Arist.):

ἔρωτι AB

18 ἐμπαθέστερος Ca (Arist. EMY): ἐμπαθέστερον AB (Arist. LSU)

20 καὶ ἐν πάσαις Arist. EMY

23 ἐὰν Arist. MSU

ante μὴ add. μὲν Arist. EYL

24 ἂν Arist. EL

29 ἔκρινον Mich.

31 συννοεῖν B: συννοεῖν ACa

33 alt. τὴν om. C

ὅπου γε καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν αἰσθησέων οὐχ εἰς 6 λόγους, ἀλλὰ τῶν κυριω-
 τέρων καὶ αἱ δυνάμεις ἀκριβέστεραι οἷον ἐπὶ ἀφῆς καὶ ὄψεως; ἐν γὰρ τῇ
 ἐπαλλάξει τῶν δακτύλων τῇ μὲν ἀφῇ τὸ ἐν δύο φαίνεται, τῇ δὲ ὄψει οὐ· 25
 κυριωτέρα γὰρ τῆς ἀφῆς ἢ ὄψις. εἰ δ' ἦν ἡ ἀφῆ μόνη ἢ τὴν κρίσιν
 5 ἄμωφ εἶχον μίαν, κἂν ἐκρίνομεν τὸ ἐν δύο. τοῦ δὲ διαψεύδεσθαι αἵτιον,
 ὅτι οὐ μόνον τοῦ αἰσθητοῦ κινουμένου φαίνεται ἀδήγητες, ἀλλὰ καὶ τῆς 30
 αἰσθήσεως κινουμένης αὐτῆς, ἐὰν ὡσαύτως κινῆται, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ 283
 αἰσθητοῦ; λέγω δ' οἷον ἡ γῆ δοκεῖ τοῖς πλέουσι κινεῖσθαι κινουμένης τῆς
 ὄψεως ὑπ' ἄλλου.
 10 Ἐκ δὲ τούτων φανερόν, ὅτι οὐ μόνον ἐρηγορότων αἱ κινήσεις εἰσὶν 5
 αἱ ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων γινόμεναι τῶν θύραθεν καὶ τῶν ἐκ τοῦ σώματος
 ὑπαρχουσῶν, ἀλλὰ καὶ ὅταν γένηται τὸ πάθος τοῦτο ὃ καλεῖται ὕπνος, καὶ
 μᾶλλον τότε φαίνονται. μεθ' ἡμέραν γὰρ ἐκκρούονται ἐνεργουσῶν τῶν αἰ-
 σθήσεων καὶ τῆς διανοίας καὶ ἀφανίζονται ὥσπερ παρὰ πολὺ πῦρ ἔλασσαν 10
 15 καὶ λῦπαι καὶ ἥδοναι μικραὶ παρὰ μεγάλας, παυσαμένων δὲ ἐπιτολᾷζει καὶ
 τὰ μικρά· νύκτωρ δὲ δι' ἀρχίαν τῶν κατὰ μόριον αἰσθήσεων καὶ ἀδυνα-
 μίαν τοῦ ἐνεργεῖν διὰ τὸ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τὸ ἐντὸς γίνεσθαι τὴν τοῦ θερμοῦ 15
 παλίρρυσιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αἰσθήσεως καταφέρονται, τὴν καρδίαν, καὶ
 γίνονται φανεραὶ καθισταμένης τῆς ταραχῆς. δεῖ δὲ ὑπολαβεῖν ἐπὶ τούτων
 20 ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν βευσμάτων· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ τὰς μικρὰς δόνας τὰς ἐν τοῖς
 ποταμοῖς φερομένας πολλάκις μὲν ὁμοίας εἶναι, πολλάκις δὲ διαλυομένας 20
 εἰς ἄλλα συμβαίνει σχήματα διὰ τὴν ἀντίκρουσιν, οὕτω κἀνταῦθα τὴν κίνησιν
 ἐκάστην γίνεσθαι, λέγω δὲ κίνησιν τὴν εἰδωλικὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιφορὰν
 τοῦ ἐγκαταλείμματος, καθ' ἣν ἡ ἐν ἐκείνῃ αἰσθητικῇ ψυχῇ διεγείρεται. 25
 25 καὶ καθάπερ ἐκεῖ ἡ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον σχῆμα μεταβολὴ οὐκ ἄμεσος,
 οὕτω καὶ ἡ ἐκάστου εἰδώλου κινήσις ὅντος ἐν ὑποκειμένῳ τῷ πνεύματι ἢ
 τῷ αἵματι ἢ τῇ καρδίᾳ, ὅταν | μὴ αὐτὴ μεσῇ ἀλλ' ἀντικρουσθῇ, διὰ 284
 πολλῶν τῶν μεταξὺ φθάνει πρὸς τὸ ἔσχατον. ἀναγκαῖον οὖν τὴν πρώτην
 αἴσθησιν μὴ ὑπὸ μόνων τοῦ τε ἐξ οὗ καὶ εἰς ὃ κινεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ
 30 τῶν μεταξὺ. ὥς γὰρ τόδε τὸ νέφος εἰ βροχὸς ἐστὶ λένοντι, εἴτα μεταβαλὼν 5
 διὰ τινων μεταξὺ εἰς ἀνθρώπου ἦλθεν ὁμοίωμα, οὐ μόνον τὸ τοῦ λένοντος
 καὶ ἀνθρώπου εἶδεν ἡ ψυχὴ σχῆμα ἀλλὰ καὶ τὰ μεταξὺ, εἴτε ἡδέα ἦσαν
 αὐτῇ καὶ κεχαρισμένα εἴτε ἄλλως λυπηρὰ καὶ οὐκ εὐθυμα, οὕτω καὶ ἡ 10

3—5 Arist. p. 460^b 20—22, Mich. p. 68,2—9
 20—p. 36,2 Mich. p. 68,24—69,11

5—20 Arist. p. 460^b 22—461^a 8

3 ἀπαλλάξει A 4 ἀφῆς] φαντασίας Arist. EM 5 διαψεύσθαι Arist. praeter LS
 6 αἰσθητικοῦ a (corr. iam Spengel) 7 ὡσαύτως om. Arist. EMY post ὥσπερ add.
 καὶ Arist. EMY 8 τοῖς πλέουσι δοκεῖ B, sed v. Arist. 10 δὴ C ex Arist. Spengel:
 δὲ ABa 11 αἰσθημάτων Arist. praeter L 13 γὰρ] μὲν γάρ Arist. praeter M
 συνεργουσῶν Arist. EMY 15 μικραὶ om. B 20 ὥσπερ C 22 οὕτως ἐνταῦθα C
 (οὕτω καὶ Mich. a, οὕτω ceteri) 24 ἐν om. a ἐκείνῃ Spengel ἐκείνοις AB,
 sed cf. Mich. 30 εἰ om. C μεταβαλὼν C 31 ἦλθεν] ἦκεν Ca 32 εἶδεν
 AC Mich.: οἶδεν Ba (corr. Spengel) 33 καὶ κεχαρισμένα] εἴτε κεχαρισμένα A

πρώτη αἰσθησις οὐ μόνον τῶν ἄκρων ἐν τοῖς ὕπνοις αἰσθάνεται, ἀλλὰ καὶ
 τῶν μετὰξὺ. ταῦτα δὲ ἢ τερατώδη πάντως ἢ προσηγνῇ καὶ κατὰ φύσιν.
 διὸ καὶ μετὰ τὴν τροφὴν καὶ πᾶντο νέοις οὖσιν, οἷον τοῖς παιδίοις, οὐ
 γίνεται ἐνύπνια· πολλὴ γὰρ ἡ κίνησις διὰ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς θερμότητα. 15
 5 ὥστε καθάπερ ἐν ὑγρῷ, ἐὰν σφόδρα κινή τις, ὅτε μὲν οὐδὲν φαίνεται
 εἰδῶλον, ὅτε δὲ φαίνεται μὲν διεστραμμένον δὲ ἀάμπαν, ὥστε φαίνεσθαι
 ἀλλοῖον ἢ οἷον ἦν, [τοῦ] ἡρεμήσαντος δὲ καθαρὰ καὶ φανερά, οὕτω καὶ ἐν 20
 τῷ καθεύδειν τὰ φάσματα καὶ αἱ ὑπόλοιποι κινήσεις αἱ συμβαίνουσιν ἀπὸ
 τῶν αἰσθήσεων ὅτε μὲν ὑπὸ μείζονος οὔσης τῆς εἰρημένης κινήσεως ἀφανί-
 10 ζονται ἀάμπαν, ὅτε δὲ τετραραμμένοι φαίνονται αἱ ὄψεις καὶ τερατώδεις καὶ
 χεῖρονα τὰ ἐνύπνια, οἷον τοῖς μαλαγγολοῖς καὶ πυρᾶσσουσι καὶ οἰνωμένοις· 25
 πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πάθῃ πνευματώδη ὄντα πολλὴν ποιεῖται τὴν κίνησιν
 καὶ ταραχὴν. καθισταμένου δὲ καὶ διακρινομένου τοῦ αἵματος ἐν τοῖς ἐναί-
 μοις σφριζομένη τῶν αἰσθημάτων ἡ κίνησις ἀφ' ἐκάστης τῶν αἰσθήσεων 285
 15 ἐρρωμένα τε ποιεῖ τὰ ἐνύπνια καὶ φαίνεσθαι τε καὶ δοκεῖν. δοκεῖ μὲν γὰρ
 τὰ ἀπὸ τῆς ὄψεως καταφερρόμενα ὄραν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἀκοῆς ἀκοῦειν,
 ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων· τῷ γὰρ ἐκεῖθεν ἀφικνεῖ- 5
 σθαι τὴν κίνησιν πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐγρηγόρως δοκεῖ ὄραν καὶ ἀκοῦειν
 καὶ ὅλως αἰσθάνεσθαι. εἰ γὰρ ἡ ὄψις μὴ ἀπατηθῇ ἐν τῇ τῶν δακτύλων
 20 ἐπαλλάξει ἐπίσης τῇ ἀφῇ, οὐδ' ἐν τοῖς ὕπνοις ἀπατηθήσεται ἡ αἰσθητικὴ
 ψυχὴ, ἀλλ' ἡ μὲν ἀπτική δύναμις τὸ ἐν δύο λέγει, ἡ δὲ ὁρατικὴ ἐγρηγό- 10
 ρως ἀντέχεται καὶ ἀντιφάσκει, ὡς τὰ δοκοῦντα δύο οὐκ εἰσι δύο, ἀλλ' ἓν.
 εἰ δὲ ἡ ὄψις οὐκ ἀπατᾶται ἐν τούτοις ὡς τῆς ἀφῆς λογικωτέρα, πολλῷ
 μᾶλλον τὸ κυρίως κριτήριον, ἡ διάνοια, εἴπερ μὴ κατέχεται ὑπερβαλλούσῃ 15
 25 τῇ ἐπικαταφορᾷ τοῦ πνευματώδους ὑγροῦ. ὅλως γὰρ τὸ ἀφ' ἐκάστης
 αἰσθήσεως ἰκνούμενον πρὸς τὴν ἀρχὴν συντίθεται ἡ ἀρχή, ἐὰν μὴ ἑτέρα
 κυριωτέρα ἀντιφῇ· ἀπλῶς γὰρ ὅποῖον ἂν διαπορθεύσῃ ἡ ἀφῇ ἢ ὄψις ἢ
 ἄλλη τις τῶν αἰσθήσεων, τοιοῦτον αὐτὸ εἶναι λέγει ἡ πρώτη αἰσθησις· 20
 ὥστε καὶ τὸ ἐν ἂν ὡς δύο παρὰ τῆς ἀφῆς εἰσαγγελθῇ ἢ ὁ ἥλιος ποδῖαιος

3—19 Arist. p. 461^a 11—b 1
cf. p. 31,8. 9. 38,31. 44,16

19—24 Mich. p. 70,5—15

24—26 ipse addidit,

26. 27 Arist. p. 461^b 3. 4

27—p. 37,2 Mich. p. 70,19—28

2 τὴν ante φύσιν add. C

3. 4 οἷον—ἐνύπνια AB Arist.: οὐ γίνεται οἷον ἐνύπνια τοῖς

παιδίοις Ca

4 τῆς Ca Arist.: om. AB

5 οὐδὲν a: evan. B

7 τοῦ ex

Arist. del. Spengel

8 φαντάσματα C ex Arist. conl. Spengel, sed cf. p. 41,26

prins ai Ca Arist.: om. AB

ὑπὸ C

9 αἰσθημάτων Arist. praeter L

10 ὄψεις]

κινήσεις C

11 χεῖρονα cum Arist. LSU (οὐχειρομένα E, οὐχερρωμένα Y, οὐκ ἐρρω-

μένα M)

12 ποιεῖ Arist. praeter LU

14 ἐκάστου Arist. praeter L

αἰσθήσεων]

αἰσθημάτων Arist. EY, αἰσθητηρίων M

15 τε om. B

φαίνεται τε δοκεῖν AB

τε] τι Arist. praeter L

17 ante γὰρ add. μὲν Arist. praeter LU

18 ἐγρη-

γορῶς Arist. YLS, Spengel

19 ἀπατηθῇ AB

20 ἐπίσης AB Mich.: ὁμοίως Ca

21. 22 ἐγρηγόρως male del. Spengel, habet etiam Mich.

24 κατέχοιτο C

26 ἀρχή, ἐάν] ψυχὴ ἂν C

27 διαπορθεύσῃ Ca (Mich. Pa): διαπορθεύσει AB (Mich.

SUR)

ἢ ἡ ὄψις Mich. Sa

28 εἶναι om. C (habet etiam Mich.)

παρὰ τῆς ὁράσεως μὴ ὄντος τοῦ ἐπικρίνοντος, ὡς δύο τε τὸ ἐν φαντα-
 σθήσεται καὶ ὁ ἥλιος τοσοῦτος ὑποληφθήσεται. νυνὶ δὲ φαίνεται μὲν πάν- 25
 τως, δοκεῖ δ' οὐ πάντως ἅπαν τὸ φαινόμενον, ἂν μὴ τὸ ἐπικρίνον κα-
 τέχνηται, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἢ μὴ τὴν οἰκίαν κινῆται καὶ προσφυῇ
 5 κίνησιν. ὥσπερ δ' εἶπομεν, ὅτι ἄλλοι δι' ἄλλο πάθος εὐεξαπάτητοι, οὕτως
 ὁ καθυέδων διὰ τὸν ὕπνον καὶ τὸ κινεῖσθαι τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰλλα τὰ 286
 συμβαίνοντα περὶ τὴν αἴσθησιν, ὥστε μικρὰν ἔχον ὁμοιότητα φαίνεται ἐκείνο.
 ὅταν γὰρ καθυέδῃ, κατιόντος τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν
 συγκατέρχονται καὶ αἱ ἐνοῦσαι ὡς ἐν ὑποκειμένῳ κινήσεις καὶ τύποι τῶν 5
 10 αἰσθητῶν, αἱ μὲν δυνάμει αἱ δὲ ἐνεργείᾳ, εἴτουν αἱ μὲν μέλλουσι καὶ οὐπω,
 αἱ δὲ πάρεσι καὶ κινῶσι τὴν αἰσθητικὴν ἀρχὴν εἰς ἀντίληψιν, ὡς συμβαί-
 νειν ἐν τῇ κινήσει τηρὶ τῇ πρώτῳ εἰσελθούσῃ τὴνδ' ἐπιπολάζειν τὴν μετ' 10
 αὐτὴν ἐνεργήσουσαν, ταύτης φθαρείσης τὴν ἐφεξῆς εἰσιέναι.

Καὶ πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν, ὥσπερ οἱ πεπλησμένοι βράτραχοι οἱ ἀνιόντες
 15 ἐν τῷ ὕδατι τηκομένου τοῦ ἁλός. εἰ γάρ τις βατράχους ξυλίνους ὑποθεῖτο
 πέντε τυχόν τὸν ἀριθμὸν ἐν πίστῳ ἁλὸς ἐμβεβλημένους πεπληρωμένῳ καὶ 15
 συντεθειμένῳ ἄνωθεν κάτω καὶ κατὰ διαστήματα, ὡς τοὺς ἄκρους τὸν μὲν
 πρὸς τῷ χεῖλει κεῖσθαι, τὸν δὲ ἐν τῷ πυθμένι, καὶ τοὺς μέσους ἀναλόγως,
 κρυπτομένους δὲ πάντας, εἰτα τὸ ἅλας ἄνωθεν ἄρξεται τήκεσθαι, πρῶτως 20
 20 ἐπιπολάσει τῷ ὕδατι καὶ ἐνεργείᾳ αἰσθητὸς γενήσεται ὁ πάντων ἀνώτατος
 βράτραχος, εἰτα προϊούσης τῆς τήξεως ὁ μετ' αὐτὸν καὶ μετ' ἐκείνον ὁ
 ἕτερος, τελευταῖος δὲ πάντων τακέντος τοῦ ἁλατος ὁ ἔσχατος ἀναβήσεται.
 οὕτω καὶ αἱ κινήσεις ἐν τῷ ὕπνῳ καὶ τὰ τῶν αἰσθητῶν εἰδῶλα αἱ μὲν 25
 25 πρῶτως ἀπαντῶσαι πρῶτως καὶ ἐνεργήσουσιν, αἱ δὲ δυνάμει οὔσαι καὶ
 μέλλουσαι ἀνιεμένου ποτὲ τοῦ κωλύοντος αἵματος καὶ λυομένου, ἔτι δὲ
 λεπτυνομένου καὶ καθαιρομένου τοῦ ὑπολειφθέντος ἀκριβέστερον ἐνεργή- 287
 σουσιν· ὅθεν οἱ τελευταῖοι τῶν ὕπνων εὐθυονερότεροι, καὶ καθαρώτερα τῇ
 ἀρχῇ τὰ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις τῶν αἰσθητῶν τότε προσιπτόουσιν ὁμοιώματα,
 ὡς ἤδη τοῦ ταράττοντος ἡρεμήσαντος. ἢ μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐνυπνίοις τῶν 5
 30 φαντασμάτων μεταβολὴ τῇ ἐν τοῖς νέφρεσιν ὅμοιον, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται,
 ἃ παρεικάζουσιν ἀνθρώποις καὶ κενταύροις ταχέως μεταβάλλοντα. κοινῶς

2—10 Arist. p. 461^b5—13

10. 11 ipse addidit

12. 13 cf. Mich. p. 72,7.8

14. 15 Arist. p. 461^b15. 16

15—p. 38,4 Mich. p. 72,10—35 liberius adhibuit

1 ἐπικρίναντος C τε om. C

3 sim. ἐὰν τὸ ἐπικρίνον μὴ Arist. SU, ἀλλ' ἐὰν

(ἂν EI.) τὸ ἐπικρίνον ceteri 7 ὥστε] ὡς a: ὥστε τὸ Arist.

9 καὶ αἱ ἐνοῦσαι]

αἱ ἐνοῦσαι Arist. EMY, καὶ ἐνοῦσαι L, καὶ κινῶσαι αἱ ἐνοῦσαι SU 10 ἤγουν conicio

13 <καὶ> ταύτης (Mich.) vel ταύτης <δὲ> conl. Spengel

14 ἀλλήλαις C δὲ vel

δὴ ante ἔχουσιν Arist. praeter L

15 ξυλίνους AB Mich.: om. Ca ὑπόθοιτο

B, e corr. A

16 τὸν πέντε ἀριθμὸν τυχόν a (sed πέντε φέρε εἰπεῖν τὸν ἀριθμὸν

Mich.) 17 συντεθειμένῳ] ω mutavit in ους C κατὰ] τὰ B τὸν] τοὺς C

18 κεῖσθαι] κινεῖσθαι B τὸν] τοὺς C

19 ἄρξεται B

22 πάντως B, e

corr. A 26 ὑποληφθέντος B

27. 28 τῆς ἀρχῆς conicio

28 αἰσθητῶν

B (evan. A) cf. Mich.: ὑπνούντων Ca

προσπέσωσιν B: προσπέσασιν A

29 μὲν

B (evan. A): om. Ca

δὲ τῶν ἐν ὕπνῳ φαινομένων ἔκαστον ὑπόλειμμά ἐστιν, ὡς ἐν ἀρχαῖς 10
ἐλέχθη, τοῦ ἐνεργείᾳ αἰσθημάτων, καὶ ἀπελθόντος τοῦ ἀληθοῦς αἰσθητοῦ,
ἔταν μὴ κατέχγεται ὑπὸ τοῦ κατελθόντος αἵματος τὸ ἐπικρίνον, ἀληθὲς
εἰπεῖν ὑπνώττοντα, ὅτι τοῦτο οὐ Κορίσκος, ἀλλ' οἷον Κορίσκος καὶ εἰδῶλον,
5 καὶ διὰ τούτου τὴν ἀληθινὴν διανοεῖται Κορίσκον· ἔταν δὲ παντελῶς 15
κατέχγεται, ὥστε τὸ ἥμιον καὶ τὸ εἰδῶλον δοκεῖν αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθές, οὐ
κινεῖται ὑπὸ τῶν εἰδῶλων ὡς αἰσθανόμενον καὶ τρόπον τινα ἐρηγορός, ἀλλ'
ὡς ἀναίσθητον, καὶ τσαύτη τοῦ ὕπνου ἢ δύναμις, ὥστε ποιεῖν τοῦτο λαν- 20
θάνειν. ὥσπερ οὖν εἴ ποτε λανθάνει ὑποβαλλόμενος ὁ δάκτυλος τῷ ὀφθαλ-
μῷ, οὐ μόνον φανεῖται, ἀλλὰ καὶ ὁῶσι δύο τὸ ἐν, ἔταν δὲ μὴ λανθάνη,
φανεῖται μὲν, οὐ ὁῶσι δέ, οὕτω καὶ τοῖς ὕπνοις, ἃν μὲν αἰσθάνηται ὅτι
καθεύδει καὶ πρὸς τούτῳ τοῦ ἐνυπνίου, φανεῖται μὲν, λέγει δέ τι ἐν αὐτῷ 25
ὅτι φαίνεται μὲν Κορίσκος τόδε τὸ φάντασμα, οὐκ ἔστι δέ (πολλάκις γάρ τις
καθεύδων καὶ συναίσθόμενος λέγει ἐν τῇ ψυχῇ ὅτι ἐνύπνιον τὸ φαινόμενον).
15 ἐάν δὲ λανθάνῃ ὅτι καθεύδει, συνήσεται καὶ οὐδὲν ἀντιφῆσει τῇ φαντασίᾳ. 30
"Ὅτι δ' | ἀληθὴ λέγομεν καὶ εἰσι κινήσεις φανταστικά καὶ τύποι 288
καὶ εἰδῶλα τῶν αἰσθητῶν ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ, τῇ καρδίᾳ, καὶ μὴ
παρόντων τῶν πραγμάτων καὶ ἡρεμουσῶν τῶν αἰσθήσεων, περὶ αὐτὰ καὶ ἡ
τῶν ἐνυπνίων πᾶσα δραματογραφία συνίσταται, ὅλην ἐκείθεν. ὁ γὰρ ἐν τοῖς 5
20 δευτέροις, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῷ πρώτῳ, καὶ εἴ εἰσιν ἐν τοῖς ἄλλοις αἰσθη-
τηρίοις εἰδῶλα καὶ ἐγκαταλείμματα καὶ μὴ ἐνεργοῦσι, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ
καρδίᾳ, ἀφ' ἧς καὶ τὸ εἶναι τούτοις καὶ ἐνεργεῖν. ὅτι δὲ εἰσι, φανερόν, 10
ἐάν τις προσέχων πειρωτὸ μνημονεύειν αὐτὸν πάσχομεν ἐγειρόμενοι, ἔταν ἡ
ἐγερσις γένηται πλησίον τῆς καταφορᾶς. ἐνίοτε γὰρ τὰ φαινόμενα εἰδῶλα
25 καθεύδοντι φωράσει ἐγειρόμενος κινήσεις οὐσας ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις· ἃν
γὰρ ὑπνώττων τις ὅρᾳν ἄρξῃται ἐνύπνιον καὶ εὐθὺς ἐγερθῇ, ὅρᾳ εἰδῶλα 15
πρὸ ὀμμάτων· ἐνίοις γὰρ τῶν νεωτέρων καὶ πάμπαν ἀκριβῶς διαβλέπουσιν,
ἐάν ᾤ σκότος, φαίνεται εἰδῶλα πολλὰ κινούμενα, ὥστ' ἐγκαλύπτεσθαι
πολλάκις φοβούμενους. ταῦτα δὲ ἦν αἱ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπὸ τῶν 20
30 αἰσθητῶν κινήσεις. ἐκ δὲ τούτων ἀπάντων συλλογισσασθαι δεῖ, ὅτι ἔστι τὸ
ἐνύπνιον φάντασμα ἐν ὕπνῳ κατεχομένου τοῦ κυρίου καὶ ἐπικρίνοντος. ὥστε

5—8 Mich. p. 73,17—19

8—15 Arist p. 461^b29—462^a8

12 τοῦ ἐνυπνίου

e Mich. p. 73,31

16—24 Mich. p. 74,13—25 liberius adhibuit

24. 25 Arist.

p. 462^a11. 12

26. 27 Mich. p. 74,27. 28

27—29 Arist. p. 462^a12—15

29. 30 Mich. p. 75,3. 4

30 Arist. p. 462^a15. 16

31 κατεχομένου—ἐπικρίνοντος

ipse addidit

31—p. 39,3 Mich. p. 75,5—11

1 ἐστιν om. B (habet Mich.)

2 ἐν τῇ ante ἐνεργείᾳ add. B (Arist., om. Mich.)

3 ἀληθὲς ABC Mich.: ἐνεστιν ἀληθὲς a (cf. Arist.)

5 διὰ τοῦτο C ὅτε A

7 αἰσθανόμενος C ἐρηγορός AB Mich. Spengel: ἐρηγορός Ca

8 ἀναίσθητος C

9 λανθάνει B (Arist. SUY¹)

ὑπολαμβάνόμενος B

10 ὁῶσι AB

11 ἐάν Arist. EMS

γάρ post μὲν add. B

12 φαίνεται Arist. praeter L

13 τόδε] τοῦτο C

οὐκέτι A

14 καθεύδων τις Arist. LSUY, καθεύδοντος EM

λέγει τι Arist. EM

15 ἀντιφῆσι Arist. praeter EY

23 πειρᾶται Arist. Mich. SCa

24 ἐγρήγορος C.

sed v. Mich.

27 καὶ ἐν. γε Arist. MS

28 ἂν Arist. LS

29 ἦν AB (ἦσαν

Mich.): ἐστιν Ca

31 κυρίου καὶ] μορίου τοῦ C

οὔτε τὰ εἰρημένα εἰδῶλα καὶ φαντάσματά εἰσιν ἐνύπνια οὐθ' ὅτι ἄλλο 25
 λευόμενων καὶ ἐνεργουσῶν τῶν αἰσθήσεων φαίνεται, οὔτε τὸ ἐν ὕπνῳ
 φάντασμα ἅπαν, εἰ μὴ συγκατέχοιτο ἡ διάνοια μὴ ἐπικρίνουσα τὸ ὁρώμενον.
 καὶ ὃ δὲ συμβαίνει ἐνίοις αἰσθάνεσθαι πῃ καὶ ψόφῳ καὶ χυμῶν καὶ φωτὸς
 5 καὶ ἀφ' ἧς, ἀσθενικῶς μέντοι καὶ οἷον πόρρωθεν, οὐκ ἔστιν ἐνύπνιον· οἱ γὰρ 30
 ὑπνώττοντες καὶ μεταξὺ ὄντες τοῦ τε ἀπλῶς ἐρηγορότος καὶ τοῦ καθέξου- 289
 ὄντος, ἐάν τις ψοφῇ ἢ φῶς κρατῶν διέρχεται, αἰσθάνονται καὶ τοῦ φωτὸς
 καὶ τῶν ψόφων, ἀκούσι δὲ ἐν ὁνείρῳ τούτων αἰσθάνεσθαι, ὥστε καὶ 5
 πολλοὶ ἐγερθέντες λέγουσι πρὸς αὐτούς· σὺ ψοφεῖς ἢ σὺ τὸ φῶς κατέχεις·
 10 μὰ τὸν ἥλιον, ἐδόκουν ὄναρ ταῦτα ὄραν, τάχα δὲ οὐκ ὄναρ ἦ, ἀλλ' ἀληθῆ.
 ὥς γὰρ ἔχει ὁ ἀπλῶς ἐρηγορῶς πρὸς τὸν πῇ ἐρηγορότα, οὕτως καὶ ἡ
 ἀπλῶς αἰσθησις πρὸς τὴν πῇ αἰσθησιν. οὗτοι γοῦν πολλάκις καθυδόντες 10
 καὶ μὴ ἔχοντες ἐγκεκλεισμένα τὰ βλέφαρα ἀλλ' ἡρέμα καὶ ὀλίγον
 ἠνευγμένα καὶ ὁρῶντες τὸ τοῦ παρακειμένου λύχνου φῶς καὶ ὄναρ
 15 οἶόμενοι διεγερθέντες εὐθὺς ἐγνώρισαν τὸ τοῦ λύχνου ὄν, καὶ ἀλεκτυόνων
 καὶ κυνῶν φωνὴν ἡρέμα ἀκούοντες καὶ νομίζοντες ἐνύπνια εἶναι ἐγερθέντες 15
 σαφῶς ἐγνώρισαν μὴ ταῦτα εἶναι. ἔνιοι δὲ καὶ ἀποκρίνονται ἐρωτώμενοι
 πολλάκις, οὐ μνημονεύουσι δὲ ἐγερθέντες ὡς ἀπεκρίθησαν. καὶ ὅτλην ὡς
 οὔτε ἀπλῶς ἐρηγορότες ἦσαν (ἦ γὰρ ἂν ἐμνημόνεον) οὔτε καθάπαξ 20
 20 ἐκάθευδον· οὐ γὰρ ἂν ἀπεκρίθησαν. τῶν οὖν εἰρημένων οὐδὲν ἐνύπνιον
 φατέον, οὐδ' ὅσαι δὴ ἐν τῷ ὕπνῳ γίνονται ἀληθεῖς ἔννοιαι παρὰ τὰ
 φαντάσματα (λέγω δὴ τὰς κρίσεις, αἷς συναισθόμεθα ὁνειρώττοντες ὅτι
 ὁνειρώττομεν), ἀλλὰ τὸ φάντασμα τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεως τῶν αἰσθημάτων, 25
 ὅταν ἐν τῷ καθυδεῖν καὶ ἡ καθυδεῖ, τοῦτ' ἐστὶν ἐνύπνιον. ἦδη δέ τιαι
 25 συμβέβηκε μηδὲν ἐνύπνιον ἑωρακέναι κατὰ τὸν βίον, ταῖς δὲ πόρρω προ-
 ελθοῦσης τῆς ἡλικίας ἰδεῖν πρότερον μὴ ἑωρακῆσι. | τὸ δ' αἴτιον τοῦ μὴ 290
 γίνεσθαι πρότερον παραπλήσιον φαίνεται τῷ ἐπὶ τῶν παιδῶν καὶ μετὰ τὴν
 τροφὴν· ὅσοις γὰρ συνέστηκεν ἡ φύσις, ὥστε πολλὴν ἀναθυμίασιν πρὸς τὸν
 ἄνω τόπον ἀναφέρεσθαι, ἡ καταφερομένη ποιεῖ πληθὺς κινήσεως, τούτοις 5
 30 ἐυλόγως οὐδὲν φαίνεται φάντασμα, προϋούσης δὲ τῆς ἡλικίας οὐδὲν ἄτοπον
 τὸ φανῆναι ἐνύπνιον· μεταβολῆς γὰρ τινος γινομένης ἢ καθ' ἡλικίαν ἢ
 πάθος ἀναγκαῖον συμβῆναι τὴν ἐναντίωσιν ταύτῃ.

4. 5 Arist. p. 462^a 19—21

5—17 Mich. p. 75, 15—76, 2

17. 18 Arist. ib.

v. 25

18—20 Mich. p. 76, 1—3

20—22 Arist. ib. 27—29

22 Mich. p. 76, 4. 5

23—32 Arist. p. 462^a 29—^b 11

1 οὐθ' Spengel: οὐδ' libri

3 alt. μὴ om. C

7 κρατῶν male Spengel

8 ὁνειρῳ]

οἶκω C, ὕπνω in mg. C²

9 αὐτοὺς Spengel

10 ταῦτα om. C: τάχα] τὰ C

12 ἀλλὰ καὶ πολλοὶ καθυδόντες Mich.

18 ἀπεκρίθησαν AB Mich.: ἀπεκρίναντο Ca

20 ἀπεκρίθησαν AB (Mich. SpA): ἀπεκρίναντο Ca (ἀπεκρίνοντο Mich. CR)

24 καὶ ἡ] ἡ, ἡ

Arist. MLSU (ἡ EY) 25 ante μηδὲν add. ὥστε Arist. praeter EY

25. 26 ad formam

textus EMY proxime accedit παρελθοῦσης ACa, sed v. Arist.

27 φαίνεται τῷ—τροφὴν

(28) cum Arist. EMYc i m (sed παιδίων), τι δεῖ νομίζειν, ὅτι οὐδὲ μετὰ τὴν τροφὴν LSU

τῷ] τῶν Ca (corr. Spengel)

27. 28 τὰς τροφὰς Ca

28 post γὰρ add. τοῦτον τὸν

τρόπον Arist. LSU

29 ἀναφέρεσθαι om., προσπίπτειν (vel προσεμπ.) ante ἀναθυμίασιν add.

Arist. LSU

30 οὐδὲ A

31 τὸ om. Ca (Arist. praeter LS)

γενομένης Arist. LSU

Περὶ δὲ τῆς μαντικῆς τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις γινομένης καὶ λεγομένης 5
 συμβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων οὔτε καταφρονῆσαι ῥάδιον οὔτε πεισθῆναι.
 τὸ μὲν γὰρ πάντας ἢ πολλοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν τι σημειῶδες καὶ τῶν
 5 μελλόντων προμάντευμα τὰ ἐνύπνια παρέχεται πίστιν ὡς ἐξ ἐμπειρίας λε-
 γόμενον· πεῖθει γὰρ ἡμᾶς, ὡς σημειώδη τὰ καθ' ἑκάστην γινόμενα. καὶ 10
 τὸ περὶ ἐνίων εἶναι τὴν μαντικὴν ἐν τοῖς ἐνυπνίοις οὐκ ἄπιστον· ἔχει γὰρ
 τινα λόγον· μικροῦ δεῖν καὶ περὶ πάντων τῶν ἐνυπνίων αἰηθεῖν ἂν τις ὡς
 ἔχει τι σημειῶδες. τὸ δὲ μηδεμίαν αἰτίαν εὐλογον ὁρᾶν, καθ' ἣν ἂν 15
 10 γίνοιτο, διαπιστεῖν ποιεῖ. τό τε γὰρ θεὸν εἶναι τὸν πέμποντα, πρὸς τῇ
 ἄλλῃ ἀλογίᾳ καὶ τὸ μὴ τοῖς βελτίστοις καὶ φρονιμωτάτοις, ἀλλὰ τοῖς
 τυχοῦσι πέμπειν ἄλογον. ἀφαιρεθείσης δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ αἰτίας οὐδεμία
 τῶν ἄλλων εὐλογος εἶναι φαίνεται αἰτία· τὸ γὰρ περὶ τῶν ἐρ' Ἑρακλείαις 20
 στήλαις ἢ τῶν ἐν Βορουσθένει προορᾶν τινα ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν εἶναι
 15 δόξειεν ἂν σύνεσιν εὐρεῖν τούτων τὴν ἀρχήν. ἀνάγκη δ' οὖν τὰ ἐνύπνια ἢ
 αἰτία εἶναι ἢ σημεῖα | τῶν γινομένων ἢ συμπτώματα, ἢ πάντα ἢ ἓνια 292
 τούτων ἢ ἐν μόνον. λέγω δ' αἰτῖον μὲν οἶον τὴν σελήνην τοῦ ἐκλείπειν
 τὸν ἥλιον καὶ τὸν κόπον τοῦ πυρετοῦ, σημεῖον δὲ τῆς ἐκλείψεως τὸ τὸν
 ἀστέρᾳ εἰσελθεῖν καὶ ὑποδραμεῖν, τὴν δὲ τραχύτητα τῆς γλώττης τοῦ 5
 20 πυρέσσειν, συμπτώματα δὲ τὸ βαδίζοντος ἐκλείπειν τὸν ἥλιον· οὔτε γὰρ
 σημεῖον οὐτ' αἰτίον ἐστὶν ἢ ἐμὴ βάδισις τῆς ἐκλείψεως. διὸ τὰ συμπτώ-

2—6 Arist. p. 462^b12—16

4. 5 τῶν—προμάντευμα e Mich. p. 77,10

6 Mich.

p. 77,10

7—20 Arist. ib. v. 16—32

19 ὑποδραμεῖν e Mich. p. 78,5

20—47,2 cf. Arist. p. 463^a1—4

1 θεμιστίου παράφρασις εἰς τὸ περὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς ἀριστοτέλους Ca 2 prius τῆς
 B Arist.: τῆς καθ' ὕπνον ACa καὶ post μαντικῆς add. C 5 ἐνύπνια] ἐν ὕπνοις C
 παρέχεται AB Arist.: παρέχει Ca 6 καθ' ἑκάστην AB Mich.: καθ' ἑκάστους Ca
 7 ἐνυπνίοις] ὕπνοις Ca (Arist. S) 8 (διὸ) μικροῦ expectes, cf. Arist. πάντων
 om. Arist. praeter M, sed cf. Mich. p. 77,17 9 ἔχη AB 10 post γίνοιτο add.
 τοῦτο Arist. LSU 11 prius τοῖς om. C 13 εἶναι et αἰτία om. Arist. EMY
 περὶ γὰρ (om. τὸ) C 14 τινὰς Arist. praeter SU 15 δοκεῖ (om. ἂν) Arist.
 EMY τούτων om. Arist. EY 17 οἶον om. Arist. EY 20 σύμπτωμα Arist.

ματα οὐτε αὖτε γίνεται οὐδ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ. τοιγαροῦν τῶν ἐνουπνίων τὰ 10
 μὲν εἰσι σημεῖα, τὰ δὲ αἰτία, τὰ δὲ συμπτώματα, καὶ σημεῖα μὲν δι' ὧν
 παρίσταται καὶ προδηλοῦται σωματικὰ ἢ ψυχικὰ πάθη· λέγουσι γὰρ καὶ
 τῶν ἱατρῶν οἱ χαρίεντες, ὅτι δεῖ προσέχειν σφόδρα τοῖς ἐνουπνίοις, ὥς ἐν
 5 τούτοις ἔσται τεκμηρίωσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος ἀρρωστήματος. εὐλογον δὲ 15
 οὕτως ὑπολαβεῖν καὶ τοῖς τεχνίταις μὲν, σκοποῦμένοις δὲ τι καὶ φιλοσοφοῦσι
 περὶ τινος. αἱ γὰρ μεθ' ἡμέραν γινόμεναι κινήσεις, ἂν μὴ σφόδρα μεγά-
 λαι ᾖσι καὶ ἰσχυραί, λανθάνουσι παρὰ μεζῶους τὰς ἐργηγορικὰς. ἐν δὲ 20
 τῷ καθεύδειν τοῦναντίον ἅπαν· καὶ γὰρ αἱ μικραὶ μεγάλαι δοκοῦσιν εἶναι.
 10 ὁτλον δὲ ἐπὶ τῶν συμβαινόντων κατὰ τοὺς ὕπνους πολλάκις· οἴονται γὰρ
 κεραυνοῦσθαι καὶ βροντᾶσθαι μικρῶν ἤχων ἐν τοῖς ὥσι γινομένων, καὶ
 μέλιτος καὶ γλυκέων χυμῶν ἀπολαβεῖν ἀκαριαίου φλέγματος ἀπορρέοντος, 25
 καὶ βαδίζειν διὰ πυρὸς καὶ θερμαίνεσθαι σφόδρα μικρᾶς θερμασίας περὶ
 τινὰ μέρη γινομένης. ἐπεξηρομένοις δὲ ταῦτα γίνεται τοῦτον ἔχοντα τὴν
 15 τρόπον. ὥστ' ἐπεὶ μικραὶ πάντων αἱ ἀρχαί, δηλονότι καὶ τῶν νόσων καὶ 30
 τῶν ἄλλων παθημάτων | τῶν ἐν τοῖς σώμασι μελλόντων γίνεσθαι. 293
 φανερόν οὖν ὅτι ταῦτα ἀναγκαῖον ἐν τοῖς ὕπνοις εἶναι καταφανῇ μᾶλλον ἢ
 ἐν τῷ ἐργηγρόναι.

Ἀλλὰ τίνων μὲν καὶ ὅπως σημεῖα τὰ ἐνουπνια, εἴρηται, ὅπως δὲ καὶ
 20 αἰτία καὶ τίνα, ἤδη ῥηθήσεται. ὅτι δὲ τῶν οἰκείων ἐκάστῳ πράξεων καὶ 5
 οὐ τῶν ἄλλοτρίων, μᾶλλον ἂν εὐλογον δόξειεν. ὥσπερ γὰρ μελλόντες πράξαι
 τι ἢ ἐν ταῖς πράξεσιν ὄντες ἢ πεπραχότες πολλάκις εὐθυνοειρίζ τούτοις
 σύνοσμεν καὶ πράσσομεν ἀπὸ τῶν μεθ' ἡμέραν ἀρχῶν, οὕτω πάλιν καὶ 10
 τὰς καθ' ὕπνον κινήσεις ἀναγκαῖον πολλάκις ἀρχὴν εἶναι τῶν μεθ' ἡμέραν
 25 πράξεων διὰ τὸ προσδοποιεῖσθαι πάλιν καὶ τούτων τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς
 φάσμασι τοῖς νυκτερινῶς. οὕτω μὲν οὖν ἐνδέχεται τῶν ἐνουπνίων εἶναι καὶ 15
 σημεῖα καὶ αἰτία εἶναι· τὰ δὲ πολλὰ συμπτώμασιν ἔοικε, μάλιστα δὲ τὰ ὑπερβατὰ
 πάντα καὶ ὧν μὴ ἐν αὐτοῖς ἡ ἀρχή, οἷον περὶ ναυμαχίας τῆς ἐν Περσίδι
 γινομένης καὶ τῶν ἄλλων τῶν πόρρω συμβαινόντων. περὶ γὰρ τούτων τὸν
 30 αὐτὸν τρόπον ἔχειν εἰκὸς οἷον εἰ μεμνημένου τοῦ περὶ τινος τύχῃ τοῦτο 20
 γινόμενον. τί γὰρ κωλύει καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις οὕτω; μᾶλλον δὲ εἰκὸς ταῦτα
 συμβαίνειν; ὥσπερ οὖν οὐδὲ τὸ μεμνηθῆαι περὶ τοῦδε σημείου οὐδ' αἴτιον

2. 3 Mich. p. 78,12

3. 4 Arist. p. 463^a 4—6

4. 5 ὥς—ἀρρωστήματος

ipse addidit

5—18 Arist. ib. v. 6—21

19. 20 Mich. p. 80,3

20—p. 42,10 Arist. p. 463^a 22—b 19

28. 29 τῆς—γινομένης Mich. p. 81,3 4

4 σφόδρα om. Arist. EY

5 τεκμηριώσασθαι C

6 post τοῖς add. μὴ Victorius

(Arist. praeter L)

7 μεθ' ἡμέραν om. A

ἐὰν Arist. EMY

14 γίνεται]

φαίνεται conicio, <φανερά> γίνεται Spengel (cf. Arist. et Mich. p. 79,6)

16 prius τῶν

ABC Arist.: om. a

24 ἀρχὰς Arist. EMY

25 προωδοποιεῖσθαι Arist. L,

προοδοποιοῖσθαι EMY

26 φαντάσμασι C ex Arist. Spengel, sed cf. p. 36,8

καὶ om. Arist. EMY

27 alt. δέ] οἷον Arist. EMY

alt. τὰ] τά τε Arist. EMY

29 γινομένης B, e corr. A

30 post οἷον add. ὥσπερ in mg. B

τύχῃ AB

31 γινόμενον Arist. praeter LS

32 μνησθῆναι Arist. praeter L

τοῦ παραγενέσθαι αὐτόν, οὕτως οὐδ' ἐκαὶ μετὰ τὸ ἀποβῆναι τὸ ἐνύπνιον 25
τῷ δ' ὄντι οὕτε σημεῖον οὕτε αἷτιον ἀλλὰ σύμπτωμα. διὸ καὶ πολλὰ τῶν
ἐνυπνίων οὐκ ἀποβαίνει· τὰ γὰρ συμπτώματα οὗτ' αἰεὶ οὐθ' ὥς ἐπὶ τὸ
πολὺ γίνεται.

- 5 Ὅλως δὲ ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὀνειρώττει | τινὰ, θεόπεμπτα 294
μὲν οὐκ ἂν εἶη τὰ ἐνύπνια οὐδὲ γέγονε τοῦτου χάριν, δαιμόνια μέντοι· ἡ
γὰρ φύσις δαιμονία, οὐ θεία. σημεῖον δέ· πᾶν γὰρ εὐτελεῖς ἄνθρωποι
προροατικοί· εἰσι καὶ εὐθυόνηροι, ὥς οὐ θεοῦ πέριποντος, ἀλλ' ὅσων 5
ὥσπερανεὶ λάλος ἡ φύσις ἐστὶ καὶ μελαγχολικὴ παντοδαπὰς τὰς ὄψεις
10 ὁρώντων· διὰ δὲ τὸ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ κινεῖσθαι ἐπιτυγχάνουσιν, ὥσπερ
ἐνιοὶ ἀρπάζουσιν ἐρίζοντες οὐχ ἔν ἀλλὰ πολλὰ, εἰ πολλὰ τὰ ῥιπτούμενα
εἶη· καὶ ὥσπερ λέγεται 'εἰ πολλὰ βάλαις, ἄλλοτε ἄλλοις βαλεῖς', καὶ ἐπὶ 10
τούτων συμβαίνει τοῦτο. ὅτι δ' οὐκ ἀποβαίνει πολλὰ τῶν ἐνυπνίων, οὐδὲν
ἄτοπον· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐν τοῖς σώμασι σημείων καὶ τῶν οὐρανίων, οἷον τὰ
15 τῶν ὑδάτων καὶ τῶν πνευμάτων· ἂν γὰρ ἄλλη κυριωτέρα ταύτης συμβῇ 15
κίνησις, ἂν' ἥς μελλούσης ἐγένετο τὸ σημεῖον, οὐ γίνεται. ἰδὼν γὰρ τις
ἐν ὕπνῳ διέρχεσθαι βύρβρορον μεθ' ἡμέρας νενόσχηκεν (τῶν γὰρ ἐντὸς σε-
σημμένων χυμῶν ἀρχομένων κινεῖσθαι κατὰ τὴν νύκτα ἡρεμῶν ἐλάμβανεν
αἰσθησιν), καὶ ἐπὶ πυρὸς διαβαίνειν, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπύρεξεν. ἄλλοτε δ' 20
20 αὐτὰ ἰδὼν οὐκ ἐνόσχησε τῷ τὴν φύσιν διεγερθεῖσαν καὶ τοὺς χυμοὺς
πέψασαν ἀπειρῆσαι τῷ πάθει τὴν εἴσοδον. καὶ τὴν περὶ σελήνην ἄλω καὶ
βρογχίς καὶ πνευμάτων ποιούμεθα σύμβολον, πολλάκις δὲ συνισταμένης 25
οὐδὲν συνέβη τούτων διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν τοῦ περιέχοντος κρατηθέντος
ὑπὸ τῆς ἐναντίας κινήσεως. καὶ πολλὰ βουλευθέντα καλῶς τῶν πραχθῆναι
25 θεόντων διελύθη δι' ἄλλας κυριωτέρας ἀρχάς. ὅλως γὰρ οὐ πᾶν γίνεται
τὸ μελλῆσαν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ ἐσόμενον καὶ μέλλον, ἀλλ' ὅμως | ἀρχὰς τε 295
λεχτέον εἶναι, ἂν' ὧν οὐκ ἐπετελέσθη, καὶ σημεῖα πέφυκε ταῦτά τινων οὐ
γενομένων.

Περὶ δὲ τῶν μὴ τοιαύτας ἀρχὰς ἐχόντων ἐνυπνίων μηδὲ τῶν ἐφ' α
30 ἡμεῖς κύριοι, ἀλλ' ὑπερορίας ἢ τοῖς χρόνοις ἢ τοῖς τόποις ἢ τοῖς μεγέθεσιν 5
ἢ καὶ τῶν ἐγγὺς μὲν πραττομένων καὶ παρὰ γείτονος ἴσως, μὴ μέντοι γε
ἐν αὐτοῖς ἐχόντων τὰς ἀρχὰς τῶν εἰδόντων τὸ ἐνύπνιον, εἰ μὴ γίνεται τὸ

11. 12 Mich. p. 81,26—30

12—16 Arist. p. 463^b21—26

16—24 cf. Mich.

p. 82,10—22

24—p. 43,1 Arist. p. 463^b26—464^a5

31 Mich. p. 83,11. 12

1 μετὰ τὸ eum Arist. U (μὴ τὸ S, τοῦ L, τῷ M, τὸ EY; sed μετὰ post ἀποβῆναι add. EY,
post ἰδόντι M) 2 δ' ὄντι eum Arist. S (ἰδόντι ceteri) 3 τὸ γὰρ σύμπτωμα

Arist. EMY 5 ὅμως Arist. praeter LU 7 δαιμόνιον Arist. EMY ante
οὐ add. ἀλλ' Arist. EMY 9 ὥσπερ εἰ Arist. SU τὰς om. Arist.

10 ὁρώσιν Arist. (ὁρώσα U) δὲ] γὰρ Arist. praeter LS 13 τοῦτο om. Arist.
EMY 15 καὶ τὰ τῶν Arist. praeter S ἂν γὰρ] ἀλλ' ὅμως ἂν Arist. EMY

16 μενούσης Ca 20 τῷ] διὰ τὸ C 22 συνισταμένην a 26 μελλῆσαν AB
(Arist. MS) τε] γε Arist. Y, γέ τινας EM 27 ἐτελέσθη Arist. EMY

πέφυκε C Arist.: πέφυκε τῶν ABa 28 γινομένων Arist. praeter LU 29 post
ἐνυπνίων add. οἷας εἴπομεν Arist. EMY 31 γε om. Arist. EMY 32 ἰδόντων Arist.

προορᾶν ἀπὸ συμπτώματος, ἐτέρως ἂν ἔχοι μᾶλλον ἢ ὡς λέγει Δημόκριτος.
 εἰδῶλα γὰρ ἐκείνος καὶ ἀπορροίας αἰτιάται, ὧν τὰ μὲν φησιν ἀγαθοποιά, τὰ 10
 δὲ κακοποιά, ὑπερμεγέθη τε εἶναι καὶ δύσφθαρτα, ἐμπελάζειν δὲ τοῖς ἀν-
 θρώποις καὶ προσσημαίνειν τὰ μέλλοντα θεωρούμενα ἔστιν οἷς καὶ φωνᾶς
 5 ἀφιέντα μόνον αἰσθητάς ἐν ὕπνῳ τοῖς ἐπαύουσιν, ὅθεν καὶ εὐλόγων τυχεῖν 15
 εἰδῶλων ἐπεύχεται. ἀλλ' ἡμεῖς τὸ μὲν εἰδῶλα λέγειν φέρεσθαι καὶ πάμ-
 παν ἀπαγορεύομεν, κινήσεις δὲ τινὰς μᾶλλον ἀντὶ τούτων εἰσάγομεν ἀπ'
 ἀρχῶν τῶν μελλόντων γίνεσθαι καὶ λόγων καὶ πράξεων, ὅφ' ὧν σχηματι-
 ζομένου τοῦ ἀέρος καὶ διὰ τῶν ὧτων ἢ τῶν μυκτήρων προσπιπτουσῶν ἐν 20
 τοῖς ὕπνοις τῇ καρδίᾳ προορᾶν τὸ μέλλον. ὥσπερ γὰρ ὅταν τι κινήσῃ τὸ
 ὕδωρ ἢ τὴν ἀέρα, τοῦθ' ἕτερον ἐκίνησε, παυσαμένου δ' ἐκείνου συμβαίνει
 τὴν αὐτὴν κίνησιν προϊέναι μέχρι τινός, τοῦ κινήσαντος οὐ παρόντος, οὕτως 25
 οὐδὲν κωλύει κίνησιν τινα καὶ αἰσθησιν ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὰς ψυχὰς τὰς
 ἐνυπνιαζούσας, ἀφ' ὧν ἐκείνος ποιεῖ τὰ εἰδῶλα καὶ τὰς ἀπορροίας, καὶ ὅποι
 15 ὅτ' ἔτυχεν ἀφικνουμένης μᾶλλον αἰσθητάς εἶναι νύκτωρ διὰ τὸ μεθ' ἡμέραν
 φερομένης διαλύεσθαι μᾶλλον (ἀταραχωδέστερος γὰρ ὁ ἀήρ τῆς νυκτός διὰ 30
 τὸ νηγεμωτέρας εἶναι τὰς νύκτας), καὶ ἐν τῷ σώματι ποιεῖν αἰσθησιν διὰ
 τὸν ὕπνον· τῶν γὰρ μικρῶν κινήσεων καθεύδοντες μᾶλλον ἢ ἐγρηγορούτες 296
 αἰσθανόμεθα. ποιοῦσῶν οὖν τῶν εἰρημένων αἰσθήσεων φαντάσματα ἐν τῷ
 20 ἡγεμονικῷ τὸ προορᾶν γίνεται, καὶ διὰ ταῦτα συμβαίνει τὸ πάθος τοῦτο
 τοῖς τυχοῦσι καὶ οὐ τοῖς φρονήμοις. μεθ' ἡμέραν τε γὰρ ἐγένετο ἂν καὶ 5
 τοῖς σοφοῖς, εἰ θεὸς ἦν ὁ πέμπων. καὶ ἔτι οὕτω γινόμενου τοῦ προορᾶν
 εἰκὸς τοὺς τυχόντας μᾶλλον προορᾶν· ἡ γὰρ διάνοια τῶν τοιούτων οὐ
 φροντιστική, ἀλλ' ὥσπερ ἔρημος καὶ κενὴ πάντων, ὧν πλήρης ἡ τῶν φι- 10
 25 λосоφούντων ἐστί, καὶ κινήθεισα κατὰ τὸ κινεῖν ἄγεται. καὶ τοῦ ἐνίους
 τῶν ἐκστατικῶν προορᾶν αἴτιον, ὅτι αἱ οἰκτεῖαι κινήσεις οὐκ ἐνοχλοῦσιν
 ἀλλ' ἀπορραπίζονται. τῶν ξενικῶν οὖν μάλιστα αἰσθάνονται καὶ τῶν προσ-
 πιπτόντων ἔξωθεν. τὸ δὲ τινὰς εὐθυονεῖρους εἶναι μάλιστα περὶ τῶν 15
 γνωρίμων καὶ προορᾶν συμβαίνει διὰ τὸ τοὺς γνωρίμους μάλιστα ὑπὲρ ἀλλή-
 30 λων φροντίζειν· ὥσπερ γὰρ πόρρω ὄντων τάχιστα τῇ ὀφει γνωρίζουσι καὶ
 αἰσθάνονται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ καρδίᾳ τύπων καὶ κινήσεων. αἱ γὰρ 20
 τῶν γνωρίμων γνωριμώτεραι κινήσεις. αἱ δὲ μελαγχολικοὶ διὰ τὸ σφοδρὸν

2—10 Mich. p. 83, 18—26
 p. 84, 5

10—p. 44, 1 Arist. p. 461^a6—33
 27. 28 καί—ἔξωθεν e Mich. p. 84, 25

24. 25 cf. Mich.

2 ἀπορροάς B (Arist. praeter EM), cf. v. 14 5 εὐλόγων (εὐλόγων rectius Mich. SR)]
 χ corr. ex γ B 8 γενέσθαι A 10 τι κινήσῃ Aa (Arist. L): τις κινήσῃ C (x.
 τις Arist. EY): κινήσῃ B (Arist. U): κινήσῃ τι Arist. MS 11 καὶ παυσαμένου Arist.
 praeter L 12 κίνησιν om. C 14 ἀπορροάς Arist. EY ὅποι Ca (Arist. U,
 ὅποια M, ὅπου S): ὅπη (A)B (Arist. L, ἐπεὶ EY) 15 ἢ ante νύκτωρ add. C
 17 ἡρεμαιοτέρας Arist. EMY 19 αἰσθάνεθα AB φαντάσματα B Arist.: φάν-
 τασμα ACa 21 ἐγένετ' Arist. ἂν C Arist.: om. ABa 25 καὶ τοῦ]
 τοῦ δ' Arist. EMY τοῦ] τὸ B 27 ἀπορραπίζονται Arist. MSU 29 περὶ
 Arist. LSU 30 ὄντων] ὄντα B μάλιστα Arist. EMY 31 post αἰσθ.
 add. οἱ συνήθεις Arist. EMY 32 σφοδρὰ Arist. praeter LU

κατὰ τοὺς πόρρωθεν βάλλοντας καὶ εὐστοχοῦντάς εἰσιν. ὥς γὰρ ἐκείνοι τὸ
 τοξευθῆν, ὅσα καὶ χειρὶ τῷ βέλει καὶ πόρρωθεν ὄντες κατέχουσι, καὶ οὗτοι
 τὸ μέλλον ὥσπερ προαρπάζουσι τῷ τάχει τῆς κινήσεως· εὐμετάβολον γὰρ
 5 ὃν τὸ φανταστικὸν αὐτοῖς ταχὺ τὸ ἐχόμενον τῆς ἀρχῆς τῶν ἐσομένων φαν-
 5 τάζεται. ὥσπερ γὰρ τὰ Φιλαγίδου ποιήματα μὴ ἔχοντα μεταβολὰς
 προσώπων καὶ διηγημάτων μεταπτώσεις ἀεὶ ἐχόμενα τοῦ ὁμοίου λέγουσι 30
 καὶ συνείρουσιν (οἷον εἰ περὶ | Ἀφροδίτης ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶπε, καὶ μέχρι 297
 τέλους ταύτης ἔχεται), οὕτω καὶ οἱ ἔμμανεῖς ἐχόμενα τοῦ ὁμοίου
 διανοοῦνται καὶ βλέπουσι. καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τὴν σφοδρότητα οὐκ ἐκ-
 10 κρούεται αὐτῶν ἡ κίνησις ὑφ' ἑτέρας κινήσεως. τεχνικώτατος δ' ἐστὶ 5
 κριτῆς ἐνυπνίων ὅστις δύναιται τὰς ὁμοιότητας θεωρεῖν· τὰς γὰρ εὐθυνοει-
 ρίας κρίνειν παντός ἐστι, λέγω δὴ τὰς ὁμοιότητας, ὅτι παραπλήσια συμ-
 βαίνει τὰ φαντάσματα τοῖς ἐν τοῖς ὕδασι εἰδώλοις, καθάπερ καὶ πρότερον
 εἶρηται. ἐκεῖ γὰρ ἂν μὴ ἡρεμῇ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ πολλὴ γένηται κίνησις, 10
 15 οὐχ ὁμοία γίνεται ἡ ἔμφασις καὶ τὰ εἰδῶλα τοῖς ἀληθινοῖς, καὶ τοῖς ὕπνοις
 δέ, ὅταν σφοδρὰ τυγχάνῃ καὶ συγκεχυμένη ἡ πρὸς τὴν καρδίαν καταφερο-
 μένη παλίρροια, οὗθ' ὁμοίους οὕτε καθαρὸς τοὺς τύπους ἔξ φαντάζεσθαι 15
 καὶ τὰ ἐγκαταλείμματα. ἡ γὰρ κίνησις ἐκκόπτει τὰς εὐθυνοειρίας. δεινὸς
 δὲ ἑκάτερος ἐστὶ κριτῆς, ὃς τε τὰς ἐμφάσεις συνορᾷ δυνάμενος καὶ ταχὺ
 20 διαισθάνεσθαι ἐν ὀχλουμένῳ ὕδατι καὶ τὰ πεφορημένα καὶ διεστραμμένα
 τῶν εἰδῶλων τοῖς ἀληθινοῖς προσβιβάζειν, οἷον ὅτι τότε ἀνθρώπου ἢ ἵππου 20
 καὶ μὴ τοιοῦτου ὁφθέντος, καὶ ὃ ἐν τοῖς ὕπνοις αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν δυνά-
 μενος. τί μὲν οὖν ἐστὶν ὕπνος καὶ ἐνύπνιον, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ἑκάτερον
 αὐτῶν γίνεται, ἔτι δὲ περὶ τῆς τῶν ἐνυπνίων μαντείας εἶρηται, περὶ δὲ 25
 25 κινήσεως τῆς κοινῆς τῶν ζώων λεκτέον.

1—9 Mich. p. 85,24—86,6

9—15 Arist. p. 464^b 4—12

15—18 ipse addidit

18—24 cf. Arist. ib. v. 12—18

25 ipse addidit

1 εὐστοχοῦντες a

5 γὰρ Ca: δὲ AB

Φιλασίδου AB

6 διηγημάτων

Ca: νοημάτων AB

λέγουσι AB: διανοοῦνται Ca, prius A

7 περὶ Ἀφροδίτης

AB Mich. (περὶ Ἀφρ. RP): τις Ἀφροδίτην Ca

14 κινήσις γένηται Ca: γίνηται ἡ κ. Arist.

(γένηται LM)

16 σφόδρα a

16. 17 μεταφερομένη C, prius A

19 δὴ

AB Arist.: δὲ Ca

ταχὺ om. Arist. EY

20 συναισθάνεσθαι Arist. EMY

ἐνοχλουμένῳ ACa: ἐνοχλουμένῳ B

23 καὶ τί ἐνύπνιον Arist. EMY

24 μαντικῆς

Arist. EU

25 in fine τέλος τοῦ περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως καὶ ὕπνου καὶ ἐγρη-

γόρσεως καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς: Ἰωάννου Δίου ἡ βίβλος ἥδε B, τέλος AC

INDEX NOMINVM

praeter locos asterisco notatos omnia nomina ex Aristotele vel Michaelē sumpsit

Ἀθῆναι 2,30 11,20*	Λεωσθένης 12,8
anonymus poeta 8,25. 27	Λεωφάνης 12,7. 8
Ἀντιφέρων 6,31	Λυκάβητος 9,2. 4
*Aristoteles Περὶ ψυχῆς 4,19 ἐν τῇ Διαλεκ-	*Λύκιον 11,20
τικῇ 11,4	Homerus 8,1
Ἀφροδίτη 44,7	Περσίς 41,28
Βορυσθένης 40,14	Πλάτων 3,16 11,20* ἐν τῷ Τιμαίῳ 12,33
Δημόκριτος 43,1	Σωκράτης 2,1* 32 8,23. 32 9,20 10,2 11,
Demosthenes 9,21	20. 21 14,8. 9 29,21 32,6
Ἡράκλειαι στῆλαι 40,13	Ταυρομενίτης 9,4
Θεάκτητος 14,8. 9	Φιλαιγίδης 44,5
Ἰνδία 2,31	Ὠρεΐτης 6,31
Κορίνθος 8,21 ss. 38,4 ss.	

A D D E N D A

cum olim uno siglo *Ca* comprehendissem, factum est, ut in apparatu p. 1,1. 6 post *C* et

*C*² intercideret *a*

p. 2,20 ἀμνημα etiam *C*

p. 18,32 in Testimoniorum indice scrib. Mich. p. 46,4—26.

33

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PA
3902
A25
1882
v.5
pars.4-6

Commentaria in Aristotelem
graeca

